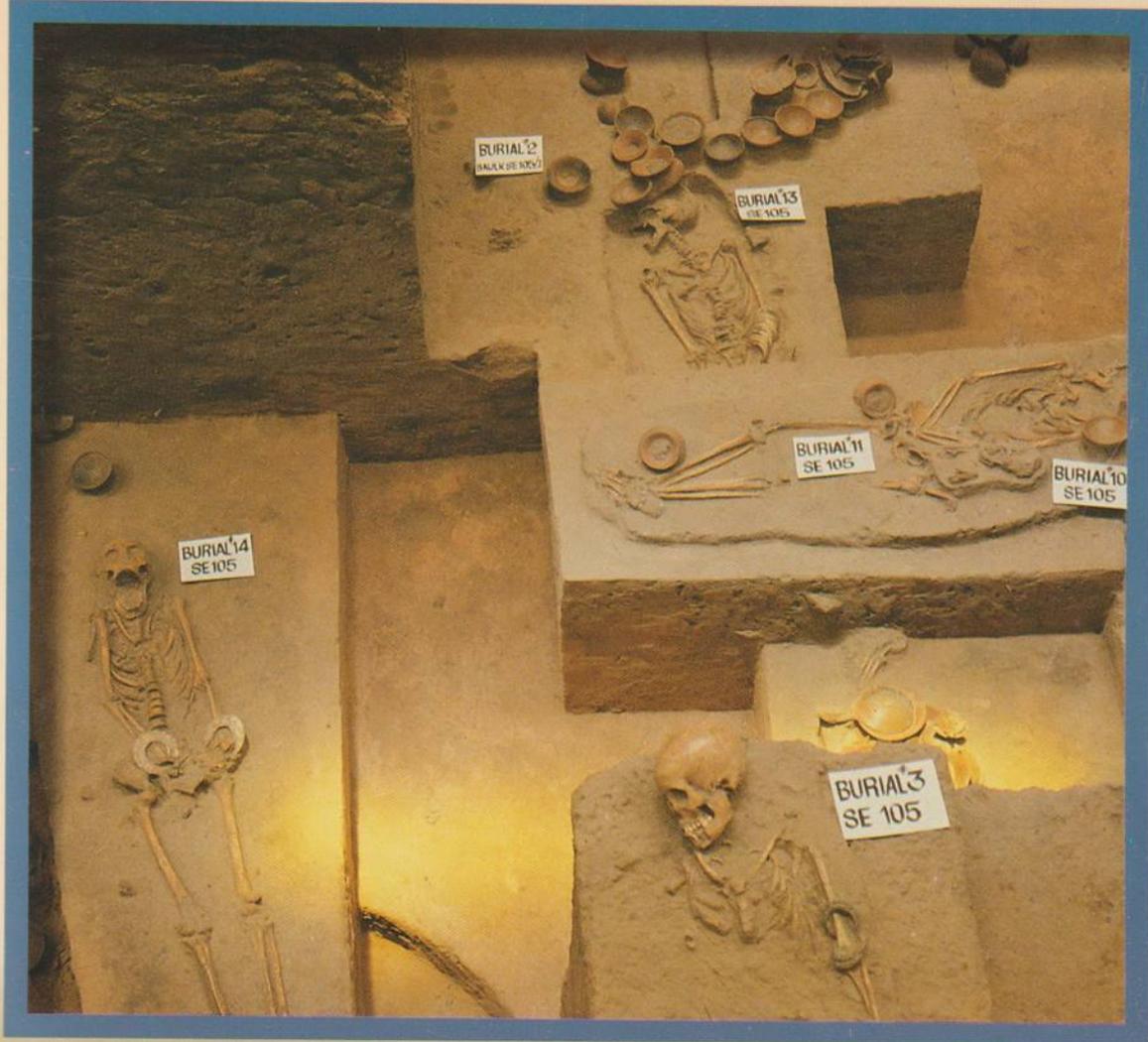

บ้านปราสาท

แหล่งโบราณคดีอีสานล่าง

BAN PRASAT

AN ARCHAEOLOGICAL SITE

ศก
959.332
ศ528บ
ฉ.2

บ้านปราสาท

แหล่งโบราณคดีอีสานล่าง

BAN PRASAT
AN ARCHAEOLOGICAL SITE

กองโบราณคดี
กรมศิลปากร

บ้านปราสาท แหล่งโบราณคดีอีสานล่าง

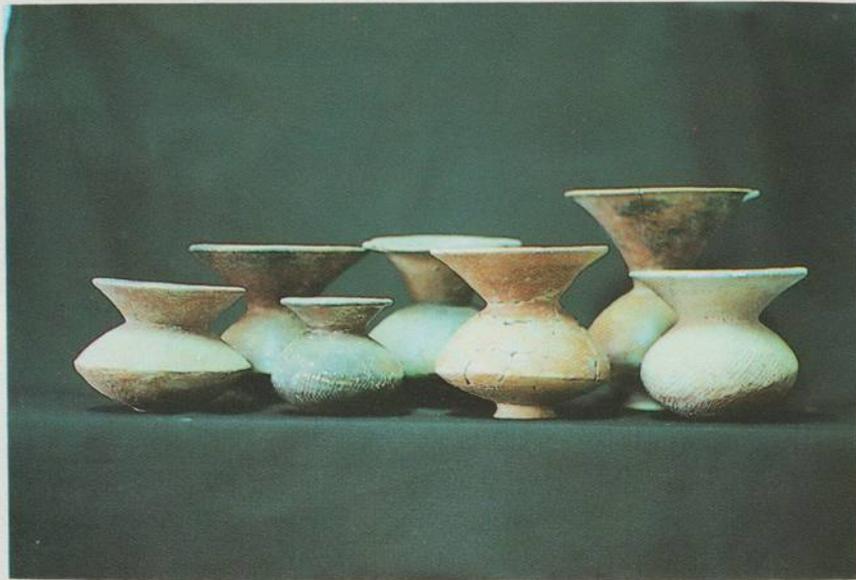
กองโบราณคดี กรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ

พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๓๔

จำนวน ๒,๐๐๐ เล่ม

เอกสารกองโบราณคดีหมายเลข ๒๒/๒๕๓๔

เลขประจำหนังสือสากล ISBN 974 - 417 - 223 - 1

ที่ปรึกษา

นายสุวิชัย

รัศมิภุติ

นายนิคม

มุสิกะคามะ

นายประโชติ

สังขนุกิจ

นายบวรเวท

รุ่งรุจี

เรียบเรียง

นายนวรรตน์

มงคลคำนวนเขตต์

แปล

นางสาวบุรณี

บุรณศิริ

ถ่ายภาพ

นายนวรรตน์

มงคลคำนวนเขตต์

นายสุพจน์

พรหมมาโนช

นางสาวจันทรา

แสวอุ

ภาพถ่ายเส้น

นายพินัย

รอสุงเนิน

ควบคุมการพิมพ์

นายนวรรตน์

มงคลคำนวนเขตต์

ดำเนินการจัดพิมพ์

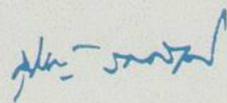
หน่วยศิลปากรที่ ๖

นครราชสีมา

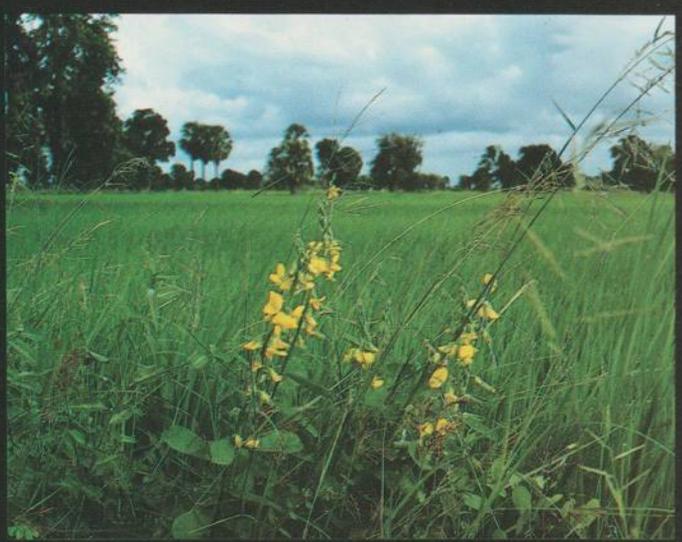
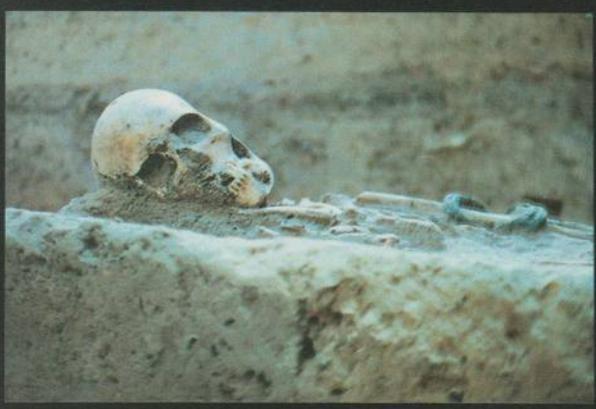
คำนำ

ภายใต้ผืนแผ่นดินไทยที่เราก้าวเหยียบกันอยู่ทุกวันนี้ มีอดีตความเป็นมาอันยาวนาน ร่องรอยหลักฐานการอยู่อาศัยของคนโบราณในพื้นที่ต่าง ๆ ที่เรียกกันว่า “แหล่งโบราณคดี” ปรากฏอยู่ทั่วไป เรื่องราวของผู้คนในอดีตเหล่านี้เกิดขึ้นก่อนจะมีการรู้จักใช้ตัวอักษรหนังสือ จึงทำให้ไม่มีบันทึกใด ๆ บอกเล่าถึงรายละเอียดของเหตุการณ์ในสมัยนั้นเอาไว้ ภาระหน้าที่อย่างหนึ่งของกรมศิลปากรคือการศึกษาค้นคว้าให้ได้มาซึ่งเรื่องราวชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนโบราณที่ตั้งถิ่นฐานบนผืนแผ่นดินนี้แล้วนำเสนอออกสู่สาธารณชน

ในช่วงเวลาที่ผ่านมาชื่อของ บ้านเชียง แหล่งอารยธรรมเก่าแก่แห่งอีสานตอนเหนือ หรือ บ้านเก่า ดินแดนของมนุษย์ก่อนประวัติศาสตร์สมัยหินในจังหวัดกาญจนบุรี คงเป็นที่รู้จักคุ้นเคยกันพอสมควร ถึงวันนี้กรมศิลปากรขอแนะนำ “บ้านปราสาท” ในฐานะของแหล่งโบราณคดีในอีสานตอนล่าง เพิ่มขึ้นอีกแห่งหนึ่ง ซึ่งการนำเสนอครั้งนี้ได้กระทำในรูปของการขุดค้นศึกษาและจัดแสดงในลักษณะของพิพิธภัณฑ์เปิดหรือหลุมจัดแสดงกลางแจ้ง เพื่อให้ประชาชนทั่วไปสามารถเดินทางไปชมร่องรอยหลักฐานต่าง ๆ ของบรรพชนในสภาพที่แท้จริงได้ด้วยตนเอง และในโอกาสเดียวกัน กรมศิลปากรได้จัดพิมพ์หนังสือ “บ้านปราสาท : แหล่งโบราณคดีอีสานล่าง” เล่มนี้ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอหรือเป็นข้อมูลในการทำความรู้จักกับแหล่งโบราณคดีแห่งนี้ ในลักษณะของเอกสารเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ไม่ใช่รายงานทางวิชาการที่ประกอบไปด้วยข้อมูลดิบที่มากมายเกินจำเป็น ซึ่งกรมศิลปากรหวังว่าการนำเสนอเรื่องราวของผู้คนในอดีตด้วยวิธีการเหล่านี้คงมีส่วนช่วยให้สาธารณชนเห็นคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมที่ยังคงหลงเหลืออยู่และเกิดทัศนคติที่ดีในการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมกันอนุรักษ์สมบัติของชาติเหล่านี้ให้สืบต่อไป

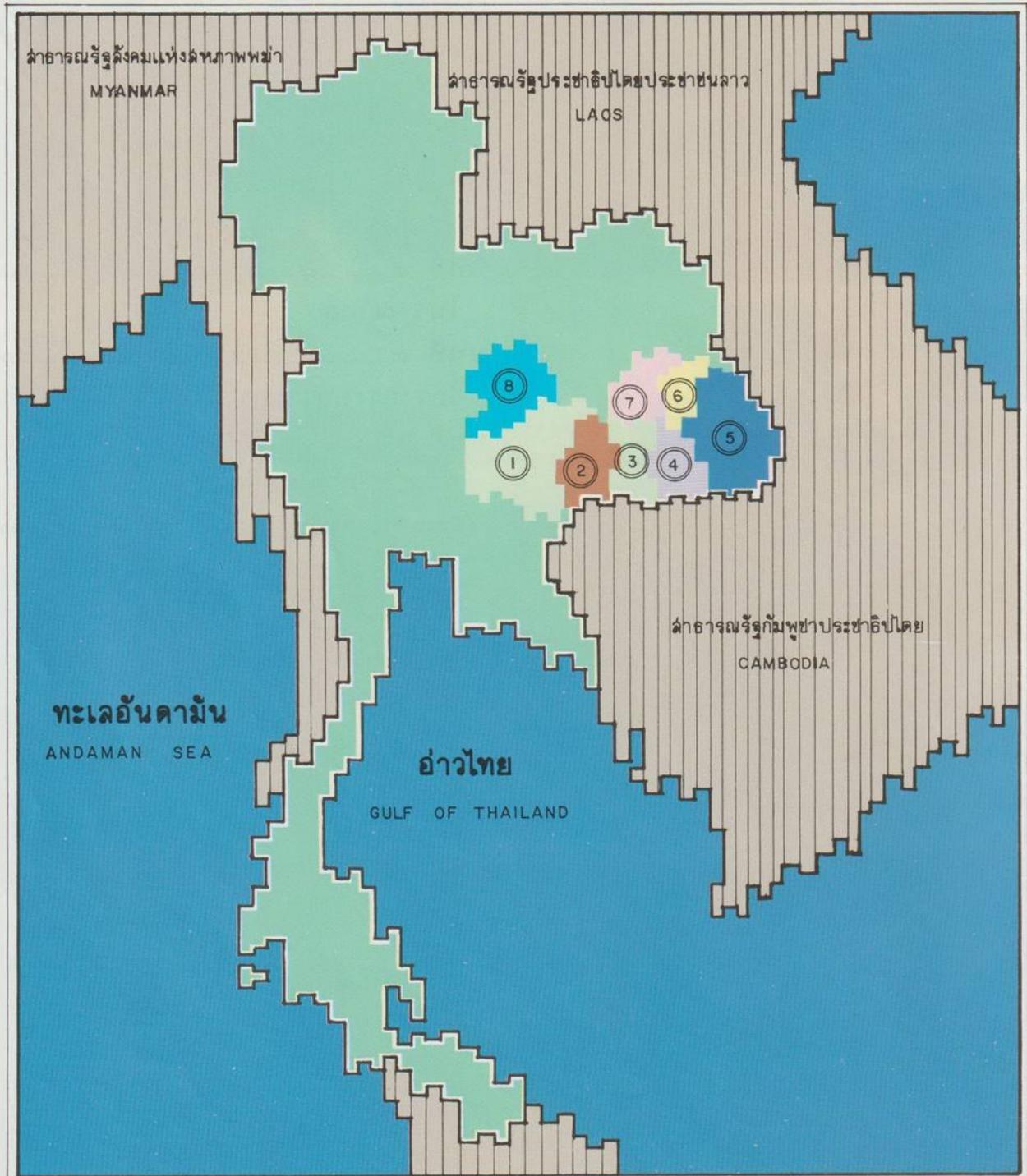
นายสุวิชัย รัศมิภูติ
อธิบดีกรมศิลปากร

บานแผนก

คำนำ.....	๓
บทนำ.....	๗
บทที่ ๑.....	๑๕
บ้านปราสาทปัจจุบัน	
บทที่ ๒.....	๒๕
งานโบราณคดี	
บทที่ ๓.....	๓๓
โบราณวัตถุ	
บทที่ ๔.....	๔๑
โครงกระดูกและการฝังศพ	
บทที่ ๕.....	๗๓
บ้านปราสาทในอดีต	
บรรณานุกรม.....	๘๑

แผนที่ประเทศไทย
แสดงจังหวัดในเขตอีสานล่าง

สัญลักษณ์		SYMBOL	สัญลักษณ์		SYMBOL
①	นครราชสีมา	NAKHON RATCHASIMA	⑤	อุบลราชธานี	UBOL RATCHATHANI
②	บุรีรัมย์	BURIRUM	⑥	ยโสธร	YASOTHON
③	สุรินทร์	SURIN	⑦	ร้อยเอ็ด	ROI ET
④	ศรีสะเกษ	SISAKET	⑧	ชัยภูมิ	CHAIYAPHUM

บทนำ

ประวัติความเป็นมา

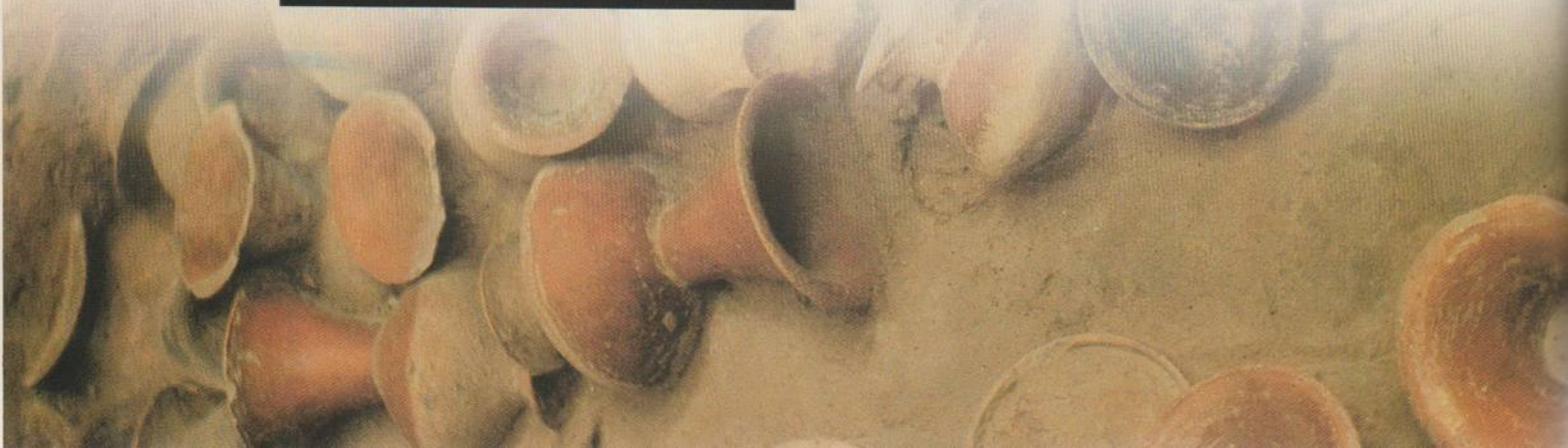
ในช่วงปลายปี พ.ศ. ๒๕๒๕ ได้มีผู้นำโบราณวัตถุสมัยก่อนประวัติศาสตร์ไปวางจำหน่ายที่วัดมหาธาตุฯ กรุงเทพมหานคร กรมศิลปากรจึงสั่งการให้กองโบราณคดี โดยหน่วยศิลปากรที่ ๖ ซึ่งมีที่ตั้งสำนักงานอยู่ในจังหวัดนครราชสีมา ร่วมกับพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพิมาย ทำการตรวจสอบหาที่มาของโบราณวัตถุดังกล่าว เจ้าหน้าที่ของหน่วยศิลปากรที่ ๖ และพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพิมายได้พยายามสืบหาสถานที่ลักลอบขุดโบราณวัตถุในเขตรับผิดชอบ เช่น อำเภอสูงเนิน อำเภอโนนสูง อำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา ตลอดจนอำเภอที่ไม่พบสถานที่ดังกล่าว จนกระทั่งเมื่อวันที่ ๒๒ มีนาคม

๒๕๒๖ หน่วยศิลปากรที่ ๖ ได้รับแจ้งจากอาจารย์โรงเรียนบ้านธารปราสาท ว่าได้มีบุคคลมาทำการขุดค้นหาโบราณวัตถุที่บ้านปราสาทใต้ ตำบลธารปราสาท อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา ได้ขุดไปเป็นจำนวนมาก ดังนั้น ในวันที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๒๖ ภายหลังจากสืบทราบจนแน่ชัดว่า กลุ่มนักค้าโบราณวัตถุจากจังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน ๖ คน พร้อมด้วยยานพาหนะรถยนต์ปิกอัพ ๓ คัน ได้มาตั้งแหล่งขุดค้นโบราณวัตถุอยู่ที่หมู่บ้านปราสาท และมีโบราณวัตถุที่ขุดได้อยู่ที่โรงเรียนบ้านธารปราสาทจำนวนหนึ่ง หัวหน้าหน่วยศิลปากรที่ ๖ พร้อมด้วยเจ้าหน้าที่หน่วยฯ จึงได้เดินทางไปดูโบราณวัตถุที่โรงเรียน

บ้านธารปราสาทและพบว่าเป็นของโบราณสมัยก่อนประวัติศาสตร์จริง อีกทั้งแหล่งขุดค้นที่นักค้าโบราณวัตถุกำลังขุดอยู่นั้น ห่างจากโรงเรียนประมาณ ๕๐๐ เมตร หัวหน้าหน่วยๆ และคณะจึงรีบเดินทางไปพบนายอำเภอโนนสูง และแจ้งความที่สถานีตำรวจภูธรอำเภอโนนสูง พร้อมกับนำกำลังเจ้าหน้าที่ตำรวจไปยังบ้านปราสาท เมื่อถึงสถานที่เกิดเหตุ กลุ่มผู้ลักลอบขุดได้พากันหลบหนี ทำให้เจ้าหน้าที่ตำรวจจับกุมตัวได้เพียงหนึ่งคนและยึดรถยนต์ปิกอัพจำนวนสองคัน ซึ่งภายในรถและบริเวณสถานที่ลักลอบขุดมีโบราณวัตถุวางอยู่เกลื่อนกลาดเป็นจำนวนมาก ได้แก่ ภาชนะดินเผาลายเขียนสีคล้ายบ้านเชียง ภาชนะดินเผาไม่มีการเขียนสี แจกันลายเขียนสีแดงและไม่มีการเขียนสี โองดินเผาธรรมดาและที่มีลายเขียนสี จานดินเผาพานดินเผา ลูกบิดสีดำและสีต่างๆ จำนวนกว่า ๔,๐๐๐ เม็ด กำไลเปลือกหอย กำไลหิน กระสุนดินเผา แวดินเผา กระพรวนสำริด ท่วงสำริด แหวนสำริด สำริดขดเหมือนลวดสปริง และขวานหินขัด

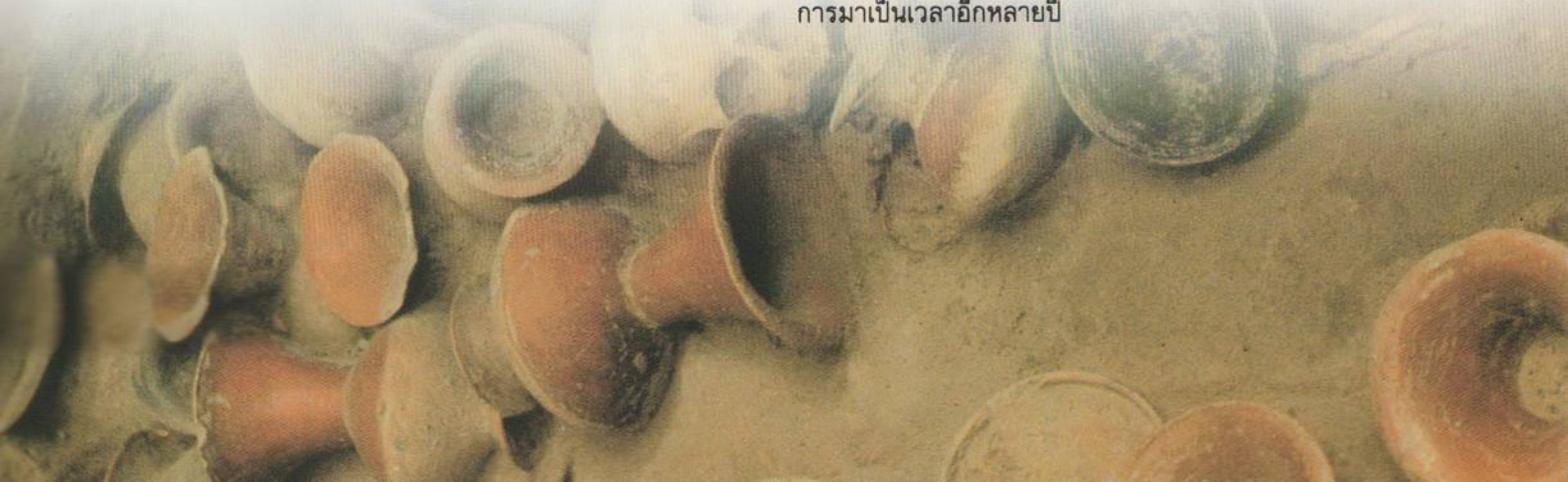
การดำเนินงานครั้งแรก

ดังนั้น เพื่อเป็นการอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีบ้านปราสาท ในขั้นต้น หน่วยศิลปากรที่ ๖ จึงขออนุมัติงบประมาณจาก กรมศิลปากรทำการขุดตรวจศึกษาข้อมูลหลักฐานของแหล่ง ชุมชนก่อนประวัติศาสตร์แห่งนี้ โดยเริ่มดำเนินงานตั้งแต่วันที่ ๒๐ มิถุนายน ๒๕๒๖ ใช้ระยะเวลาประมาณสองเดือน ขณะเดียวกันกระทรวงศึกษาธิการเองก็ตระหนักถึงความสำคัญของ มรดกทางวัฒนธรรมในพื้นที่แถบนี้ จึงได้ออกประกาศกระทรวง ศึกษาธิการ เรื่องห้ามขุดค้นโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุ ตาม พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๔ เมื่อวันที่ ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๒๖ ภายในบริเวณท้องที่ดังนี้

- ๑. บ้านปราสาท หมู่ที่ ๗ ตำบลธารปราสาท อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา
- ๒. บ้านโตนด หมู่ที่ ๗ ตำบลโตนด อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา
- ๓. เนินอุโลก หมู่ที่ ๙ บ้านหนองนา ตำบลพลสงคราม อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา
- ๔. บ้านทองหลาง ตำบลพังเทียม อำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา

การดำเนินงานครั้งที่สอง

เนื่องจากการขุดค้นทางโบราณคดีที่บ้านปราสาทในครั้งแรกได้พบหลักฐานของชุมชนตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ต่อเนื่องมาจนถึงสมัยประวัติศาสตร์เป็นจำนวนมาก ในปี พ.ศ. ๒๕๒๗ หน่วยศิลปากรที่ ๖ จึงได้รับงบประมาณเพื่อดำเนินการขุดค้นทางโบราณคดีที่บ้านปราสาทอีกครั้งหนึ่ง โดยได้เริ่มงานตั้งแต่วันที่ ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๒๗ ซึ่งผลจากการขุดค้นทั้งสองครั้งทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งโบราณคดีบ้านปราสาทเพิ่มขึ้นอีกมาก หลังจากนั้นได้หยุดดำเนินการทางวิชาการมาเป็นเวลาอีกหลายปี

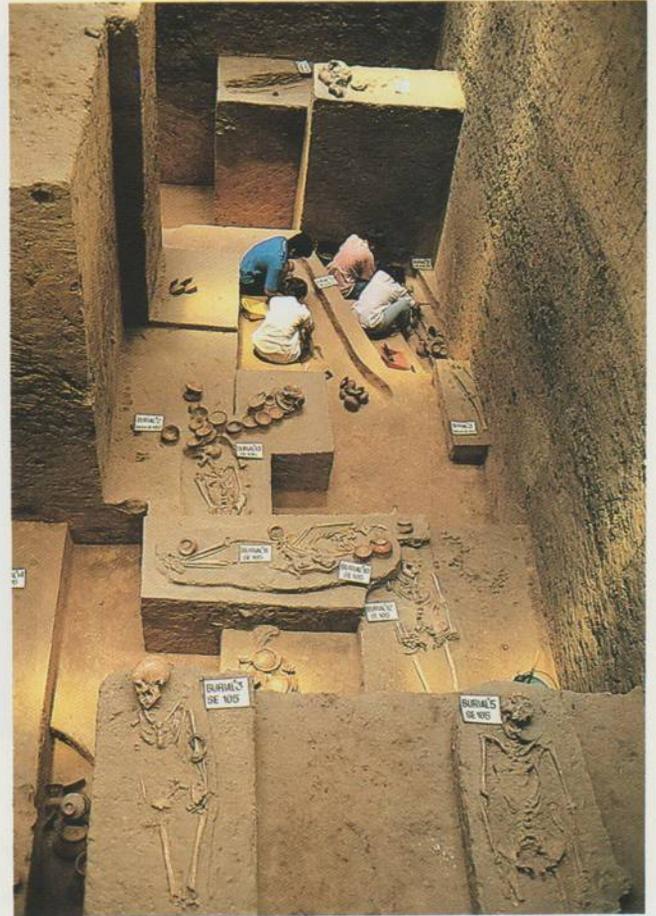

การดำเนินงานครั้งที่สาม

ต่อมาในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๓๔ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้ให้การสนับสนุนหน่วยงานต่างๆ ของภาครัฐบาลในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สอดคล้องตามโครงการนำพระทัยจากในหลวง (อีสานเขียว) หน่วยศิลปากรที่ ๖ จึงได้รับอนุมัติจากกรมศิลปากรอีกครั้งหนึ่งให้ดำเนินงานพัฒนาแหล่งโบราณคดีบ้านปราสาทให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางมรดกวัฒนธรรมของชาติ โดยมีจุดมุ่งหมายหลักของการขุดค้นครั้งนี้เพื่อจัดทำเป็นหลุมจัดแสดงกลางแจ้ง (OPEN-SITE MUSEUM) ให้ประชาชนทั่วไปสามารถเดินทางเข้าไปชมร่องรอยหลักฐานการอยู่อาศัยของคนโบราณสมัยก่อนประวัติศาสตร์ในสภาพที่แท้จริงด้วยสายตาของตนเอง

การดำเนินงานได้เริ่มตั้งแต่เดือนธันวาคม ๒๕๓๓ และสิ้นสุดลงในเดือนกันยายน ๒๕๓๔ โดยมีขั้นตอนการปฏิบัติงานดังนี้

๑. ขุดค้นทางโบราณคดี ขนาดหลุมกว้าง ๔ เมตร ยาว ๔ เมตร จำนวน ๓ หลุม
๒. ขุดแต่งโบราณสถาน "คูธารปราสาท" จำนวน ๑ แห่ง
๓. คัดเลือกหลุมขุดค้นทางโบราณคดี ในข้อ ๑ จำนวน ๑ หลุม ขุดขยายความยาวของหลุมออกไปอีก ๒ ด้าน เป็นรูปตัวแอลในภาษาอังกฤษ ยาวด้านละ ๑๐ เมตร
๔. สงวนรักษาโบราณวัตถุและโครงกระดูกในหลุมขุดค้นด้วยวิธีทางวิทยาศาสตร์
๕. ก่อสร้างหลังคาและอาคารคลุมหลุมจัดแสดงทั้ง ๓ หลุม
๖. ก่อสร้างศูนย์บริการข้อมูลนักท่องเที่ยว จำนวน ๑ หลัง
๗. ก่อสร้างถนนลาดยางจากถนนมิตรภาพเข้าสู่แหล่งโบราณคดี

คณะเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงาน ประกอบด้วย

๑. นายบวรเวท รุ่งรุจี หัวหน้าหน่วยศิลปากรที่ ๖
อำนวยการปฏิบัติงาน
๒. นายนวรรตน์ มงคลคำนวนณเขตต์ นักโบราณคดี
ควบคุมการปฏิบัติงาน วิเคราะห์สรุปรายงาน
๓. นายสุพจน์ พรหมมาโนช นักโบราณคดี ช่วย
ควบคุมการปฏิบัติงาน
๔. นางจิราภรณ์ อรัณยะนาค นักวิทยาศาสตร์
สงวนรักษาโบราณวัตถุและโครงกระดูก
๕. นางประพิศ ชูศิริ นักโบราณคดี ศึกษาโครง
กระดูก
๖. นายอำพัน กิจงาม นักโบราณคดี วิเคราะห์
กระดูกสัตว์
๗. นางสาวจันทรา แสวอู นักโบราณคดี ขุดค้น,
รายงานเบื้องต้น
๘. นางสาวปาริชาติ พักทองพันธ์ นักโบราณคดี
ขุดค้น, รายงานเบื้องต้น
๙. นางสาวศิริพร ชูสังกิจ นักโบราณคดี ขุดค้น,
รายงานเบื้องต้น

๑๐. นางสาวปริญญา เจริญพันธ์ นักวิชาการวัฒนธรรม
ศึกษาวิเคราะห์เบื้องต้น
๑๑. นายพิชัย รอสุงเนินช่างศิลปกรรม ภาพลายเส้น
๑๒. นายสมยศ ไกรคุ้ม พนักงานดูแลรักษาโบราณ-
สถาน ชัชรถยนต์, ช่วยขุดค้น
๑๓. นายผิน ช่วยกลาง นักการภารโรง ชัชรถยนต์,
ช่วยขุดแต่ง

นอกจากนี้ ยังมีอาสาสมัครท้องถิ่นในบ้านปราสาท และ
ชาวบ้านปราสาทจำนวน ๔๐ คน ทำหน้าที่คนงานในการ
ปฏิบัติงานครั้งนี้ด้วย

สำหรับการหาอายุโบราณวัตถุโดยวิธีทางวิทยาศาสตร์
ได้รับความอนุเคราะห์จากสำนักงานพลังงานปรมาณูเพื่อสันติ
โดยมีรายชื่อเจ้าหน้าที่ ดังนี้

๑. นายมานิตย์ ช้อนสุข นักวิทยาศาสตร์นิวเคลียร์
ตรวจหาอายุจากตัวอย่างถ่าน
๒. นางเนาวรัตน์ วัฒนพันธ์ นักวิทยาศาสตร์นิว-
เคลียร์ ตรวจหาอายุจากตัวอย่างถ่าน
๓. นายบรรจง หวังเจริญรุ่ง นักวิทยาศาสตร์นิว-
เคลียร์ ตรวจหาอายุจากเศษภาชนะดินเผา

Ban Prasat Archaeological Site

Introduction

During the last quarter of 1982, prehistoric objects which are similar to grave goods from burial sites of North-east Thailand were found selling at Wat Maha That flea market, Bangkok. Investigations were conducted to locate the origin of these antiques at many suspect sites such as Amphoe Sung Neun, Amphoe Non Sung, and Amphoe Non Thai, Nakhon Ratchasima Province without success. Until March of 1983 that the looting activity was reported to the Sixth Regional office of the Fine Arts Department, and 6 thieves who plundered the site at **Ban Prasat Tai, Tambol Tarn Prasat, Amphoe Non Sung, Nakhon Ratchasima Province** were arrested.

To bring the information to light, a through primary survey of this site and test excavations were conducted in 1983 and the following year. Meanwhile on July 15, 1983, the Ministry of Education made an announcement that declared the following restricted areas in Nakhon Ratchasima Province as National treasured sites according

to the Ancient Monument, Antiquities and Museum Act 1961.

- 1) **Ban Prasat Moo 7**, Tambol Tarn Prasat Amphoe Non Sung,
- 2) **Ban Tanod Moo 7** Tambol Tanod, Amphoe Non Sung,
- 3) **Neun U-Lok Moo 9** Ban Nong Na, Tambol Phol Songkram, Amphoe Non Sung, and
- 4) **Ban Tong Lang** Tambol Phang Team, Amphoe Non Thai.

In the 1991 fiscal year, the site is included in the Tourist Promotion Development Plan of the Northeast Region. Budget was provided for excavations which designed not only to reveal the past information of the site but also to present it in the form of open site museum, where the evidence was scientifically conserved **in situ**. In this way the visitors may enjoy the site by using their self-experience in understanding and interpreting the way of life in the past.

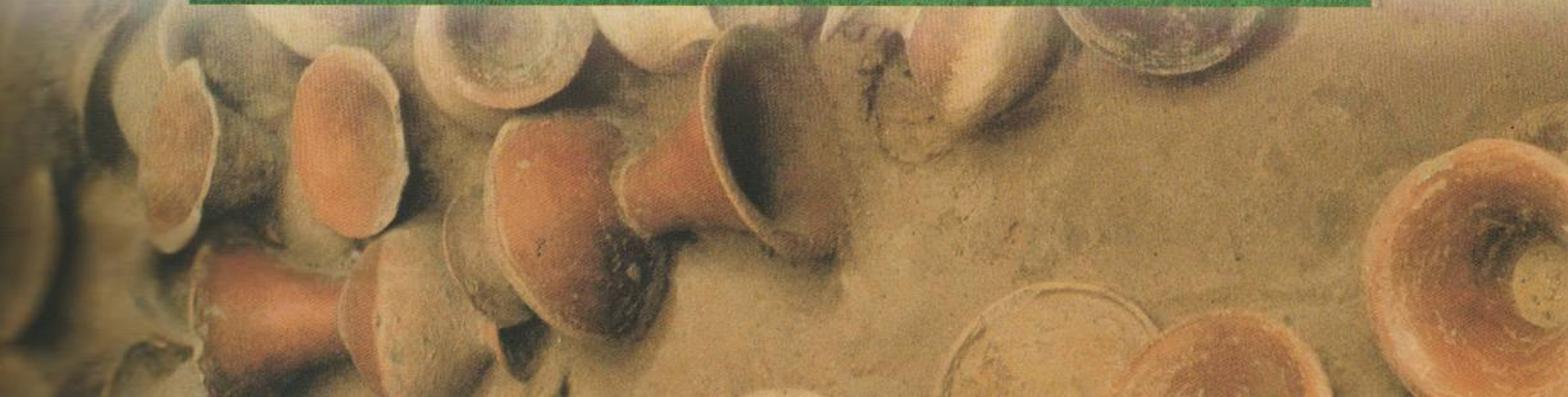
เลขห้อง 104
 ๕๗
 เลขหมู่ 959.332
 ๙528๖
 เลขทะเบียน ๖.2

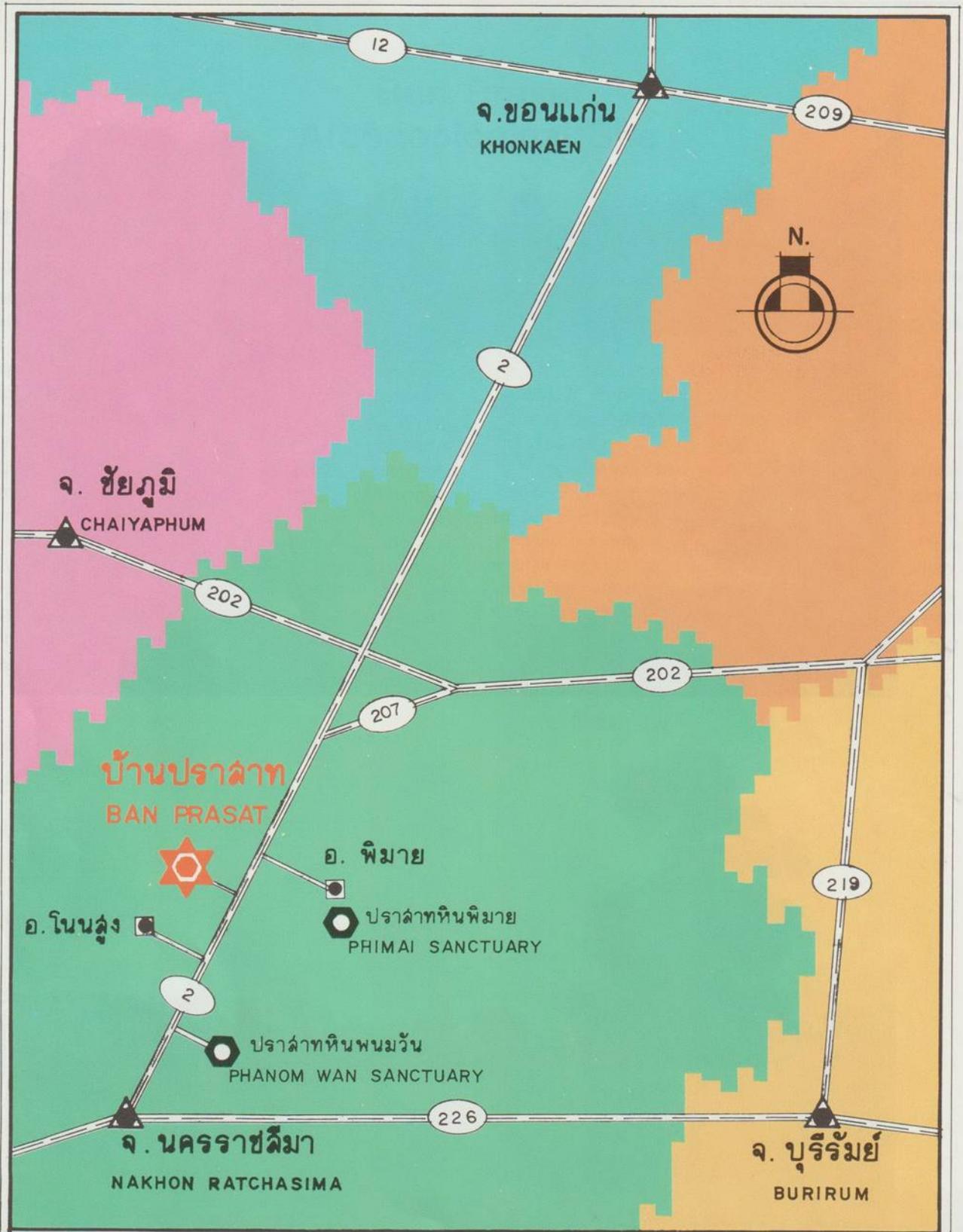
NATIONAL LIBRARY OF THAILAND

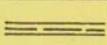
๖ 31111014609372 ๖๖๖

สัญลักษณ์

	ที่ตั้งจังหวัด		ที่ตั้งแหล่งโบราณคดี
	ที่ตั้งอำเภอ		ที่ตั้งแหล่งโบราณสถาน
	ทางหลวงหมายเลข.....		ทางหลวงแผ่นดิน

บทที่ ๑

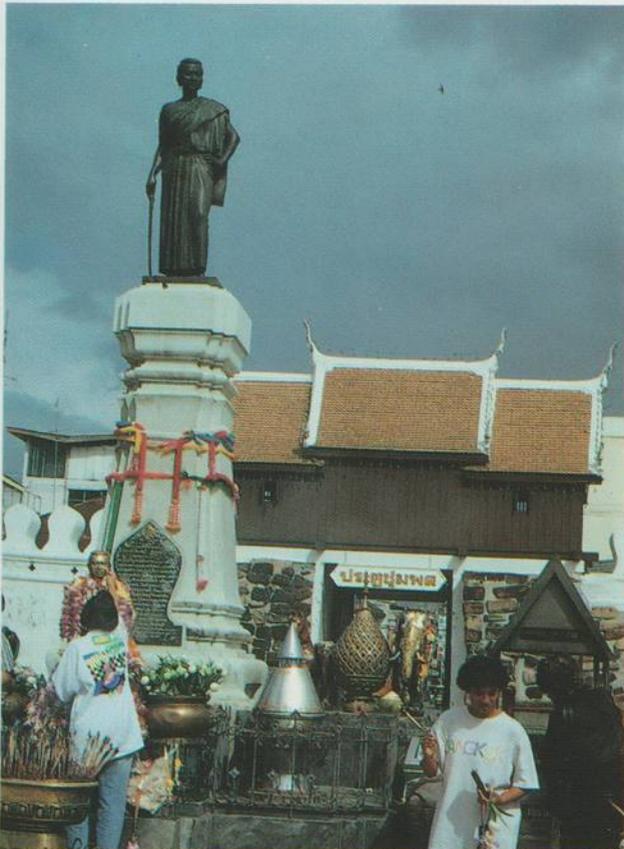
บ้านปราสาทปัจจุบัน

การเดินทางและที่ตั้ง

เมื่อเดินทางจากจังหวัดสระบุรีตามถนนสายมิตรภาพ (ทางหลวงหมายเลข ๒) ถึงจังหวัดนครราชสีมาหรือโคราช อันเป็นประตูเข้าสู่ภาคอีสาน แวะสักการะอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี หรือย่าโม วีรสตรีผู้กอบกู้อิสรภาพของชาวนครราชสีมาใน รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ เพื่อ เป็นสิริมงคล จากนั้นซื้อของดีเมืองโคราชไปเป็นของฝากอันได้แก่ ผ้าไหมผืนงาม หมี่โคราช หมูหยองหมูแผ่น หมูยอ กุนเชียง แล้วจึงเดินทางต่อผ่านประตูชุมพล ลัดเลียบคูเมืองโบราณซึ่ง ก่อสร้างในสมัยแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช มุ่งหน้า ตามเส้นทางสายเดิมขึ้นเหนือสู่จังหวัดขอนแก่น และเนื่องจาก ถนนช่วงนี้เป็นถนนคอนกรีตกว้างขวางแบ่งเป็นสองช่องทาง สามารถขับรถได้อย่างสะดวกสบายทำให้มีผู้ใช้ความเร็วเกิน

กว่าที่กฎหมายกำหนดอยู่บ่อยครั้ง ดังนั้นเพื่อความปลอดภัย ของส่วนรวมจึงมีเจ้าหน้าที่ตำรวจทางหลวงคอยตรวจจับความเร็วอยู่เป็นระยะ ๆ ตลอดเส้นทาง ขอพึงให้ผู้ขับรถโปรดให้ ความระมัดระวังในการเดินทางด้วย หลังจากผ่านทัศนียภาพ ของดินแดนอีสานสองข้างทางจนถึงหลักกิโลเมตรที่ 44 จะมี ทางแยกซ้ายมือเป็นถนนราดยางตัดผ่านทุ่งนาเขียวขจีและหมู่ ตันตาลสูงชะลูด ระยะทาง ๑,๒๐๐ เมตร เข้าสู่อำเภอปราสาทได้ หมู่ที่ ๗ ตำบลปราสาท อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา อันเป็นที่ตั้งของแหล่งโบราณคดี คิดเป็นระยะทางจากกรุงเทพฯ- มหานคร ประมาณ ๓๐๔ กิโลเมตร

บริเวณศูนย์กลางของหมู่บ้านสามารถกำหนดตำแหน่ง ทางภูมิศาสตร์โดยใช้แผนที่จากภาพถ่ายทางอากาศของกรม- แผนที่ทหาร ระบุว่า 5439 II ลำดับชุด L 7017 มาตราส่วน ๑ : ๕๐,๐๐๐ ได้ที่พิกัดประมาณ รุ่ง ๑๕ องศา ๑๔ ลิปดา ๔๐ ฟลิปดา เหนือ แวง ๑๐๒ องศา ๒๒ ลิปดา ๓๐ ฟลิปดา ตะวันออก หรือพิกัดกริด 48 PTB 180868

อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี
The monument of Tao Suranari, the Nakhonratchasima's heroine.

ร้านขายสินค้าพื้นเมือง
ของโคราช
Shop sells local
products,
souvenir from
Nakhonratchasima

คูเมืองโคราช
Korat City moat

ทิวทัศน์ริมถนนมิตรภาพ
Scenery along
Mitraphap road.

ลำธารปราสาท
Than Prasat stream

สภาพทั่วไป

บ้านปราสาทหรือบ้านปราสาทใต้ เป็นหมู่บ้านขนาดกลาง ตั้งอยู่บนเนินดินสูงรูปร่างเกือบจะเป็นวงรีวางตัวยาวตามแนวตะวันออก-ตะวันตก ขนาดของเนินดินยาวประมาณ ๗๕๐ เมตร และกว้างประมาณ ๔๕๐ เมตร พื้นที่สูงสุดจากพื้นดินโดยรอบประมาณ ๕ เมตร ลาดเอียงลงไปทางทิศใต้ มีการปลูกสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัย แนวไร่และไม้ยืนต้นทั่วบริเวณเนินดิน พื้นที่โดยรอบเป็นทุ่งนา สวนผัก และต้นตาลทางด้านทิศเหนือมีลำธารปราสาทซึ่งแยกมาจากลำสะเทอดอันเป็นสาขาหนึ่งของแม่น้ำมูลไหลผ่าน ถือเป็นแหล่งน้ำธรรมชาติที่มีความสำคัญต่อชุมชนบ้านปราสาทเพราะมีน้ำตลอดทั้งปี นอกจากนั้นยังมีสระน้ำที่ขุดขึ้นเพื่อใช้เป็นแหล่งน้ำในหมู่บ้านอีก ได้แก่ สระน้ำหน้าวัดปราสาท เป็นสระน้ำที่ชาวบ้านซึ่งอยู่ห่างไกลจากลำธารปราสาทช่วยกันขุดขึ้นเพื่อความสะดวกและเป็นประโยชน์ในการนำมาใช้อุปโภค อยุริมถนนฝั่งตรงข้ามกับวัดปราสาททางด้านทิศใต้ของหมู่บ้าน นอกจากนี้แล้วยังมีสระน้ำในวัดปราสาทซึ่งขุดขึ้นเพื่อพระสงฆ์ภายในวัด และสระหนองสะแกทางด้านทิศตะวันตกของหมู่บ้านเป็นสระน้ำของโครงการสร้างงานในชนบท (กสช.) ขุดเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๐

ตำนานบ้านปราสาท

ที่มาของชื่อบ้านปราสาทนั้นเป็นที่เชื่อกันในหมู่บ้านว่ามีปราสาทหินตั้งอยู่ในลำธารปราสาท เมื่อถึงช่วงฤดูแล้งระดับน้ำลดลงสามารถเดินท่องน้ำชมลำปราสาทได้ ซึ่งบริเวณท่องน้ำจะเป็นพื้นที่แข็งเหมือนปูลาดด้วยหินชากปราสาท โดยมีตำนานเกี่ยวกับปราสาทหินในลำน้ำแห่งนี้ว่าในอดีตกาลมีการก่อสร้างปราสาทหินแข่งกัน ๓ แห่ง คือ ปราสาทหินพิมาย ที่อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา ปราสาทหินพนมวัน ในเขตอำเภอเมืองนครราชสีมา และที่บ้านปราสาทแห่งอำเภอโนนสูงนี้ โดยตกลงกันว่าที่ใดสร้างเสร็จก่อนให้ปล่อยโคมเป็นสัญญาณ พิมายยังสร้างไม่เสร็จแต่ปล่อยโคมก่อนดังนั้นฝ่ายบ้านปราสาทจึงยกปราสาททิ้งหลังทิ้งลงน้ำทำให้เกิดเป็นที่มาของชื่อลำธารปราสาทและตำบลธารปราสาทในปัจจุบัน

การปกครองและชุมชน

ตำบลธารปราสาท อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา แบ่งลักษณะการปกครองท้องถิ่นออกเป็น ๑๖ หมู่บ้าน ได้แก่

- หมู่ที่ ๑ บ้านโนนสำโรง
- หมู่ที่ ๒ บ้านตลาดแคตะวันตก
- หมู่ที่ ๓ บ้านวังม่วง
- หมู่ที่ ๔ บ้านตะขบ
- หมู่ที่ ๕ บ้านใหม่เกษมใต้
- หมู่ที่ ๖ บ้านหญ้าคาใต้
- หมู่ที่ ๗ บ้านปราสาทใต้
- หมู่ที่ ๘ บ้านปราสาทเหนือ
- หมู่ที่ ๙ บ้านหญ้าคาเหนือ
- หมู่ที่ ๑๐ บ้านดอนหวาย
- หมู่ที่ ๑๑ บ้านสะแก
- หมู่ที่ ๑๒ บ้านตลาดแค
- หมู่ที่ ๑๓ บ้านใหม่เกษมเหนือ
- หมู่ที่ ๑๔ บ้านหัวท่านบ
- หมู่ที่ ๑๕ บ้านตลาดแคตะวันออก
- หมู่ที่ ๑๖ บ้านจิวตะแบก

สระหน้าหน้าวัด
ปราสาท
Pond in front of
Wat Prasat,
the village temple

ทางเข้าหมู่บ้าน
ปราสาท ก่อนการ
พัฒนา
The road lead to
Ban Prasat
archaeological site

สภาพภายในหมู่บ้าน
Ban Prasat Village

ปราสาทหินพิมาย
The monument, Prasat Phimai

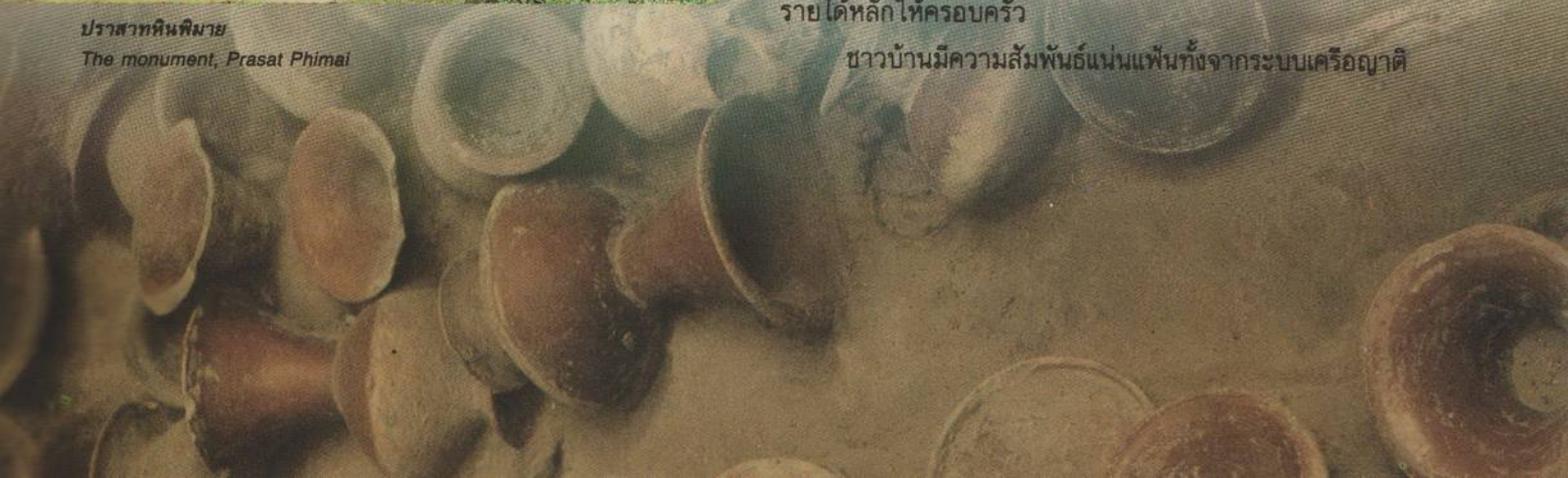
แหล่งโบราณคดีบ้านปราสาทอยู่ในพื้นที่ของหมู่ที่ ๗ บ้านปราสาทใต้ซึ่งแบ่งการปกครองออกเป็นหน่วยย่อยลงไปอีก เรียกว่าคุ้ม รวม ๔ คุ้ม โดยแต่ละคุ้มจะมีหัวหน้าคุ้มของตนเอง ได้แก่ คุ้มสามัคคีพัฒนา รวมมิตรพัฒนา รวมญาติสามัคคี OKพัฒนา รวมญาติพัฒนา ยุงทองพัฒนา ประสานมิตรพัฒนา เย็นจิตรพัฒนา และตะวันรอนพัฒนา

หมู่บ้านปราสาทใต้ปัจจุบันมีบ้านเรือนปลูกอาศัยอยู่เป็นจำนวน ๑๗๓ หลังคาเรือน ประชากร ๑,๐๖๑ คน (พ.ศ. ๒๕๓๔) ลักษณะบ้านเรือนส่วนใหญ่จะเป็นบ้านไม้ มีทั้งแบบบ้านชั้นเดียว บ้านชั้นเดียวใต้ถุนสูง และบ้านสองชั้น โดยปลูกรวมกันอยู่เป็นกลุ่มในระยะไม่ห่างกันนัก มีการปลูกไม้ยืนต้นประเภทไม้ผลภายในบริเวณบ้านและปลูกไม้ไผ่หรือไม้ประเภทกินได้ เช่น กระจินเป็นแนวรั้ว มีพื้นที่นาล้อมรอบที่ตั้งบ้านเรือนของหมู่บ้าน แต่ละบ้านจะมียุ้งข้าวอยู่ใกล้กับเรือนพักอาศัย ภายในหมู่บ้านมีสถานที่ราชการ ๒ แห่ง คือ โรงเรียนบ้านธารปราสาท เป็นโรงเรียนระดับประถมศึกษา ให้การศึกษาแก่เด็กในหมู่บ้านและหมู่บ้านใกล้เคียง ส่วนอีกแห่งหนึ่งคือ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสำหรับดูแลให้การศึกษาแก่เด็กก่อนวัยเรียน นอกจากนี้ยังมีวัดปราสาทเป็นวัดประจำหมู่บ้าน

ลักษณะสังคมและครอบครัว

ลักษณะสังคมของชาวบ้านปราสาทเช่นเดียวกับสังคมชนบททั่วไป โดยลักษณะครอบครัวส่วนใหญ่จะเป็นครอบครัวเดี่ยวที่แยกมาจากครอบครัวขยาย ประกอบด้วยสมาชิก ๑ - ๒ ชั่วคนคือ พ่อ - แม่ และลูก ส่วนครอบครัวขยาย ประกอบด้วยสมาชิก ๓ ชั่วคน คือ ปู่ - ย่า ตา - ยาย, พ่อ - แม่ และลูก ครอบครัวขยายที่พบเป็นผลเนื่องมาจากลูกคนใดคนหนึ่งมีหน้าที่ต้องเลี้ยงดูพ่อแม่ในยามชรา บางครอบครัวมีญาติพี่น้องอาศัยอยู่ด้วย การตั้งบ้านเรือนมักจะเป็นกลุ่มในเครือญาติเดียวกัน มีการช่วยเหลือกันในด้านเศรษฐกิจและพิธีกรรม ลักษณะการแบ่งงานในครอบครัวของผู้หญิงและผู้ชาย จะมีการแบ่งหน้าที่กันค่อนข้างชัดเจนคืองานบ้านและการเตรียมข้าวปลาอาหารเป็นหน้าที่ของฝ่ายหญิง ฝ่ายชายมีหน้าที่ทำงานอาชีพที่ทำรายได้หลักให้ครอบครัว

ชาวบ้านมีความสัมพันธ์แน่นแฟ้นทั้งจากระบบเครือญาติ

และระบบสังคมที่เกี่ยวข้องกันแม้ว่าจะไม่ได้เป็นญาติพี่น้องกันก็ตาม ต่างรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่จะต้องให้ความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ดังจะเห็นได้จากการกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันไม่ว่าจะเป็นการลงแขกทำนา งานบวช งานแต่งงาน งานศพ งานบุญ หรืองานประเพณีต่าง ๆ หรือการรวมกันเป็นกลุ่มองค์กรขนาดเล็ก เช่น ยุวเกษตรสวนแก้ว-พัฒนา กลุ่มสตรีสหกรณ์ กลุ่มสตรีแม่บ้าน หรือกลุ่มจักสาน เพื่อดำเนินงานในส่วนที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม และแม้กระทั่งการอาสาตัวเข้าไปมีส่วนร่วมกับทางราชการ เช่น เป็นอาสาสมัครท้องถิ่นในการดูแลรักษามรดกวัฒนธรรมของชาติ

การศึกษา

ประชากรบ้านปราสาทส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับประถมศึกษาเกณฑ์ภาคบังคับ ป.๔ - ป.๖ จากโรงเรียนบ้านธารปราสาท ซึ่งตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๕๖๔ เป็นโรงเรียนประจำหมู่บ้าน ให้การศึกษาในระดับประถมศึกษาตั้งแต่ชั้นเด็กเล็ก จนถึงประถมศึกษาปีที่ ๖ ปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๓๔) มีครู ๑๔ คน นักเรียน ๒๒๙ คน แนวโน้มของเด็กที่จะศึกษาต่อในระดับมัธยมยังมีน้อย เนื่องจากจะต้องไปศึกษาต่อในตัวเมือง

นอกจากนี้ยังมีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านปราสาทได้ ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๕ เพื่อรับเลี้ยงดูแลเด็กเล็กอายุประมาณ ๓ - ๕ ปี ปัจจุบันมีเด็กในความดูแล ๓๐ คน เกือบทั้งหมดเป็นเด็กในหมู่บ้านที่พ่อแม่ต้องไปทำนาไม่มีคนดูแล มีส่วนน้อยที่เป็นเด็กมาจากหมู่บ้านใกล้เคียง ที่ศูนย์เด็กนี้มีผู้ดูแลเด็ก ๒ คน ขณะนี้ได้รับความช่วยเหลือค่าอาหารกลางวันจากโครงการ C.C.F. (Christian Children's Fund) ประมาณเดือนละ ๑,๕๐๐ - ๒,๐๐๐ บาท หรือประมาณคนละ ๔ บาทต่อวัน การช่วยเหลือดังกล่าวเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๒๙

การหาเลี้ยงชีพ

ชาวบ้านปราสาทได้ชื่อว่าเป็นกระดูกสันหลังของชาติ เพราะทำนากันเป็นอาชีพหลัก นอกจากนี้ยังมีการเลี้ยงสัตว์ ปลูกผัก ทอเสื่อจากต้นไหล (ต้นกก) ทำกระเปาะหรือแพมจากเสื่อกก หมวกใบตาล แก้วก้านตาล หรือรับจ้างทั่วไปเป็น

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
Nursery for pre-school children

อาชีพเสริมเมื่อว่างจากงานประจำ หรือทำหลังจากฤดูทำนาได้ผ่านพ้นไปแล้ว

การทำนาของชาวบ้านปราสาทส่วนใหญ่เป็นการทำนาปี โดยใช้วิธีหว่าน แต่ในบางปีหากมีน้ำมากคือมีฝนตกมากก็จะเปลี่ยนจากนาหว่านมาเป็นนาดำเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม พันธุ์ข้าวที่ใช้ปลูกมีทั้งข้าวเหนียวและข้าวเบาซึ่งขึ้นอยู่กับสภาพของที่นา หากเป็นนาที่ลุ่มมีน้ำขังจะปลูกข้าวเหนียว ส่วนข้าวเบาจะปลูกในที่ดอน น้ำไม่มาก ส่วนใหญ่ใช้ข้าวพันธุ์หอมมะลิ พันธุ์ กข.๑๕ พันธุ์เหลืองทอง พันธุ์เหลืองประทิว และพันธุ์พื้นเมือง การไถนาเริ่มไถในช่วงฝนเริ่มตกคือราวเดือน พฤษภาคม - กรกฎาคม ไถครั้งแรกเรียกว่าไถใหญ่ จ้างรถไถในอัตราค่าจ้างไร่ละ ๖๐ บาท โดยไถทิ้งไว้ให้หญ้าตายสักระยะหนึ่ง หลังจากนั้นใช้รถไถเล็กไถพรวนอีกครั้งหนึ่ง แล้วจึงเริ่มหว่านข้าวในช่วงเดือนกรกฎาคม ในระหว่างที่ข้าวเริ่มโตจนถึงเก็บเกี่ยวได้มีการใส่ปุ๋ยและยาฆ่าแมลงเพื่อให้ได้ผลผลิตดี ข้าวเบาจะเก็บเกี่ยวในราวเดือนธันวาคม ส่วนข้าวเหนียวจะเริ่มเก็บเกี่ยวราวเดือนมกราคม - กุมภาพันธ์ ซึ่งจะให้ผลผลิตที่ดีกว่า ส่วนใหญ่จะได้ผลผลิตเฉลี่ยประมาณ ๓ - ๕ กระสอบต่อไร่ ในการเก็บเกี่ยวข้าวปัจจุบันมักจ้างแรงงานภายในหมู่บ้านหรือ

จากนอกหมู่บ้านในอัตราค่าจ้างประมาณวันละ ๔๕ - ๕๐ บาท
จ้างเครื่องนวดข้าวในอัตรา ๑๐ บาทต่อกระสอบ

นอกจากการทำนาแล้วชาวบ้านมักจะเลี้ยงสัตว์ควบคู่กัน
ไปด้วย สัตว์ที่เลี้ยงส่วนใหญ่เป็นพวกวัว ควาย หมู เป็ด ไก่
โดยใช้เวลารว่างจากงานประจำในแต่ละวันหรือมอบหมายหน้าที่
ให้คนใดคนหนึ่งในครอบครัวเป็นผู้เลี้ยง เป็ด ไก่ นั้นมักเลี้ยง
เพื่อการบริโภคเองภายในครัวเรือน ส่วนหมูเลี้ยงไว้ขายหรือ
ประกอบอาหารในคราวมีงานพิธีต่าง ๆ หากจะขายก็มักนำ
ไปขายที่ตลาดแคโคลหมู่บ้านตามราคาท้องตลาด ส่วนการ
เลี้ยงวัวนั้นมีส่วนหนึ่งที่โครงการ C.C.F. ให้การช่วยเหลือ
ผู้ปกครองของเด็กที่ยากจนด้วยการนำวัวมาให้เลี้ยงก่อนและ
ต้องส่งเงินค่าวัวภายใน ๒ ปี ปีละ ๔,๐๐๐ บาท ในกรณีที่มี
ผู้ปกครองต้องการวัวในโครงการนี้หลายคน ก็จะใช้วิธีจับฉลาก
กัน นอกจากนี้แล้วยังมีชาวบ้านที่รับเลี้ยงวัวจากคนที่นำมาให้
เลี้ยงโดยตกลงแบ่งลูกวัวกันระหว่างเจ้าของวัวและผู้เลี้ยง ลูกวัว
ท้องแรกผู้เลี้ยงจะเป็นฝ่ายได้ก่อน ท้องต่อไปจึงจะเป็นของเจ้าของ
วัว

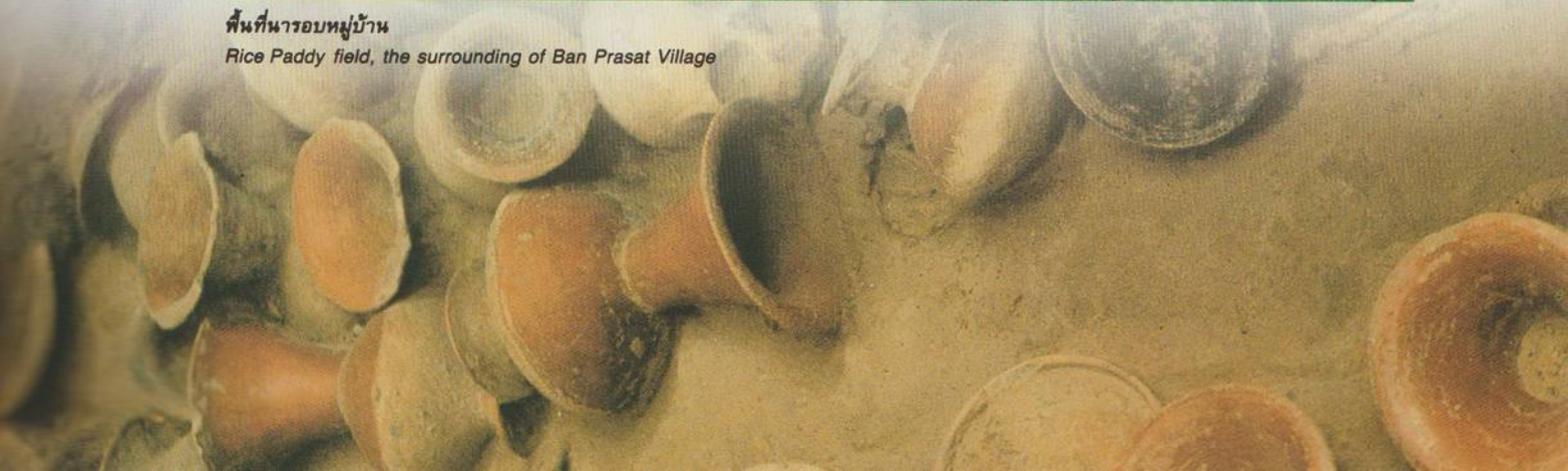
การเพาะปลูกของชาวบ้านปราสาทเป็นการปลูกผักสวน
ครัวเพื่อบริโภคเอง หากเหลือจากการบริโภคจึงจะนำมาฝาก
ขายตามร้านค้าในหมู่บ้าน บางครั้งชาวบ้านบางรายหาปลาได้
ก็นำมาทำปลาร้า ปลาสาม หรือปลาแห้ง ขายเล็ก ๆ น้อย ๆ
ในหมู่บ้าน

งานหัตถกรรม ชาวบ้านผู้หญิงส่วนใหญ่ใช้เวลาว่างหรือ
หลังจากทำนาเสร็จแล้วทำการทอเสื่อจากต้นไหล (ต้นกก) ซึ่ง
สามารถหาได้ในบริเวณหมู่บ้าน นำต้นไหลมาจักให้เป็นเส้น
ขนาดกำลังดี นำไปตากแดดให้แห้งแล้วย้อมเป็นสีต่าง ๆ กัน
นำมาทอเสื่อเย็บทำเป็นแพมเอกสาร ทำกระเป่า ส่วนใหญ่
นิยมทอเสื่อไว้ใช้เองในครัวเรือนและขายบ้างหากมีผู้ต้องการซื้อ
ทั้งนี้ราคาของเสื่อขึ้นอยู่กับความยาวและลวดลายที่ทอซึ่งยาก
ง่ายต่างกัน ในอดีตมีกลุ่มสตรีจากสหกรณ์การเกษตรในสูง
มาสอนชาวบ้านให้ทอเสื่อเป็นลวดลายรูปสัตว์ต่าง ๆ ทำแพม
ทำกระเป่า และนำไปขายให้ที่สหกรณ์ ซึ่งก็มีแม่บ้านเป็นสมาชิก
อยู่ไม่น้อย นอกจากนี้แล้วยังมีการทำพัดจากดอกย้อมสี และ
หมวกจากใบตาลอีกด้วย ส่วนฝ่ายชายบางคนจะใช้เวลารว่าง

พื้นที่นารอบหมู่บ้าน

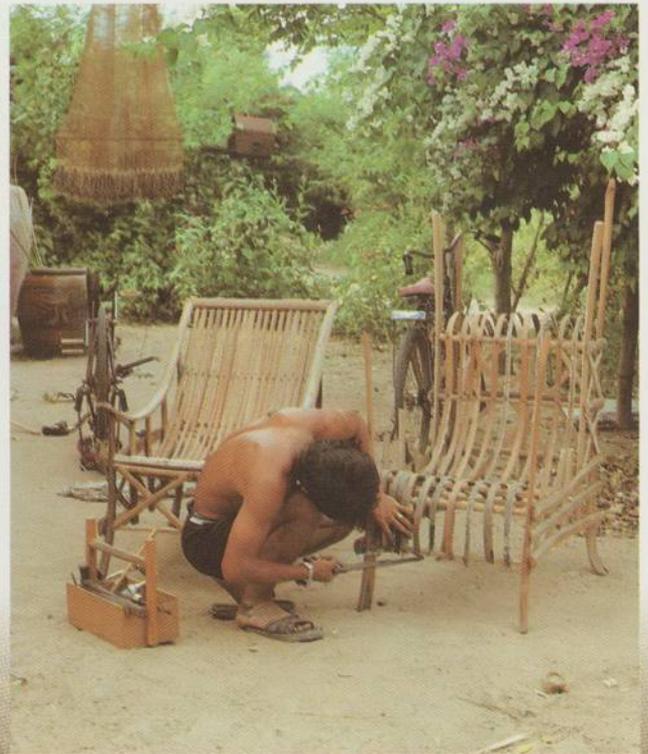
Rice Paddy field, the surrounding of Ban Prasat Village

ทำเก้าอี้นั่ง เก้าอี้นอน หรือโต๊ะ จากไม้ก้านตาลไว้ใช้เองและแบ่งขายบ้างหากมีผู้สนใจซื้อในราคาแตกต่างกันไปตามขนาดและรูปแบบของเก้าอี้ แต่ก็ยังเป็นราคาที่ไม่แพงมาก หรืออาจจะเรียกได้ว่าค่อนข้างถูกเมื่อเปรียบเทียบกับเก้าอี้แบบต่างๆ ที่ขายกันในท้องตลาด และนอกจากนี้แล้วยังมีบางคนทำเครื่องจักสานไว้ใช้สอยภายในบ้าน เช่น สานช่องใส่ปลา ลอบดักปลา ตะกร้าไม้ไผ่ ซึ่งถ้ามีเวลามากสามารถทำได้เกินกว่าจำนวนใช้สอยก็จะแบ่งขายบ้าง ส่วนผู้ที่ไม่ชำนาญการทำงานเหล่านี้ก็จะออกรับจ้างทั่วไป หางานทำในเมือง หรือแม้แต่ขับมอเตอร์ไซด์รับจ้างซึ่งเป็นอาชีพเสริมล่าสุดของหมู่บ้าน

ศาสนา ความเชื่อ และประเพณี

ชาวบ้านปราสาทก็เช่นเดียวกับชาวไทยส่วนใหญ่ คือนับถือศาสนาพุทธ มีความเชื่อในเรื่องบุญบาป นิยมการทำบุญ โดยมีการผลัดเปลี่ยนกันนำอาหารไปถวายพระในวันธรรมดาดำเนินวันพระชาวบ้านจะพร้อมใจกันไปทำบุญแทบทุกครัวเรือน มีความเคารพนับถือพระสงฆ์โดยเฉพาะเจ้าอาวาส ซึ่งจะมีบทบาทในด้านพิธีกรรมทางศาสนาและกิจกรรมทั่วไปในหมู่บ้าน นอกจากนี้แล้วยังมีประเพณีความเชื่อในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการทำมาหากิน และชีวิตประจำวันในการอยู่ร่วมกันของสังคม ดังจะเห็นได้จากในแต่ละเดือนจะมีกิจกรรมหรืองานพิธีกรรมที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาตั้งแต่ครั้งปู่ย่าตาทวด ได้แก่

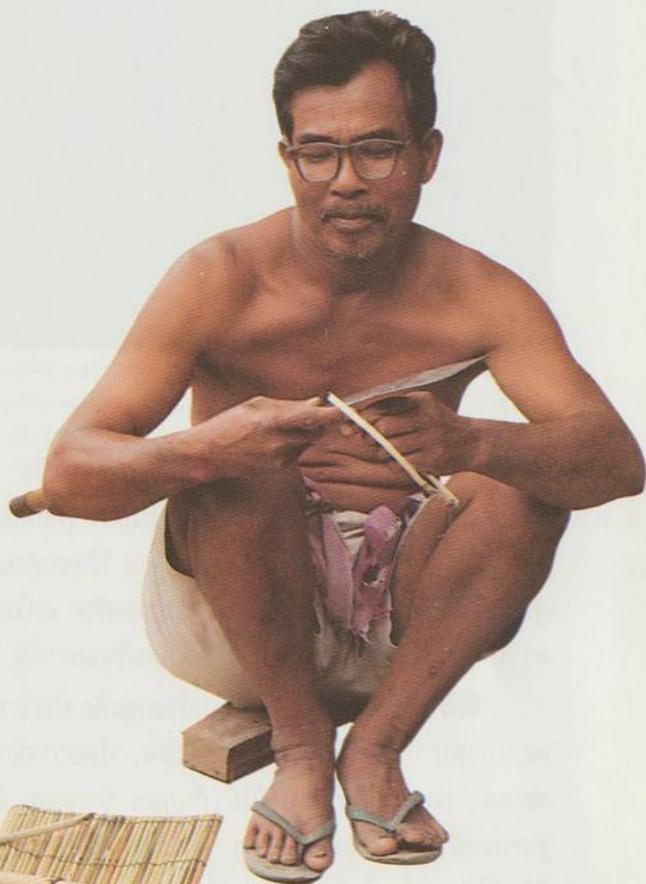
ทำเก้าอี้จาก ไม้ก้านตาล
Local furniture products made
of sugar palm

วัดปราสาท
Wat Prasat, the village temple

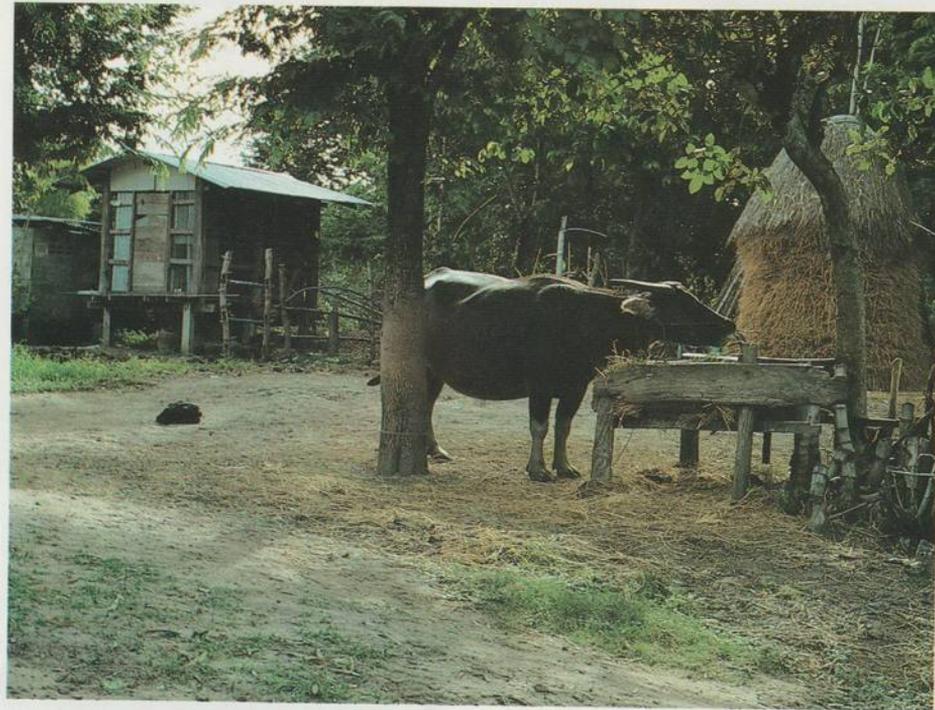

เดือนอ้าย เก็บเกี่ยวข้าว
 เดือนยี่ และ เดือนสาม นวดข้าวและนำข้าวขึ้นยุ้ง มีการ
 ทำขวัญยุ้ง
 เดือนสี่ เสร็จสิ้นจากการทำนา ชาวบ้านจะออกไปรับจ้าง
 ทำงานทั้งในและนอกหมู่บ้าน รวมทั้งทำเครื่องมือเครื่องใช้
 ต่าง ๆ ไว้ใช้เองหรือขาย
 เดือนห้า งานสงกรานต์
 เดือนหก งานบวช งานแต่งงาน และทำพิธีเช่นศาลปู่ตา
 (ในอดีต)
 เดือนเจ็ด งานบวช และเริ่มทำนา
 เดือนแปด งานแต่งงาน งานบุญเข้าพรรษา แห่เทียน
 พรรษา
 เดือนเก้า เดือนสุดท้ายของการทำนา
 เดือนสิบ ทำบุญตักบาตรสารทไทย
 เดือนสิบเอ็ด ทำพิธีเรียกขวัญข้าวหรือขวัญแม่โพสพ
 เดือนสิบสอง ประเพณีลอยกระทง และเริ่มเกี่ยวข้าวเบา
พิธีเช่นศาลปู่ตา ศาลปู่ตาเป็นศาลประจำหมู่บ้าน
 แต่ก่อนจะทำกันในเดือนหกหรือเดือนเจ็ด โดยชาวบ้านจะไป

สานลอบดักปลา
Fiber trap made of bamboo one of the local crafts

ยุงข้าวภายในหมู่บ้าน
Rice storage at Ban Prasat
Village

ทำพิธีพร้อมกันที่ศาล โดยนำหัวหมู ไก่ เหล้า ขนมต้ม แบ่งข้าวเจ้าปั้นเป็นรูปช้าง ม้า แล้วใส่ในบัตร์ (ลักษณะคล้าย กระถาง ทำจากก้านกล้วยเป็นรูปสามเหลี่ยม ไขดอกสานเป็นก้น) ผู้หญิงจะเป็นคนนำไปเช่นและมีการเชิญทรงด้วย แต่ในปัจจุบัน ชาวบ้านจะทำในลักษณะการไปบนและแก้บนเท่านั้น

พิธีแห่นางแมว ทำในช่วงฤดูแล้ง ประมาณเดือน พฤษภาคม เป็นพิธีกรรมในการขอฝน โดยการนำแมวใส่ ตะเหลว (ภาชนะสานจากไม้ไผ่ ก้นกลม ปากแคบ ลักษณะ รูปทรงคล้ายโอ่ง) แห่ไปรอบ ๆ หมู่บ้านในตอนหัวค่ำ จะแห่ กี่วันก็ได้ แต่ส่วนใหญ่จะแห่จนกว่าฝนจะตก พอแห่ไปถึงหน้า บ้านใครชาวบ้านก็จะเอาน้ำสาดแมว แล้วนำสิ่งของมาให้

พิธีทำขวัญข้าว จะทำในราวเดือนสิบเอ็ดในระยะเวลา ที่ข้าวเริ่มตั้งท้อง พิธีนี้สืบเนื่องมาจากความเชื่อเกี่ยวกับแม่โพสพ ว่าเป็นเทพประจำต้นข้าว ดังนั้นชาวบ้านจึงทำพิธีเช่นไหว แม่โพสพ โดยการนำเอาผลไม้ ส้ม กล้วย อ้อย เผือก มัน ใส่กระถาง นำไปไว้บริเวณที่ข้าวงามที่สุด การทำขวัญข้าวจะให้ ผู้หญิงเป็นผู้ประกอบพิธีกรรม และมีการกล่าวขอต่อแม่โพสพ

ให้ช่วยบำรุงรักษาให้ผลผลิตดี ทั้งนี้ต้องกระทำก่อนเที่ยง ด้วย เหตุที่เชื่อว่าแม่โพสพจะไม่รับของหลังเที่ยง

พิธีทำขวัญยุง ก่อนจะนำข้าวเปลือกขึ้นยุ้ง จะทำ ขวัญยุงก่อนเพื่อความเป็นสิริมงคลต่อการทำนาครั้งต่อไป จะ ทำในราวเดือนยี่หรือเดือนสาม โดยเตรียมผลไม้ กล้วย อ้อย ส้ม ถั่ว งา มะขาม ฯลฯ แต่จะไม่ใช้ขนมที่ทำจากแบ่งข้าวเจ้า หรือข้าวเหนียว เพราะเชื่อกันว่าแม่โพสพจะไม่กินเนื้อของตนเอง และถ้าผู้ใดมีผ้าไหม (ผ้านุ่งโจงกระเบน) ก็นำไปวางไว้ในยุ้ง พร้อมผลไม้ แล้วจุดธูป เทียน บอกให้แม่โพสพมารับของและ เข้ายุ้ง นอกจากนั้นก็มีการกล่าวขอต่อแม่โพสพขอให้พืชอุดม สมบูรณ์ในปีต่อไป หลังจากทำพิธีแล้วจึงทำการปักข้าวในยุ้ง ได้ โดยจะนำไปทำบุญ กิน และขาย ทั้งนี้ผู้หญิงจะเป็นผู้ทำพิธี

นอกจากนี้แล้วยังมีความเชื่อเกี่ยวกับข้าวในกรณีอื่นอีก เช่น ห้ามต้มไข่พร้อมกับหุงข้าวในหม้อเดียวกัน เพราะว่าไก่ ชอบคุ้ยเขี่ยข้าวเชื่อว่าเป็นการทำลายแม่โพสพ และวันอาทิตย์ ห้ามปักข้าวที่ยังรวมทั้งห้ามเกี่ยวข้าวเพราะเชื่อว่าเป็นวันที่แม่ โพสพเกิด

Ban Prasat Archaeological Site

The site is located at Ban Prasat Tai Moo 7, Tambol Tarn Prasat, Amphoe Non Sung, Nakhon Ratchasima Province or at grid reference 48 PTB 180868, Latitude 15 44 40 North Longitude 102 22 30 East, of Military map series L 7017, sheet 5439 II.

Ban Prasat Tai site can be approached by taking Route 2 (Mitrapap Road) from Bangkok passing Nakhon Ratchasima Province about 44 km. Then taking a left turn on an asphalt paved road to the village which is 1,200 metres away.

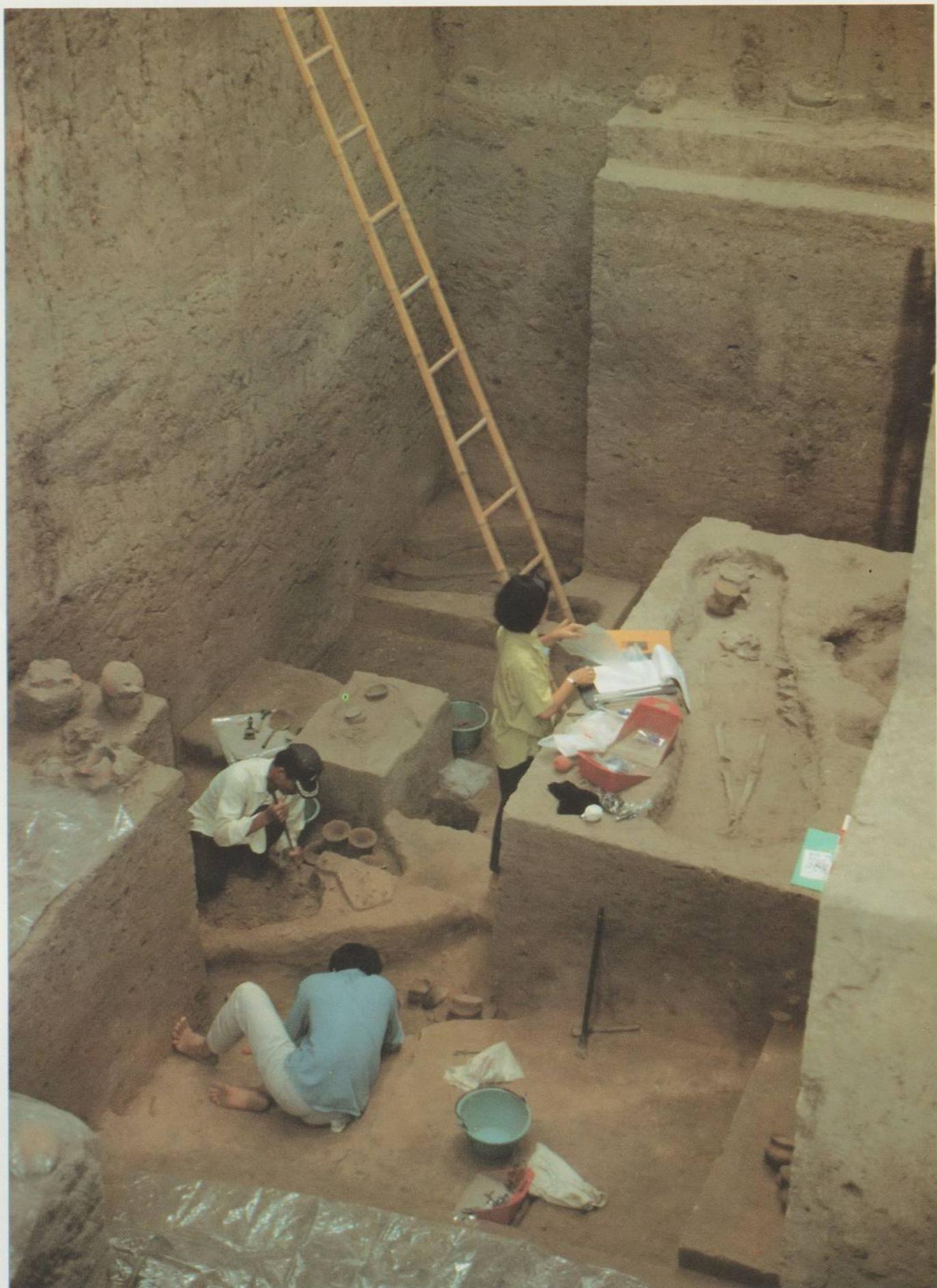
The site is an oval shape earth mound laying in east-west direction. The maximum length measures 750 metres and the width measures 450 metres. The elevation of the mound is about 5 metres above the surrounding area. Tarn Prasat stream, one of the tributaries of the Mun River, flows in the north of the mound. In the south there is a trace of a moat which most part is shallowed and transformed into rice paddy fields. The surface of the mound is scattered with pot sherds. Unfortunately, many looting pits lie across the whole area of the mound. The village, which consists of approximately 175 households,

is situated in the south section of the mound. The typical one-storey wooden houses with high open space underneath the residential floor are built closely together and the relationship among the villagers is one of the extended families.

Water is available all year round, therefore, the occupation of villagers is mainly agriculture. They work in the rice field and vegetable garden as well as keep some farm animals such as pigs, chickens, and cattles. Women spend their free time after their field season weaving reed mattress and making other handicrafts from reed product.

All people joins in village ceremonies and festivals which mostly concern with the wealth and the well-being of the village. Although the villagers are Buddhists but they still believe in animism and ancestor cult. Annually the villagers pay homage at the Ancestor Shrine and lead the procession carrying a female cat to ensure the quantity of rain at the right season in May, celebrate young rice festival in October, and the harvest festival in January.

บทที่ ๒

งานโบราณคดี

ก่อนที่จะเข้าสู่เรื่องราวของชุมชนโบราณสมัยก่อนประวัติศาสตร์ที่บ้านปราสาท ขอลำดับถึงกระบวนการทำงานทางด้านโบราณคดีพอเป็นสังเขปเพื่อให้สามารถนิยามภาพของแหล่งโบราณคดี และทราบถึงข้อมูลเบื้องต้นของหลุมขุดค้นต่าง ๆ อันจะช่วยให้เกิดความเข้าใจในเรื่องราวของหลักฐานโบราณวัตถุและโครงกระดูกที่พบในหลุมขุดค้นมากขึ้น

สภาพแหล่งโบราณคดี

แหล่งโบราณคดีบ้านปราสาท มีลักษณะเป็นเนินดินวางตัวยาวตามแนวตะวันออก-ตะวันตก โดยทางด้านทิศเหนือมีลำน้ำธรรมชาติคือลำธารปราสาทไหลผ่าน ส่วนด้านทิศใต้มีร่องรอยคูน้ำโบราณปรากฏให้เห็นบางส่วน ซึ่งปัจจุบันต้นเขินกลายเป็นนาข้าวไปแล้ว บนพื้นผิวดินพบชิ้นส่วนโบราณวัตถุและเศษภาชนะดินเผากระจัดกระจายอยู่ทั่วไป รวมทั้งมีร่องรอยของหลุมที่ถูกกลักลอบขุดหาโบราณวัตถุตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๒๖ หลงเหลือให้เห็นอีกจำนวนไม่น้อย

บริเวณทางด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือของเนินดิน ปรากฏ

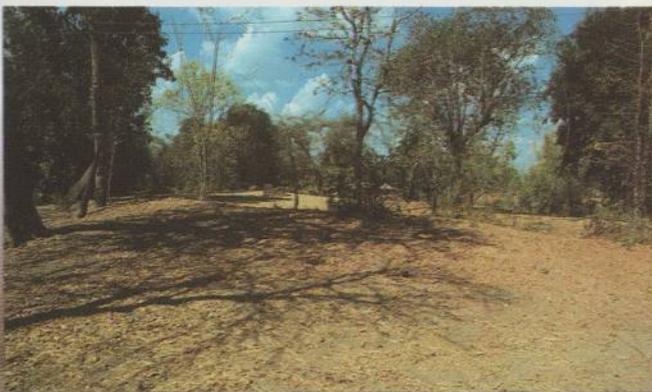
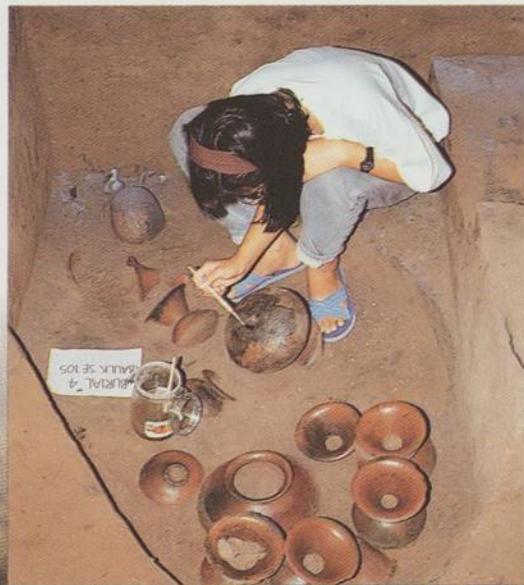

ร่องรอยของเนินโบราณสถาน ๑ แห่ง ปกคลุมด้วยดินและวัชพืช มีแท่นฐานรองรับรูปเคารพทำด้วยหินทราย ๑ ชิ้น (ข่ารด) ศิลาแลง ๑ ชิ้น เศษอิฐ และเศษปูนปั้นประดับลวดลายจำนวนมากกระจายอยู่ทั่วบริเวณ อีกทั้งมีหลุมที่ถูกกลักลอบขุดหาโบราณวัตถุปรากฏอยู่ด้วยเช่นกัน โบราณสถานแห่งนี้เรียกกันว่า “คูธารปราสาท”

การขุดค้นทางโบราณคดี

เนื่องจากวัตถุประสงค์หลักของการขุดค้นทางโบราณคดีในปี พ.ศ. ๒๕๓๔ เป็นไปเพื่อการจัดทำเป็นหลุมจัดแสดงกลางแจ้ง ดังนั้นวิธีการในการขุดค้นศึกษาและการปฏิบัติต่อหลักฐานที่พบจึงแตกต่างจากการขุดค้นเพื่อศึกษาทางวิชาการบ้างเล็กน้อย เช่น ในกรณีขุดพบโครงกระดูกและโบราณวัตถุแต่ละครั้งจะต้องพิจารณาว่าโครงกระดูกหรือโบราณวัตถุชิ้นนั้นเหมาะสมในการจัดแสดงหรือไม่ หากพบว่าไม่เหมาะสมก็จะขุดนำขึ้นจากหลุม แต่ถ้าพิจารณาแล้วเห็นว่าเหมาะสมน่าสนใจก็จะทำในลักษณะขุดแต่งหลักฐานนั้นให้ลอยตัวเห็นชัดเจนแต่คงไว้ในสภาพเดิม

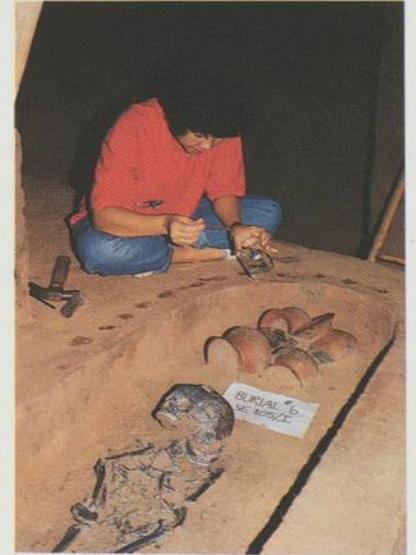
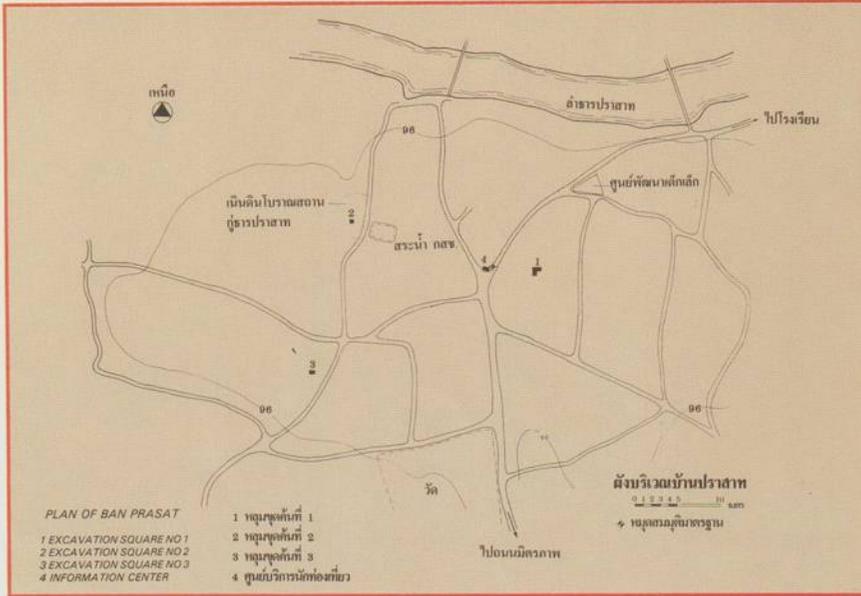
ถนนภายในหมู่บ้านตัดผ่านเนินดินแห่งโบราณคดี ปรากฏเศษภาชนะดินเผากระจัดกระจายอยู่ทั่วไป
Village roads cut across archaeological site which reveal abundant pot sherds.

สภาพเนินดินปกคลุมโบราณสถาน “คูธารปราสาท” มีชิ้นส่วนแท่นฐานรองรับรูปเคารพวางอยู่

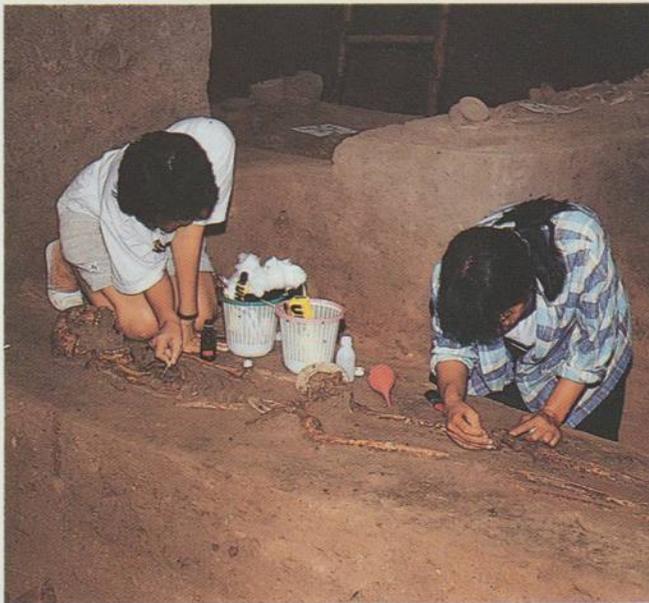
The condition of Ku Than Prasat monument. Stone artifacts were found associated with the earthen mound.

การสงวนรักษาโบราณวัตถุด้วยน้ำยาเคมี
The artifacts were chemically conserved.

การฉีดน้ำยากันความชื้นลงในดินรอบโครงกระดูก
Chemical was sprayed over the earth around the skeletons to protect them from humidity.

ทุกอย่าง ไม่มีการเคลื่อนย้ายเปลี่ยนแปลงหรือแก้ไขต่อเติมใด ๆ ทั้งสิ้น แล้วทำการสงวนรักษาทางวิทยาศาสตร์ด้วยน้ำยาเคมี เพื่อเป็นการเพิ่มความแข็งแรงคงทนให้กับโครงกระดูกหรือ

การเคลือบโครงกระดูกด้วยน้ำยาเคมี เพื่อเพิ่มความแข็งแรงคงทน
The skeletons were consolidated with chemical.

โบราณวัตถุเหล่านั้น อีกทั้งเป็นการป้องกันความชื้นจากใต้ดิน และในอากาศ รวมทั้งป้องกันตัวแมลงต่าง ๆ ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งของการรบกวนทำลายให้หลักฐานเหล่านี้เสื่อมสภาพเร็วกว่าเวลาอันสมควร

ผู้ปฏิบัติงานได้เลือกทำการขุดค้นจำนวน ๓ หลุม ในพื้นที่แต่ละส่วนของเนินดินโบราณคดี ด้วยหวังจะให้เห็นร่องรอยหลักฐานที่อาจจะแสดงถึงความคล้ายคลึงหรือแตกต่างกันของชุมชนโบราณแห่งเดียวกันนี้ แต่ทั้งนี้การคัดเลือกสถานที่ขุดถูกจำกัดด้วยเหตุผลสองประการคือ ประการแรกต้องเลือกสถานที่ที่คาดว่าจะพบหลักฐานของคนก่อนประวัติศาสตร์มากเพียงพอที่จะเปิดเป็นหลุมจัดแสดง และบริเวณนั้นจะต้องไม่ถูกลักลอบขุดมาก่อน ซึ่งก็ทำให้เกิดความยากลำบากต่อเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานในระยะแรกพอสมควร เพราะว่าพื้นที่ตามเป้าประสงค์ค่อนข้างจะหายากเนื่องจากในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๒๖ มีการลักลอบขุดหาโบราณวัตถุกันเป็นจำนวนมาก แทบจะเรียกได้ว่าเกือบทุกหลังคาเรือน และข้อจำกัดประการที่สองก็คือพื้นที่ของแหล่งโบราณคดีในหมู่บ้านแห่งนี้มีเอกสารสิทธิ์ (โฉนด) ในการครอบครอง ดังนั้นก่อนการขุดค้นจะต้องได้รับความยินยอมจากเจ้าของที่ดินเสียก่อน ปัญหาที่เกิดขึ้นคือ เมื่อ

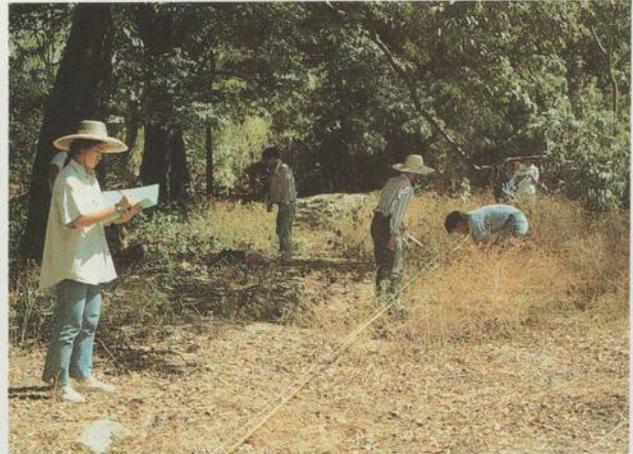

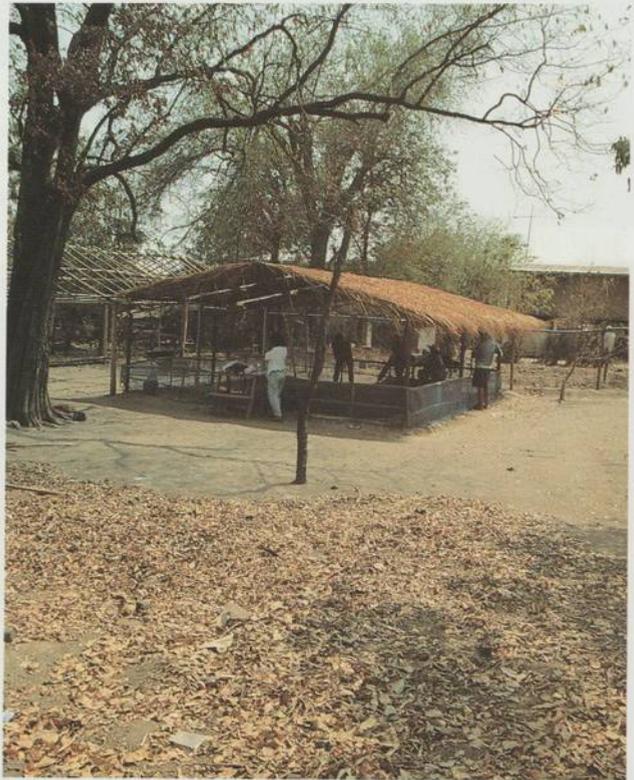
เลือกได้สถานที่ที่เหมาะสมจากการศึกษาขั้นต้นแล้วว่าน่าจะทำการขุดค้นในบริเวณนั้น ปรากฏว่าเจ้าของที่ดินบางรายไม่ยินยอมให้ดำเนินการตรงพื้นที่ดังกล่าว ส่วนที่ดินอีกหลายรายที่เจ้าของเต็มใจยอมมอบให้กรมศิลปากรดำเนินการได้อย่างเต็มที่ ก็พบว่าลักษณะร่องรอยไม่เอื้ออำนวยต่อการขุดค้น แต่อย่างไรก็ตาม ในที่สุดคณะทำงานก็สามารถเลือกบริเวณที่จะขุดค้นได้ครบตามจำนวน ๓ แห่ง

หลุมขุดค้นที่ ๑

อยู่บริเวณเกือบจะกึ่งกลางของหมู่บ้านค่อนข้างไปทางตะวันออกเล็กน้อย ในที่ดินของนายชู บัวแก้ว ราษฎรบ้านปราสาท โดยช่วงแรกทำการขุดค้นในขนาดพื้นที่ 4×4 เมตร ตั้งชื่อเรียกเป็นรหัสว่า หลุม SE 105 เมื่อขุดจนถึงระดับความลึก ๔.๖๐ เมตร จากผิวดิน พบว่าในหลุมขุดค้นที่ ๑ หรือหลุม SE 105 นี้ มีหลักฐานการอยู่อาศัยของชุมชนโบราณค่อนข้างมากและน่าสนใจจึงทำการขุดขยายเพิ่มเติม โดยขุดต่อในขนาด 4×4 เมตร เช่นกัน ทางด้านตะวันออกของหลุมเดิมเว้นระยะห่างจากหลุมเดิม (ทางเดินดิน) ๒ เมตร เรียกชื่อเป็นรหัสว่า หลุม SE 106 และต่อมาขุดขยายออกมาทางด้านใต้ของหลุมแรกสุด (SE 105) ในขนาด 4×4 เมตร เว้นระยะห่าง ๒ เมตรเช่นกัน เรียกชื่อว่า SE 105/1 และท้ายที่สุดได้ขุดทางเดินดินขนาด ๒ เมตร ที่คั่นระหว่างหลุมทั้งสามออก (ทางเดินดินคั่นระหว่างหลุม SE 105 และ SE 106 มีชื่อเรียกตามรหัสว่า

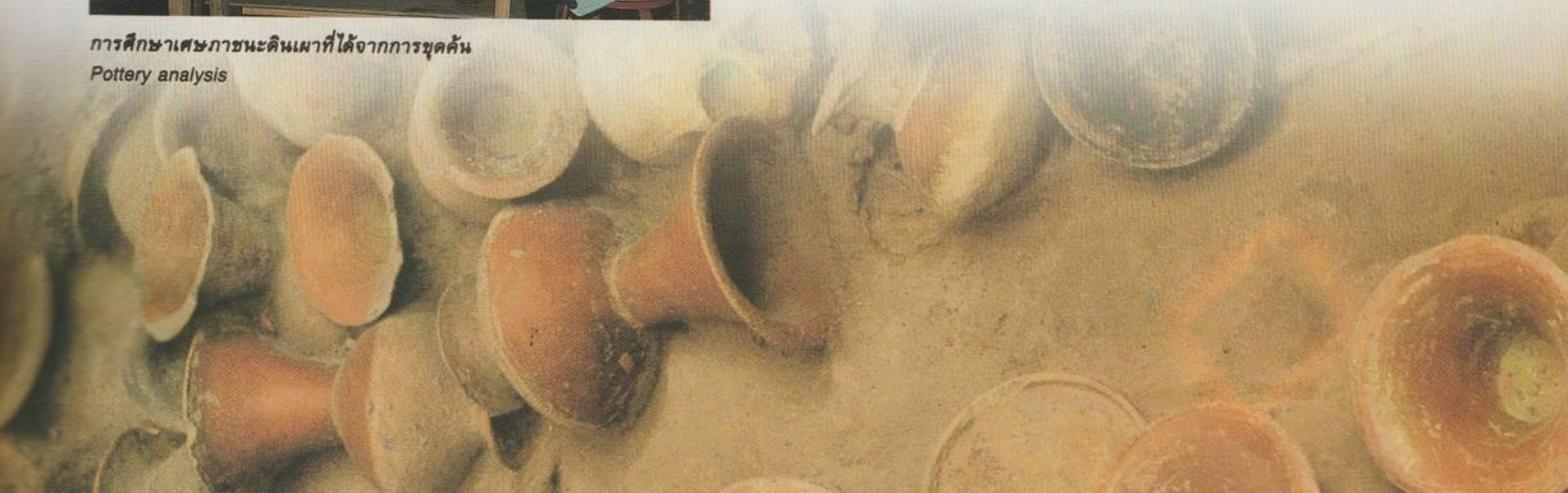
การสำรวจและเตรียมวางผังหลุมขุดค้นที่ ๑ บริเวณกลางหมู่บ้าน
The village was surveyed and a systematic grids was laid over the area before excavation.

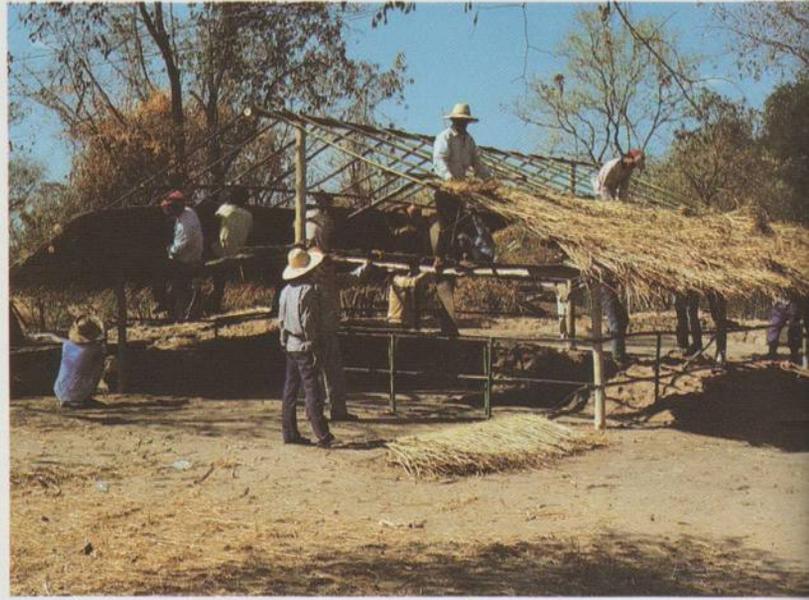
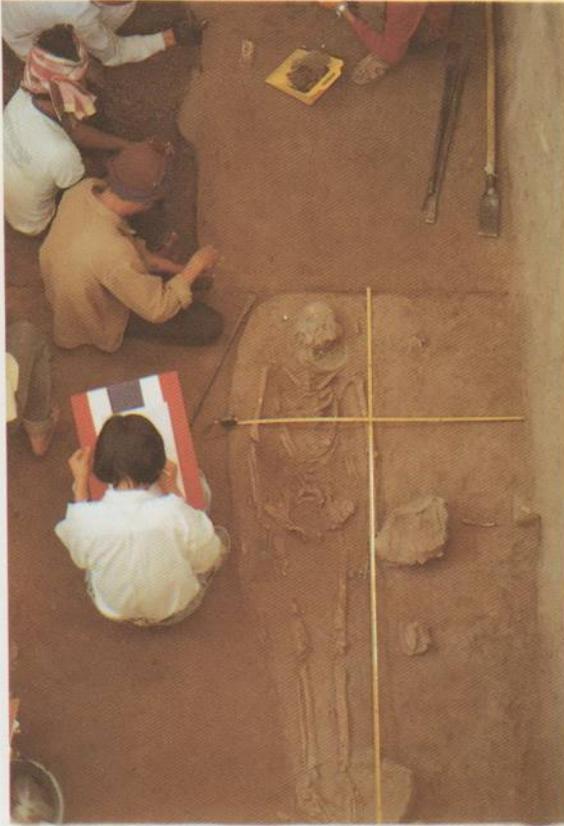

หลังคาชั่วคราวคลุมหลุมขุดค้นที่ ๑
Temporary roof was constructed over the first excavation square.

การศึกษาเศษภาชนะดินเผาที่ได้จากการขุดค้น
Pottery analysis

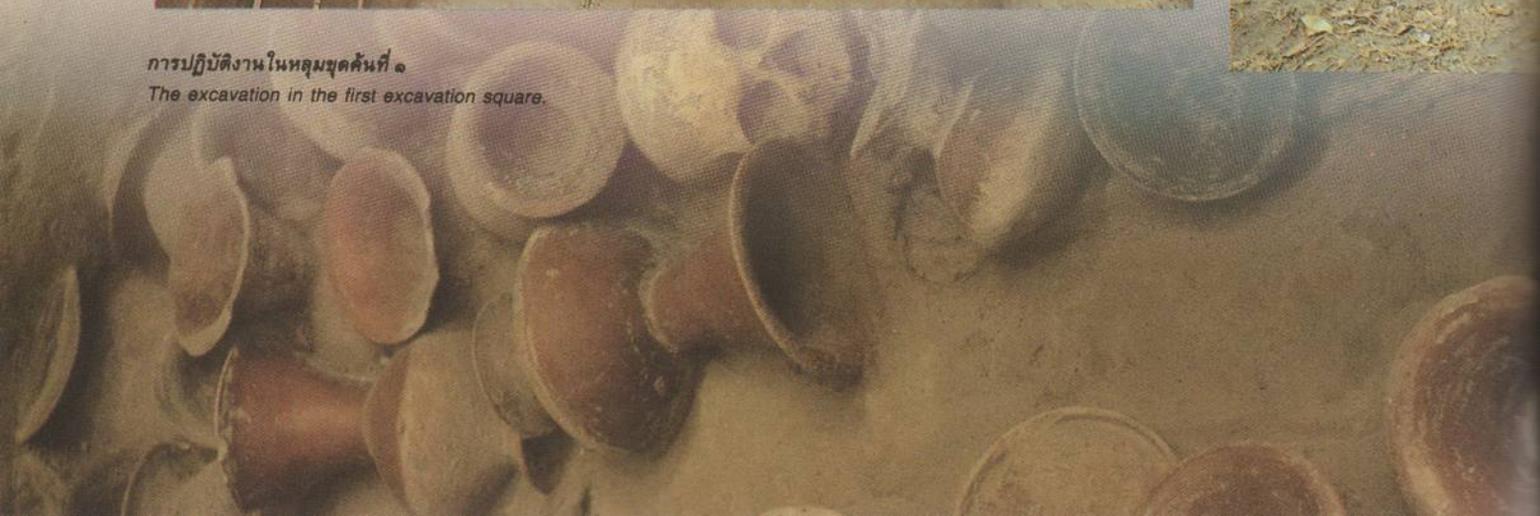
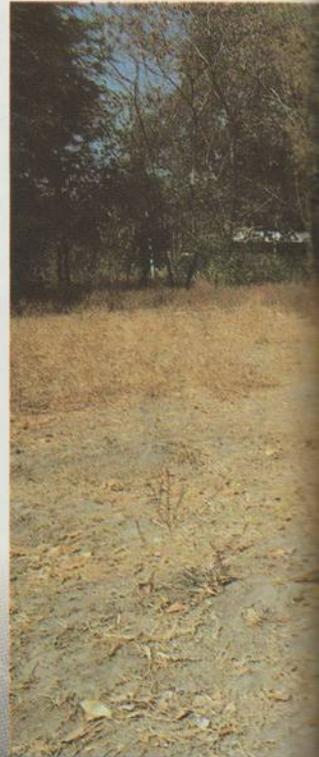

คนงานก่อสร้างหลังคาคลุมหลุมขุดค้นที่ ๒
Temporary roof was setting up over the second excavation square by the villagers.

การปฏิบัติงานในหลุมขุดค้นที่ ๑
The excavation in the first excavation square

การปฏิบัติงานในหลุมขุดค้นที่ ๑
The excavation in the first excavation square.

การปฏิบัติงานในหลุมขุดค้นที่ ๒
The excavation in the second excavation square

สภาพเนินดินทางด้านตะวันตก ก่อนการขุดค้นของหลุมขุดค้นที่ ๓
The western bank of the third excavation square before the excavation.

BAULK SE 105 ส่วนทางเดินดินคันระหว่างหลุม SE 105 และ SE 105/1 มีชื่อว่า BAULK SE 105/1) ทำให้หลุมขุดค้นที่ ๑ มีรูปคล้ายตัว L ในภาษาอังกฤษ โดยแขนของตัว L แต่ละด้านยาว ๑๐ เมตร กว้าง ๔ เมตร เหตุที่ต้องขุดเป็นรูปลักษณะเช่นนี้เพราะติดขัดปัญหาเรื่องสถานที่เนื่องจากคณะทำงานต้องการขุดขยายหลุมขุดค้นที่ ๑ ให้เป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสขนาด ๑๐ x ๑๐ เมตร แต่เจ้าของที่ดินไม่อนุญาตเนื่องจากขนาดของหลุมที่จะขยายเพิ่มตามความประสงค์ดังกล่าวนั้นจะกินบริเวณเข้าไปในที่ดินซึ่งเจ้าของกำลังจะปลูกบ้านซึ่งอาจจะก่อให้เกิดปัญหาในระยะหลัง จึงหยุดการขุดค้นไว้ในรูปนั้น หลุมขุดค้นที่ ๑ มีระดับความลึกสุด ๕.๕๐ เมตร จากผิวดิน ใช้เวลาในการขุดค้น ตั้งแต่วันที่ ๑๕ มกราคม ถึง ๓๑ พฤษภาคม ๒๕๓๔

หลุมขุดค้นที่ ๒

อยู่ใกล้กับโบราณสถานคู่อารปราสาททางด้านตะวันตกเฉียงเหนือของหมู่บ้าน ห่างจากลำธารปราสาทประมาณ ๑๘๐ เมตร ในที่ดินของนางแก้ว ปราสาทกลาง หลุมขุดค้นมีขนาด ๔ x ๔ เมตร เรียกชื่อเป็นรหัสว่า NW 617 หลุมนี้พบหลักฐานที่เป็นโบราณวัตถุค่อนข้างจะน้อยแต่ในจำนวนของน้อยชิ้นเหล่านั้นมีบางสิ่งค่อนข้างจะสำคัญเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาทางโบราณคดีของแหล่งก่อนประวัติศาสตร์แห่งนี้มาก เช่น มีการพบเข้าหลอมสำริดและแม่พิมพ์ขวานสำริด และในขณะเดียวกันแม้ว่าจะพบหลักฐานโบราณวัตถุในปริมาณค่อนข้างน้อย แต่ร่องรอยหลักฐานการทำกิจกรรมของคนก่อนประวัติศาสตร์ในหลุมขุดค้นหลุมนี้ก็พบมากเช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นร่องรอยของดินถูกไฟเผา ร่องรอยของกลุ่มถ่าน หรือร่องรอยการถูกรบวงในชั้นดินวัฒนธรรมแต่ละชั้น ซึ่งหลุมขุดค้นที่ ๒ นี้ เริ่มขุดค้นและแล้วเสร็จระหว่างวันที่ ๑-๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๔ มีระดับความลึกจากผิวดิน ๔.๘๐ เมตร

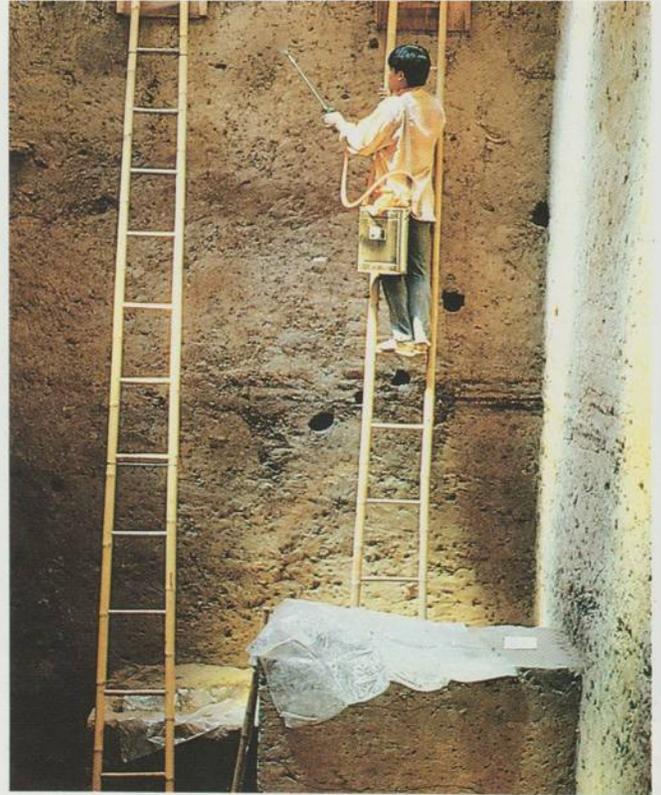
หลุมขุดค้นที่ ๓

อยู่บริเวณชายเนินทางด้านตะวันตกเฉียงใต้ของหมู่บ้าน ในบริเวณที่ดินของนายยอด ขอบางกลาง ทำการขุดค้นตั้งแต่

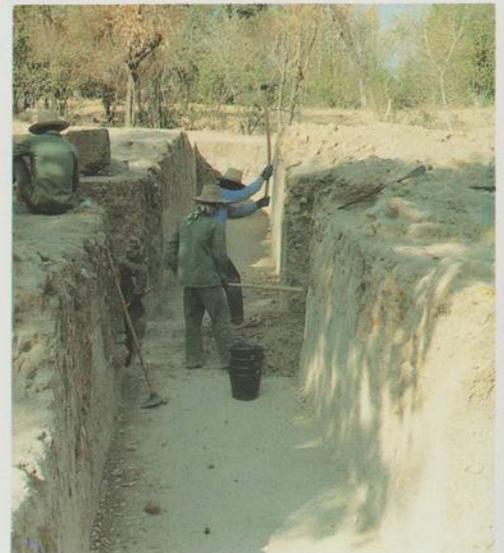
วันที่ ๕ กุมภาพันธ์ ถึงวันที่ ๓๑ พฤษภาคม ๒๕๓๔ โดยระยะแรกเริ่มขุดค้นหลุมขนาด ๔ x ๔ เมตร จนถึงระดับชั้นสมมติที่ ๓๘ พบโครงกระดูกคนจำนวน ๖ โครง ผังเรียงกัน แต่ส่วนบน (ช่วงหัวและไหล่) ของโครงกระดูกอยู่ลึกเข้าไปในผนังหลุมด้านทิศตะวันออก จึงทำการขุดขยายหลุมไปทางด้านตะวันออกอีก ๒ เมตร เพื่อให้เห็นสภาพของโครงกระดูกชัดเจน เป็นผลให้หลุมขุดค้นที่ ๓ ซึ่งมีชื่อเรียกตามรหัส ว่า หลุม SW 1322 มีขนาดเพิ่มเป็น ๔ x ๖ เมตร และมีระดับความลึก ๕.๕๐ เมตร จากผิวดิน ซึ่งในหลุมนี้ก็พบหลักฐานทางด้านโบราณคดีที่มีทั้งความคล้ายคลึงและความแตกต่างกับหลุมขุดค้นสองหลุมแรกที่กล่าวมาแล้ว

การฉีดพ่นน้ำยาเคมีบนผนังหลุมขุดค้นเพื่อป้องกันความชื้น และทำให้เนื้อดินเกาะตัวกันแน่นขึ้น
The profiles of the excavation squares were sprayed to prevent humidity and to consolidate.

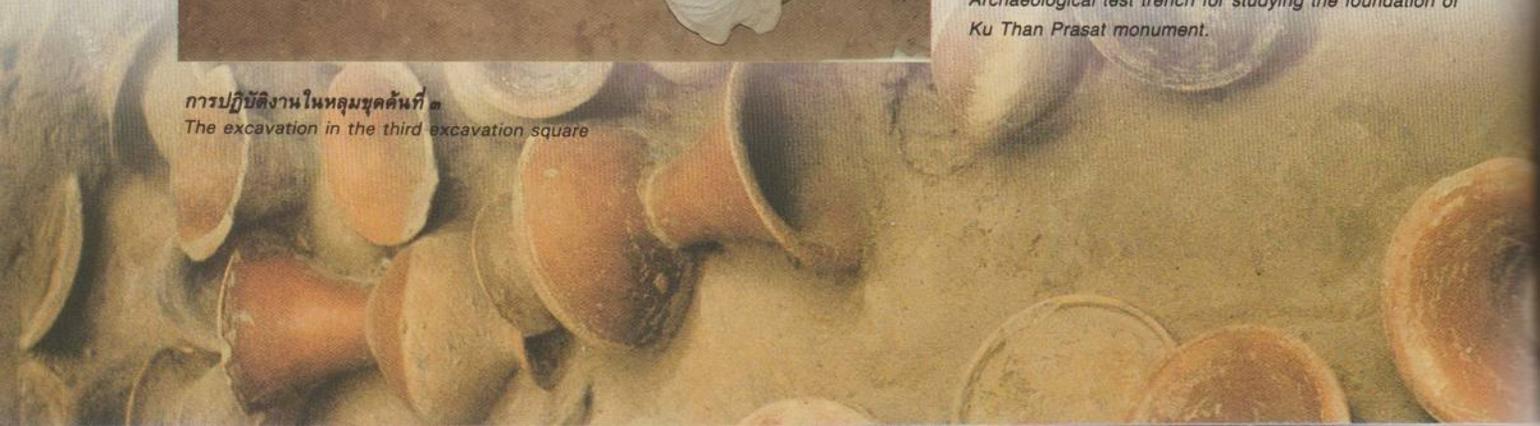
การขุดแต่งโบราณสถานกุฎธารปราสาท พบหินธรณีประติ
A stone door step was discovered in the excavation of Ku Than Prasat monument.

การขุดตรวจตัดขวางเพื่อศึกษาโครงสร้างและรากฐานโบราณสถานกุฎธารปราสาท
Archaeological test trench for studying the foundation of Ku Than Prasat monument.

การปฏิบัติงานในหลุมขุดค้นที่ ๓
The excavation in the third excavation square

การขุดตรวจโบราณสถาน

ในส่วนของเนินดินโบราณสถาน “คูธารปราสาท” ได้ทำการขุดลอกดินที่ปกคลุมทับถมซากโบราณสถานอยู่ออกทั้งหมด เพื่อจะตรวจสอบศึกษารูปแบบ ขนาด และขอบเขตของอาคารโบราณสถาน รวมทั้งการขุดตรวจตัดขวาง (Trial Trenching) เนินโบราณสถานตามแนวตะวันออก - ตะวันตก และแนวเหนือ - ใต้ ยาวตัดผ่านตลอดทั้งเนิน เพื่อศึกษาถึงโครงสร้างและรากฐานการก่อสร้างโบราณสถานดังกล่าว แต่ภายหลังการขุดตรวจเสร็จสิ้นลงพบว่า โบราณสถานคูธาร-

ปราสาทได้ถูกลักลอบขุดรบกวนทำลายมาเป็นเวลานานแล้วจนไม่เหลือสภาพร่องรอยเดิมเลยแม้แต่อิฐก้อนเดียว ผู้ที่ขุดในคราวนั้น ซึ่งคงจะเป็นการหวังผลในการหาโบราณวัตถุของมีค่า ได้ขุดลงไปจนถึงชั้นรากฐานของโบราณสถานและรื้อออกจนหมดสิ้น หลังจากนั้นได้กลบหลุมไว้ตามเดิมด้วยซากเศษอิฐและดินที่ขุดรื้อทำลาย ซึ่งเมื่อกาลเวลาได้ผ่านไปเกิดการทับถมของชั้นดินตามธรรมชาติปกคลุมพื้นที่บริเวณนี้อีก จึงทำให้มองเห็นสภาพเป็นเนินโบราณสถานที่มีเศษอิฐกระจายอยู่ทั่วไป

The Excavation

Since the aim of the 1991 field season is to excavate for making an open site museum, a special method was designed for this excavation that the evidence is kept intact and scientifically conserved in the excavation pits. By this method difficulties were expected for the full length study and analysis of artifacts and archaeological context as well as for the conservation treatments.

Three best locations were desired for excavation to test the distribution of archaeological evidence on Ban Prasat earth mound. However, our selections are quite limited, firstly, because we must select the most probable locations that would reveal as many aspects of prehistoric society as possible and could be presented in the form of site museum. Secondly, because the whole site was disturbed by looting activities, the scarcely undisturbed areas are belonged to the villagers, which in this case, the Department of Fine Arts required permission.

The excavation reference followed the 4 metres square grid system with a 2 metres working baulk between each square which was laid covering the mound area from the previous archaeological work at this site.

Excavation Square No. 1

The location of this square is around the centre of the village on the land of Mr. Chu Buakeo. The reference number of this square is SE 105 and it was excavated to the depth of 4.60 metres. The excavation revealed evidence of prehistoric settlement. The site supervisor decided to enlarge the excavation area to the east and south and therefore, squares SE 106 and SE 105/1 were excavated respectively. The excavation could not enlarge further because of the land owner's refusal. After the excavation is complete the working baulks were removed

which create a L-shape thrench of 5.50 metres deep.

Excavation Square No. 2

This square is located near Ku Tan Prasat mound, northwest of the village on the land belongs to Mrs. Keo Prasatklang. The reference of this square is NW 617. It was excavated to the depth of 4.80 metres. This square reveals very few but interesting artifacts such as mould of bronze adze and crucibles. Moreover, the soil features such as burnt ground, charcoal spots and disturbed layers indicate the working area of the prehistoric men.

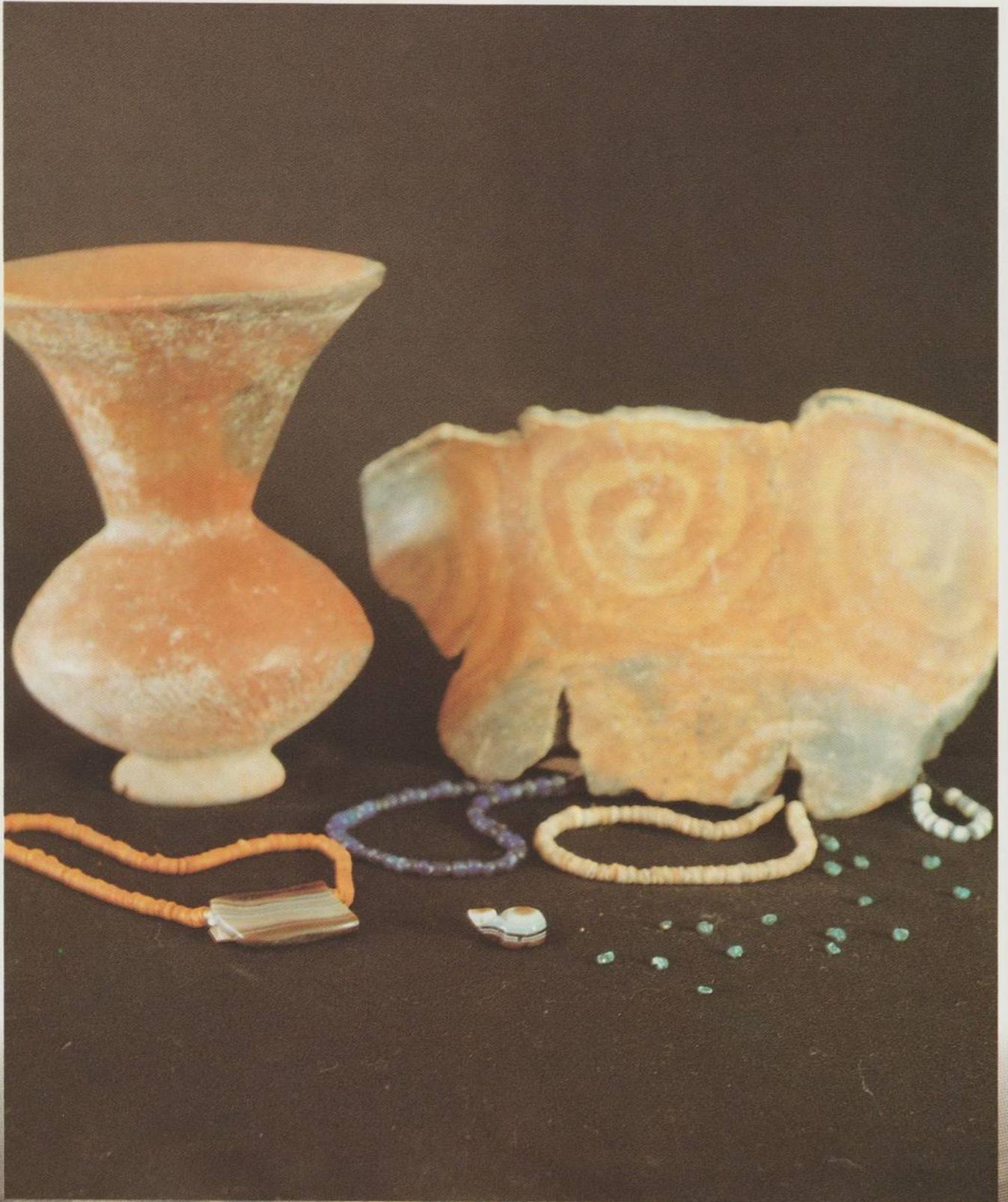
Excavation Square No. 3

This square is located southwest of the village on the land belongs to Mr. Yod Kobangklang. The reference of this square is SW 1322. The excavation reveals lower part of six skeletons buried closely in the same orientation. The head and torso of these skeletons disappeared in the east wall of the square. The supervisor decided to enlarge this square by including 2 metres baulk, therefore, the size of this trench is 4 x 6 metres. The excavation was done until it reached the sterile at the depth of 5.50 metres.

Investigation at Ku Tarn Prasat

Ku is a local word refers to single religious structure such as stupa. The place called Ku Tarn Prasat is just an earthen mound where broken bricks were densely spreaded on its surface. North-south and east-west trail trenches across the mound were designed to investigate the condition, the orientation, and the size of the structure. The excavation could not answer any of the proposed objectives because years ago this place had been plundered many times. All bricks were turning upside down and even the foundation of the structure was destroyed. At present the mound is just a pile of brick and dirt.

โบราณวัตถุ

งานของนักโบราณคดีนั้นเปรียบไปก็คล้ายกับนักสืบ เพราะมีจุดประสงค์และวิธีการทำงานที่ใกล้เคียงกันมาก คือการพยายามสืบหาเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจากการกระทำอันผ่านพ้นไปแล้วของคนหรือกลุ่มบุคคลใด ๆ ที่ไม่มีผู้ใดรู้เห็นหรือบันทึกบอกกล่าวไว้เป็นลายลักษณ์อักษร สิ่งที่จะช่วยให้การทำงานดังกล่าวประสบผลสำเร็จก็คือ รวบรวมหลักฐานต่าง ๆ ที่หลงเหลืออยู่จากการกระทำของบุคคลเหล่านั้น นำมาศึกษาวิเคราะห์ประมวลผลสรุปในแนวทางที่จะเป็นไปได้ ความแตกต่างกันระหว่างนักสืบกับนักโบราณคดีเห็นจะมีอยู่ก็เพียงว่านักสืบนั้นสืบเรื่องราวที่เพิ่งจะเกิดขึ้นผ่านพ้นไปในเวลาไม่นานนัก อย่างมากไม่เกินหนึ่งชั่วอายุคน แต่นักโบราณคดีจะต้องสืบสาวราวเรื่องถอยหลังไปเป็นระยะเวลาถึงพัน ๆ ปี

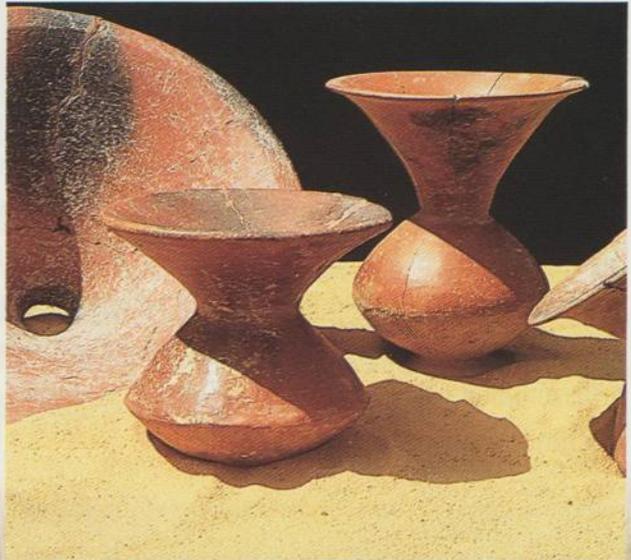
ร่องรอยหลักฐานที่นักโบราณคดีใช้ในการศึกษาเรื่องราวของมนุษย์ในอดีตนั้นมีหลายสิ่งหลายอย่างด้วยกัน หลักฐานสำคัญอย่างหนึ่งก็คือสิ่งของเครื่องมือเครื่องใช้ของคนโบราณที่ถูกทอดทิ้งฝังกลบอยู่ภายใต้ผืนดินที่ผู้คนปัจจุบันเดินเหยียบย่ำกันไปมานั่นเอง สิ่งของเครื่องใช้ที่พบจากหลุมขุดค้นหรือแหล่งโบราณคดีต่าง ๆ เหล่านี้เราเรียกว่า “โบราณวัตถุ”

โบราณวัตถุที่พบที่แหล่งโบราณคดีบ้านปราสาท ไม่ว่าจะมาจากที่ชาวบ้านขุดพบเอง หรือจากการขุดค้นทางวิชาการของทางราชการในปี พ.ศ. ๒๕๒๖, ๒๕๒๗ และ ๒๕๓๔ มีจำนวนมากพอสมควรทั้งชนิด ประเภท และปริมาณ โบราณวัตถุเหล่านี้มีทั้งของใช้ในชีวิตประจำวันของคนสมัยก่อน ซึ่งพบในชั้นดินที่อยู่อาศัยเดิม และสิ่งของซึ่งฝังรวมอยู่กับศพ โดยสามารถแบ่งแยกตามประเภทของวัสดุได้ คือ

โบราณวัตถุประเภทดินเผา

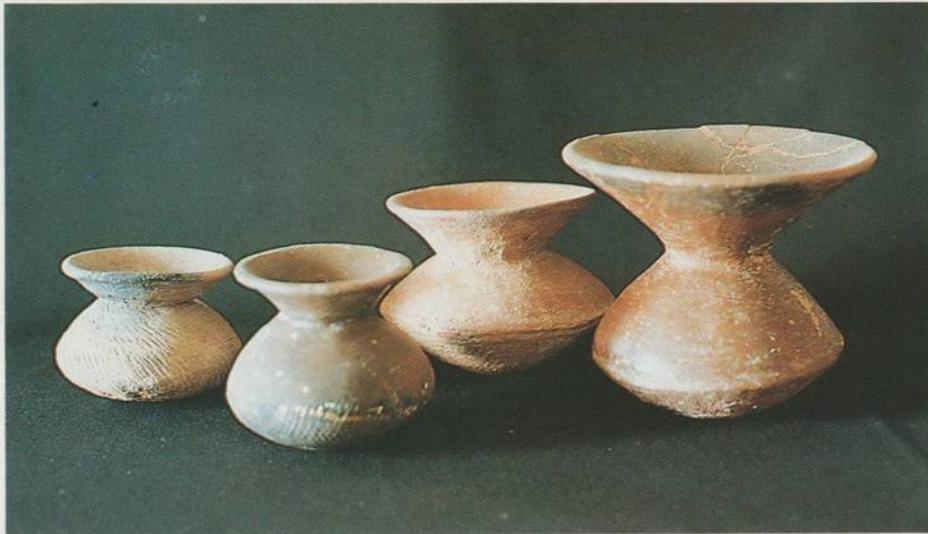
๑. ภาชนะดินเผา

โบราณวัตถุที่พบมากที่สุด ในแหล่งโบราณคดีแห่งนี้ และแหล่งโบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์ทั่ว ๆ ไป คือ ภาชนะดินเผา (หมายความรวมถึงเศษภาชนะดินเผาที่แตกหักด้วย) ทั้งนี้เพราะเป็นเครื่องใช้จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตประจำวันของผู้คนสมัยก่อน ไม่ว่าจะเป็นการปรุงอาหาร การใส่อาหาร ขณะรับประทานอาหาร หรือการเก็บถนอมอาหารต่าง ๆ ภาชนะดินเผาที่พบสามารถแบ่งย่อยตามลักษณะรูปแบบได้ ดังนี้

โบราณวัตถุจากแหล่งโบราณคดีบ้านปราสาท
Artifacts from Ban Prasat archaeological site.

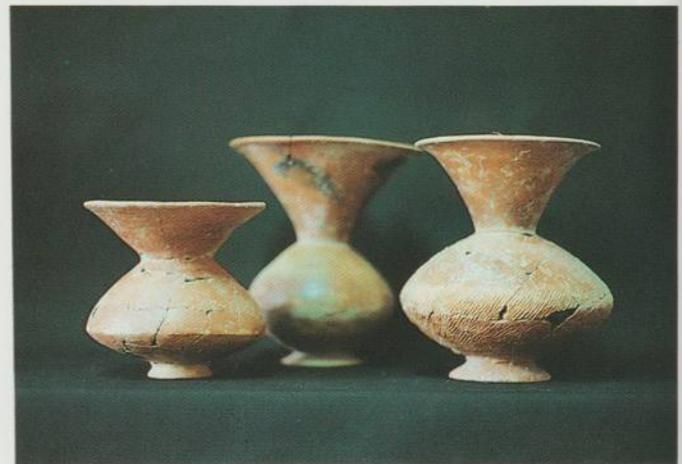
ภาชนะดินเผาบ้านปราสาทเคลือบน้ำดินสีแดง (ล่าง)
Red slipped potteries from Ban Prasat site.

ภาชนะดินเผาแบบคนโทปากแตร
Trumpet rim globular pot.

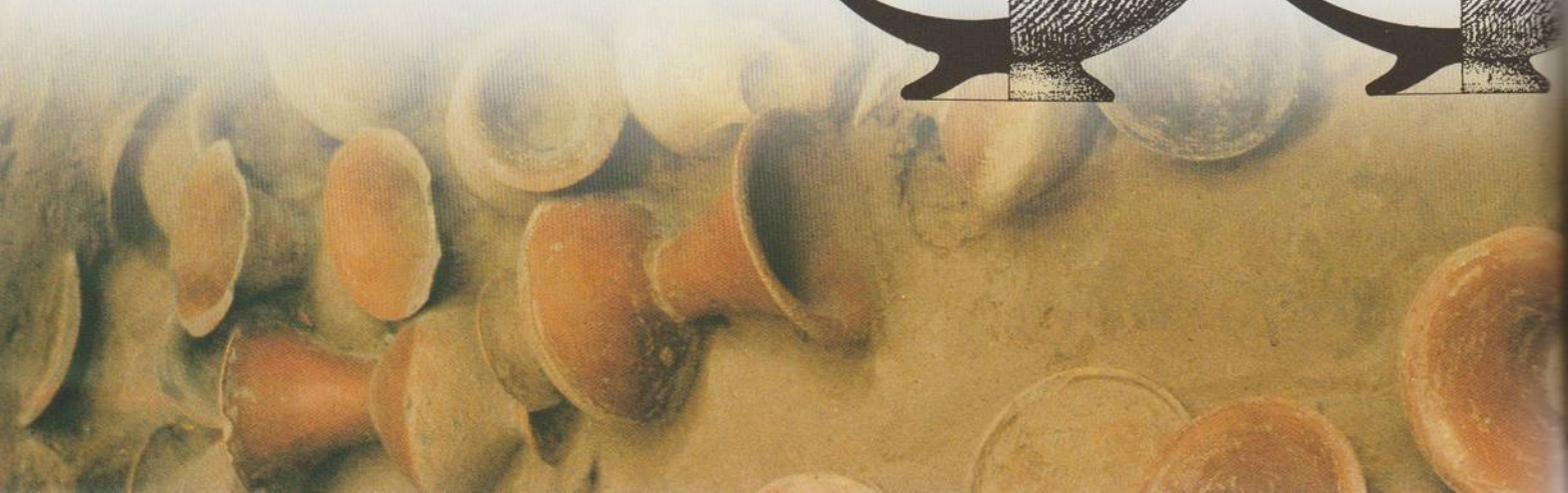

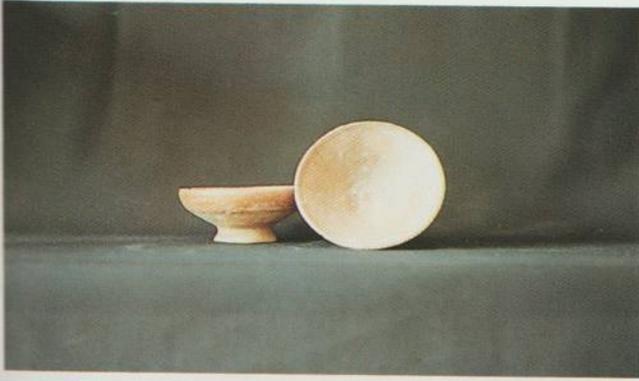
๑.๑ ภาชนะดินเผาแบบคนโทปากแตร รูปแบบของภาชนะดินเผาแบบนี้จัดได้ว่าเป็นลักษณะเด่นของภาชนะดินเผาที่พบในแหล่งโบราณคดีบ้านปราสาท ลักษณะจะคล้ายคนโท ก้นกลมหรือเกือบกลม คอแคบสูง ปากบานออกมาก ผิวด้านนอกเคลือบน้ำโคลนสีแดง (red slip) ส่วนปาก คอ และตัวด้านบน (ส่วนบ่า) จะเป็นผิวเรียบ ส่วนตัวภาชนะด้านล่างและส่วนก้นตกแต่งด้วยลายเชือกทาบ ที่ขอบปากบางใบมีรอยประทับอยู่ด้วย ผิวด้านในเรียบเคลือบน้ำโคลนสีแดง

ภาชนะแบบคนโทปากแตรมีเชิง
Trumpet rim globular pot with pedestal

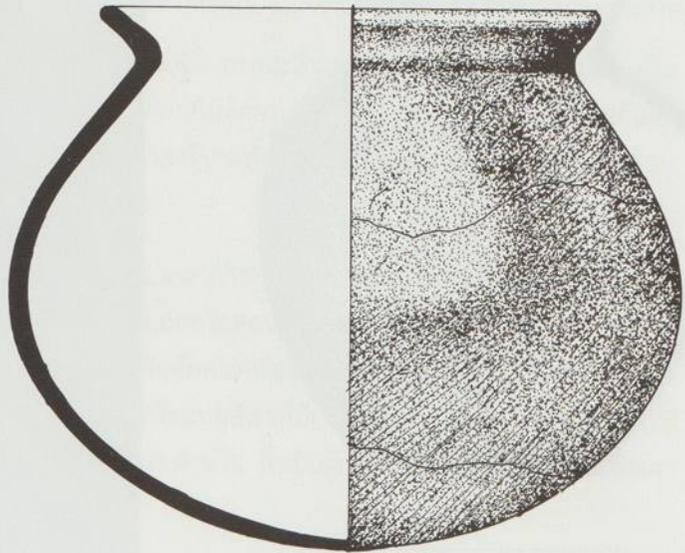
๑.๒ ภาชนะดินเผาแบบคนโทปากแตรมีเชิง เป็นอีกแบบหนึ่งที่มีลักษณะเด่นเฉพาะตัวของแหล่งโบราณคดีแห่งนี้ รูปแบบจะคล้ายกับคนโทปากแตร คือ ปากกว้างบาน คอแคบยาว แต่ส่วนลำตัวจะแตกต่างออกไปคือจากส่วนคอลลงไปจะผายออกจนถึงกลางตัวภาชนะแล้วทำเป็นมุมมนสอบเข้าหาส่วนก้น จากนั้นใต้ส่วนก้นจะเป็นเชิงตอลงไปอีกชั้นหนึ่ง ซึ่งเชิงมีทั้งสูงและเตี้ย ผิวภาชนะด้านในเรียบเคลือบน้ำโคลนสีแดง (red slip) ผิวด้านนอกเคลือบน้ำโคลนสีแดงเช่นกัน แต่การตกแต่งผิวด้านนอกจะมีทั้งเป็นแบบผิวเรียบทั้งใบ แบบผิวเรียบตั้งแต่ส่วนปาก คอ และตัวด้านบน (บ่า) ส่วนตัวภาชนะด้านล่างตกแต่งด้วยลายเชือกทาบ บางใบมีการเขียนสีเป็นเส้นโค้งหรือวงกลมบนส่วนตัวด้านบนด้วย และบางใบมีการตกแต่งด้วยลายกดประทับที่ขอบปากและขอบเชิงด้านล่าง

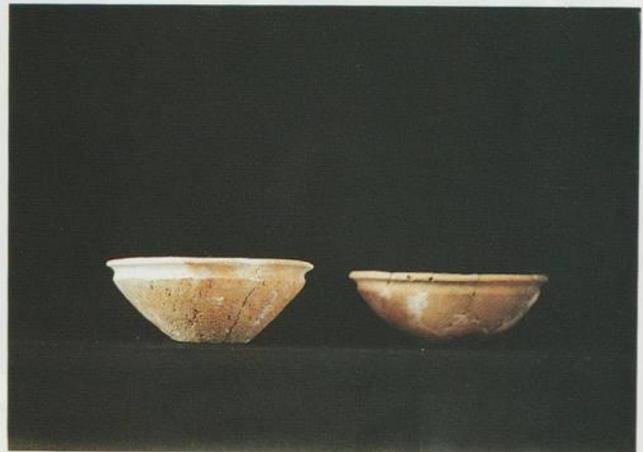
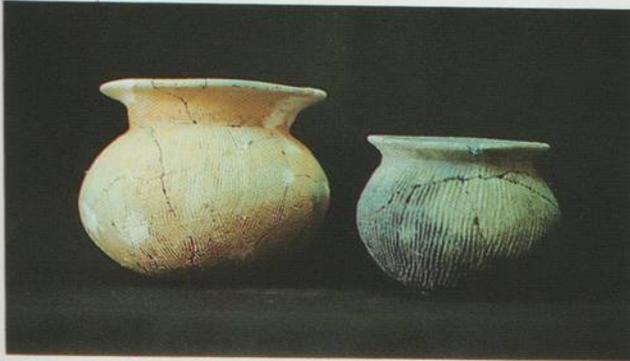

ภาชนะดินเผาแบบพาน Pedestal bowl

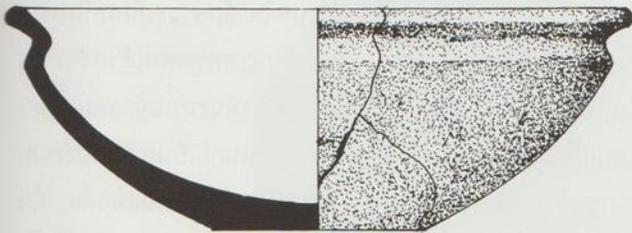
๑.๓ ภาชนะดินเผาแบบพาน ลักษณะโดยส่วนรวม จะคล้ายกับจานแต่จะมีฐานหรือเชิงต่อจากส่วนก้นภาชนะ ซึ่งมีทั้งเชิงเตี้ยและเชิงสูง ผิวด้านนอกเรียบสีดำ สีแดง ตกแต่ง รอบปากด้วยลายเส้นขีดโดยรอบ ส่วนผิวด้านในทำเป็นลายเส้น ขัดมันหรือลายขูดขีด

ภาชนะดินเผาแบบหม้อก้นกลม Globular pots

ภาชนะดินเผาแบบชามก้นตัด Conical bowl with flat base.

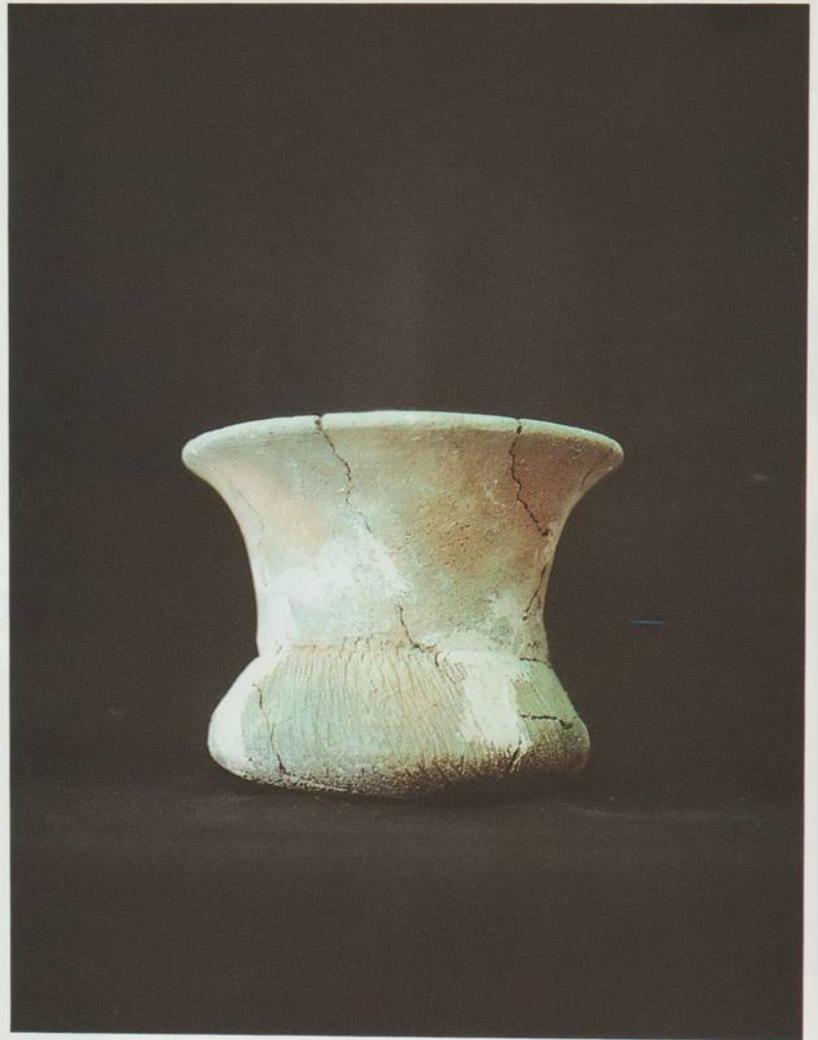
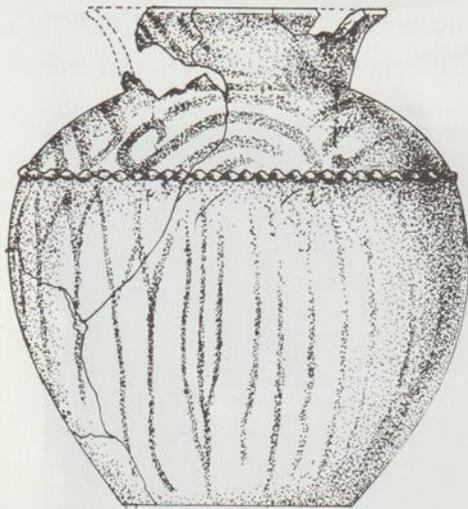
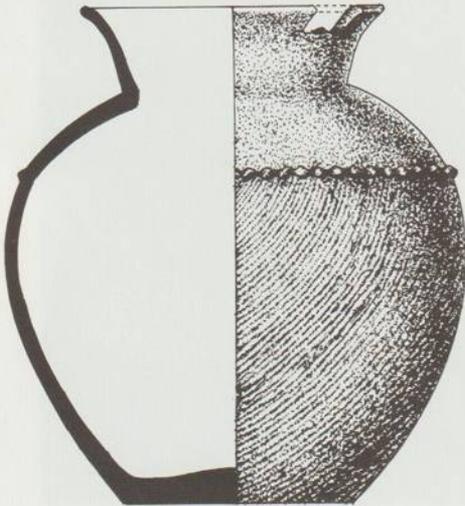

๑.๔ ภาชนะดินเผาแบบชามก้นตัด มีลักษณะปาก กว้างบานออกทำเป็นหยักก่อนถึงส่วนปากเล็กน้อย ขอบปาก มีทั้งกลมมนและตัดเรียบ ตัวภาชนะโค้งเล็กน้อยก้นตัดตรง ผิว เรียบสีแดง

๑.๕ ภาชนะดินเผาแบบหม้อก้นกลม มีลักษณะเป็น ภาชนะทรงกลม คอกกว้างคอดเข้าเล็กน้อย ปากสั้นผายออกขอบ ปากมีทั้งแบบกลมมน ตัดตรง หรือทำเป็นหยักด้านนอก ผิว ด้านนอกมีทั้งแบบผิวเรียบสีแดงมีรอยดำสีเทา (Fire clouds) ผิวเรียบสีดำหรือขัดมันและตกแต่งด้วยลายเชือกทาบหรือลาย เส้นขัดมัน

๑.๖ ภาชนะดินเผาแบบโอ่ง ภาชนะแบบนี้จะมี รูปร่างคล้ายโอ่งทรงสูง ปากผายบาน คอกกว้างสอบเข้า ลำตัว โค้งออก ส่วนก้นสอบเข้าและตัดตรงวางตั้งได้ ผิวด้านนอก.

ภาชนะดินเผาทรงเตี้ย Stout potteries

จากปาก คอ จนถึงไหล่จะเป็นผิวเรียบ บริเวณไหล่ตกแต่งด้วยลายปั้นแปะเป็นเส้นริ้วรอบภาชนะ ได้เส้นริ้วดังกล่าวตกแต่งด้วยลายเชือกทาบจนถึงส่วนก้น และมีลายเขียนสีแดงเป็นเส้นโค้งและเส้นแนวตั้งทับบนผิวด้านนอกทั่วทั้งใบ ส่วนผิวด้านในจากขอบปากถึงคอเป็นผิวเรียบขัดมันสีส้ม และมีลายเขียนสีแดงเป็นเส้นโค้งทับเช่นเดียวกับด้านนอก

๑.๗ ภาชนะดินเผาทรงเตี้ย โดยรูปทรงของตัวภาชนะจะเตี้ยสั้น ก้นแบน คอสูงกว้าง ปากผายออก ผิวด้านนอกสีส้มแดง จากส่วนปากถึงคอเป็นลักษณะผิวเรียบ ส่วนตัวและก้นภาชนะตกแต่งด้วยลายเชือกทาบ

๑.๘ ภาชนะดินเผาแบบไห ลักษณะเกือบเป็นทรงกระบอก โดยส่วนปากและส่วนก้นจะสอบแคบเข้ากว่าส่วนตัวเล็กน้อย ปากและก้นตัดตรง เนื้อภาชนะค่อนข้างหนา ผิวเรียบสีน้ำตาล มีการตกแต่งขอบปากด้านนอกเป็นลายเส้นขัดมันตามรอยโค้งรอบขอบปาก ลำตัวมีลายเส้นขัดมันแนวตั้ง ผิวด้านในขัดมันเป็นลายเส้นวงกลมรอบตัวภาชนะ ส่วนก้นขัดมันเป็นลายเส้นตัดกันเป็นรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน

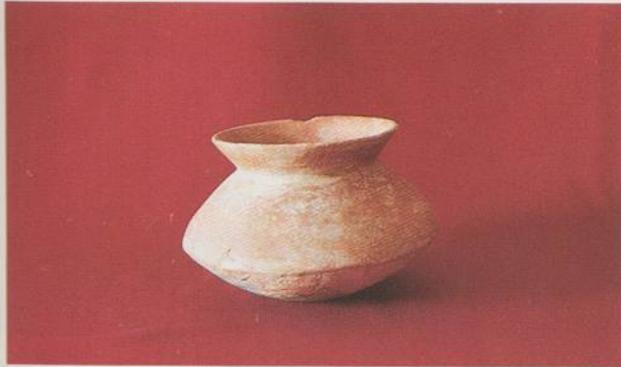
๑.๙ ภาชนะดินเผาแบบหม้อมุมมนก้นกลม ลักษณะเป็นภาชนะประเภทหม้อปากกว้างคอสอบเข้าเล็กน้อย จากนั้นผายออกลงไปเป็นส่วนใหญ่จนถึงตัวภาชนะจะเป็นสันหรือมุมมน

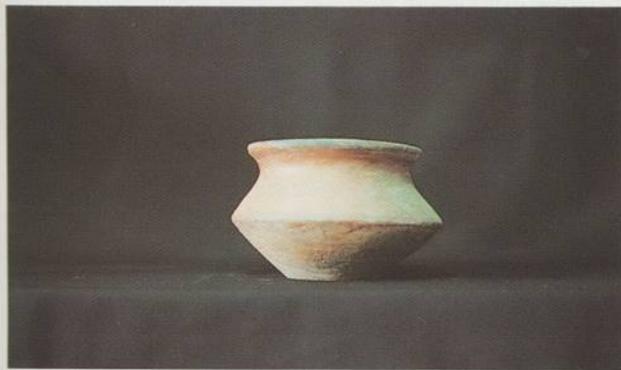

แล้วโค้งลงไปเป็นส่วนกัน ผิวด้านนอกมักเป็นแบบผิวเรียบสีแดงหรือขีดมัน

๑.๑๐ ภาชนะดินเผาแบบหม้อมุมมนก้นตัด เครื่องปั้นดินเผาประเภทนี้จะคล้ายกับแบบที่ ๑.๙ คือปากสั้นผายออก คอกกว้างสอบเข้าเล็กน้อย ส่วนกลางตัวภาชนะทำเป็นสันหรือ

ภาชนะแบบหม้อมุมมนก้นกลม Rounded bottom carinated pot

ภาชนะแบบมีสันก้นตัด Flat bottom carinated pot

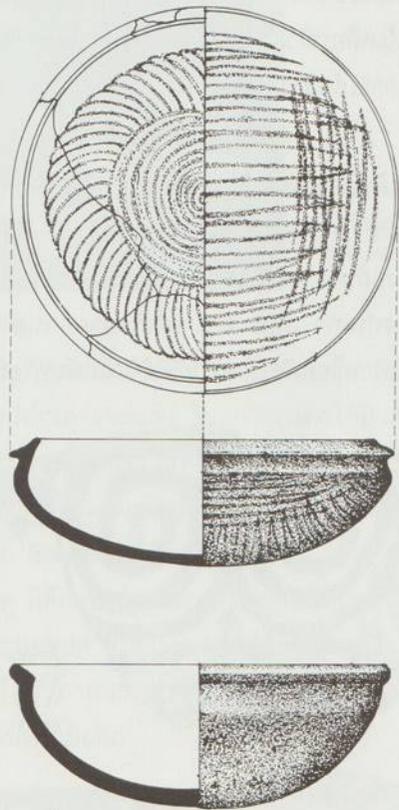
ภาชนะแบบชามก้นกลม
พิมายดำ
"Black Phimai"
rounded bottom bowl

มุมมน แล้วสอบเข้าลงไปจนถึงส่วนกันที่ตัดตรง ผิวด้านนอกเรียบสีแดงหรือขีดมัน และตกแต่งด้วยลายขีดและลายประทับ

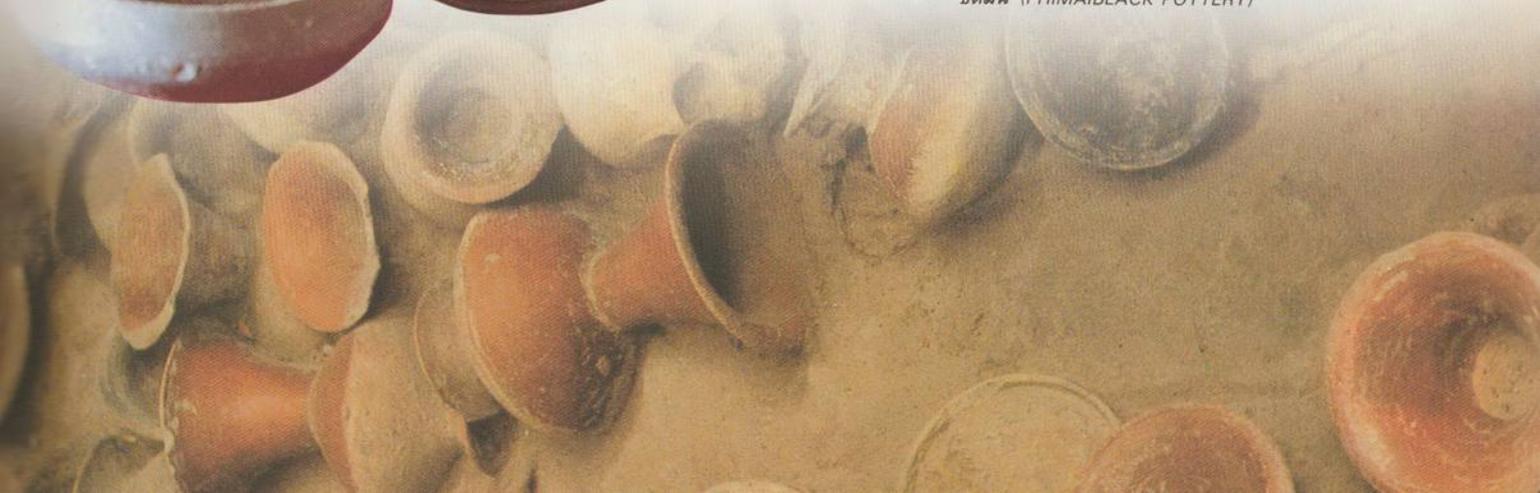
๑.๑๑ ภาชนะดินเผาแบบหม้อมุมมนก้นตัดมีเชิง เป็นภาชนะดินเผาที่มีลักษณะคล้ายแบบที่ ๑.๑๐ แต่ที่ส่วนกันจะทำเป็นเชิงรองรับ มีทั้งแบบเชิงเตี้ยและเชิงสูง ผิวด้านนอกเรียบขีดมันสีแดง

๑.๑๒ ภาชนะดินเผาแบบชามก้นกลม มีลักษณะปากกว้างบานออกหรือสอบเข้าเล็กน้อย ลำตัวโค้ง ก้นกลม ขอบปากกลมมนหรือตัดตรงหรือมีรอยหยัก ผิวภาชนะเป็นแบบผิวเรียบสีแดง หรือแบบสีดำที่มีการตกแต่งผิวเป็นลายเส้นขีดมันทั้งด้านนอกและด้านใน ซึ่งเป็นลักษณะแบบที่เรียกว่าภาชนะดินเผา

0 1 2 3 4 5 10 - cm.

ภาชนะดินเผาแบบชามก้นกลมผิวสีดำ ภาพบน แสดงการตกแต่งผิวด้านนอกและด้านในด้วยลายเส้นขีดมัน (PHIMAIBLACK POTTERY)

ภาชนะดินเผา บางครั้งพบในลักษณะประกบกัน
Some of the potteries were placed rim to rim when buried.

สีดำขัดมันแบบพิมาย (Phimai Black Pottery) และพบว่า มีบางใบเคลือบผิวด้านในด้วยน้ำโคลนสีแดง (Red slip) แล้ว ทำเป็นลายเส้นขัดมัน

๑.๑๓ ภาชนะดินเผาแบบขามก้นตัดมีเชิง ลักษณะของ ภาชนะดินเผาแบบนี้จะคล้ายกับแบบที่ ๑.๑๒ คือ เป็นรูปทรง ของขามปากกว้างบานออกหรือสอบเข้าเล็กน้อย ตัวภาชนะโค้ง แต่ที่ส่วนก้นจะทำเป็นเชิงสูงขึ้นมาเล็กน้อย ผิวด้านนอกเรียบ สีเหลืองปนเทา (เป็นรอยดำที่เกิดจากการเผา เรียกว่า Fire clouds) หรือสีดำ ผิวด้านในสีดำขัดมันหรือมีลายเส้นขัดมัน

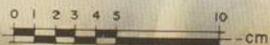

ด้านนอก
#413
SE 105 / I
BPS '91

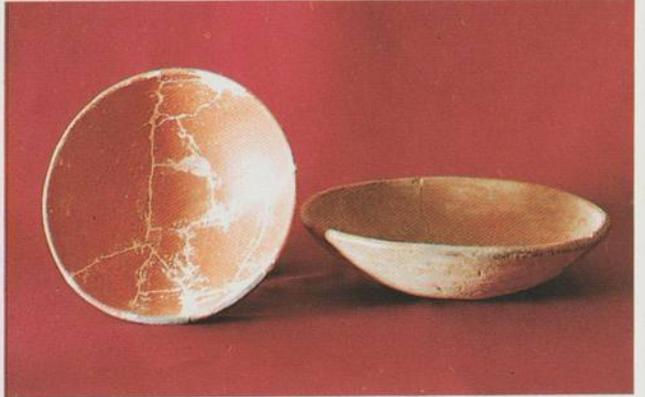

ด้านใน
#413
SE 105 / I
BPS '91

ลายเขียนสีบนปาก
ภาชนะดินเผา
red paint on the pot rim

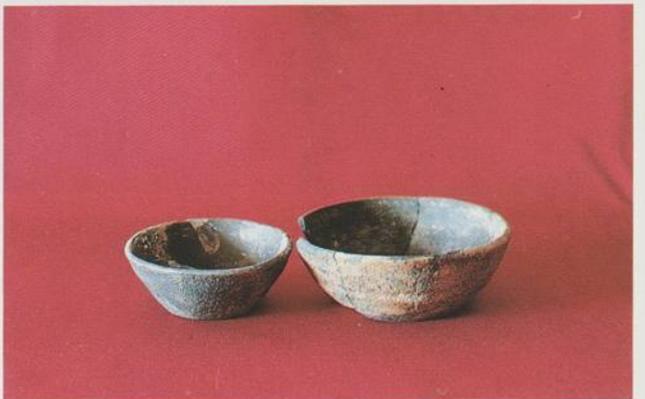

๑.๑๔ ภาชนะดินเผาแบบจาน เป็นภาชนะทรงกลม แบน ก้นตื้น ขอบปากกลมมน มีทั้งแบบผิวเรียบขัดมันสีแดง หรือผิวด้านในเคลือบน้ำโคลนสีแดงที่ขอบปาก และตกแต่งด้วย ลายเส้นขัดมัน

ภาชนะดินเผาแบบจาน Earthenware plate

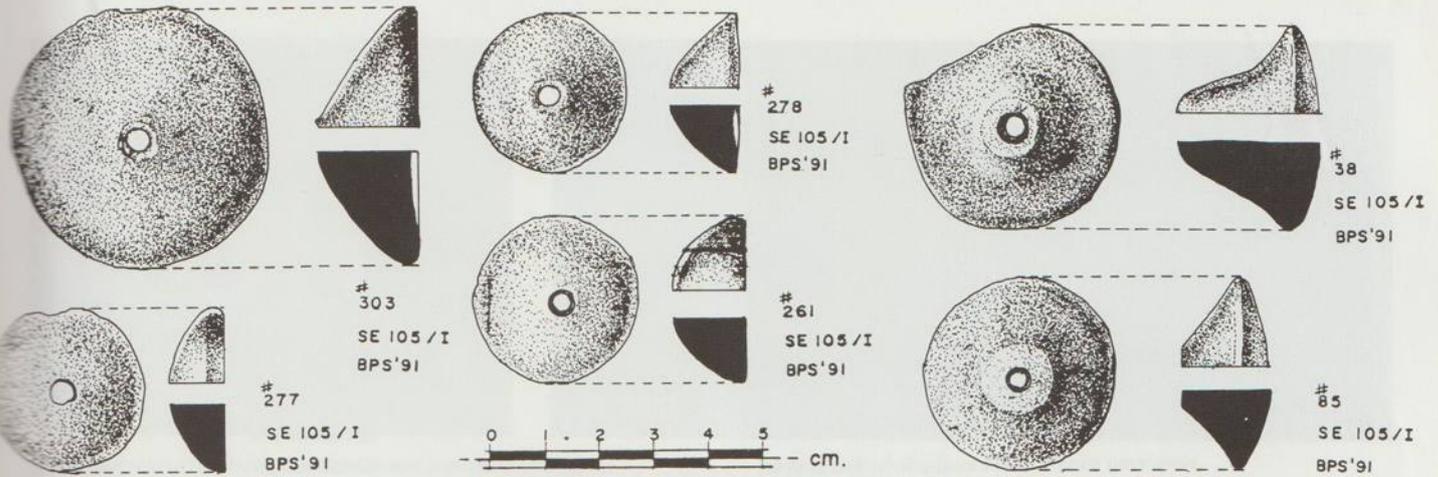
๑.๑๕ ภาชนะดินเผาแบบถ้วยก้นกลม เป็นภาชนะ ขนาดเล็ก ปากกว้าง ขอบปากกลมมน ผิวเรียบสีดำ ด้านใน ขัดมันเป็นลายเส้น (แบบพิมายดำ) พบในลักษณะวางคว่ำอยู่ ในขามก้นกลม

ภาชนะดินเผาแบบถ้วยก้นตัด
Small conical bowl with flat base

๑.๑๖ ภาชนะดินเผาแบบถ้วยก้นตัด ลักษณะปากบาน ตัวภาชนะเกือบจะเป็นแนวตรงสอบลงไปสู่ก้นถ้วยซึ่งตัดแบน เรียบ ขอบปากมีทั้งกลมมนหรือมีรอยหยักเล็กน้อย ผิวด้านนอก เป็นแบบผิวสีแดงขัดมันหรือผิวเรียบสีดำมีลายเส้นขัดมัน ส่วน ผิวด้านในเป็นลายเส้นขัดมันเป็นรูปก้นหอยและวงกลม

๒. แวดินเผา

แวดินเผา เป็นโบราณวัตถุอีกประเภทหนึ่งที่มีพบในแหล่งโบราณคดีทั่วไป เป็นอุปกรณ์ที่ใช้สำหรับปั่นด้ายจากเส้นใยชนิดต่าง ๆ นั่นคือแวงจะเป็นตัวถ่วงน้ำหนักโดยมีแกนเสียบอยู่ในรูตรงกลางแวง ตัวแวงจะอยู่ที่ปลายแกนด้านหนึ่ง ส่วนปลายอีกด้านของแกนจะพันกับเส้นใย เมื่อปั่นแกนให้เกิดแรงเหวี่ยงหมุนรอบตัว แรงเหวี่ยงและน้ำหนักถ่วงจะทำให้เส้นใยบิดเป็นเกลียวกลายเป็นเส้นด้าย ทั้งนี้ขนาดของแวดินเผาจะมีความสัมพันธ์ขึ้นอยู่กับขนาดของเส้นด้ายและประเภทของเส้นใย เช่นการปั่นด้ายเส้นเล็กจากเส้นใยชนิดอ่อนก็ต้องใช้แวงขนาดเล็ก เพราะถ้าแวงมีขนาดใหญ่เกินไปจะมีน้ำหนักมากทำให้เส้นใยขาดก่อนจะเป็นเส้นด้าย แต่ถ้าจะปั่นด้ายเส้นใหญ่หรือจากเส้นใยชนิดแข็งต้องใช้แรงเหวี่ยงและน้ำหนักถ่วงที่มากกว่าขนาดของแวงก็ต้องใหญ่ขึ้นให้สมดุลกัน

แวดินเผาที่พบที่แหล่งโบราณคดีบ้านปราสาทมีหลายรูปแบบ ได้แก่ลักษณะเป็นรูปกลมแบน รูปครึ่งวงกลมโค้งมากหรือครึ่งวงกลมโค้งน้อยคล้ายฝาชี ทรงกรวยฐานตัด ทรงกรวยหัวตัดฐานตัด ทรงกรวยหัวตัดฐานโค้งออก รูปทรงคล้ายระฆังหรือออบ (คือส่วนที่เป็นกรวยจะเว้าแ่นเข้าไปเล็กน้อย) และรูปทรงกรวยประกบกัน แวงทุกแบบจะเจาะรูตรงกลาง ทำจากดินเผาเนื้อหยาบ ส่วนใหญ่จะเป็นแบบผิวเรียบ สีดำ สีแดง สีน้ำตาล ผิวขัดมันหรือเคลือบน้ำโคลนสีแดงก็มี และบางอันมีลายขีดตกแต่งด้วย มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางต่าง ๆ กันตั้งแต่ ๒.๑ - ๔.๘ ซม. พบทั้งจากชั้นดินที่อยู่อาศัย และฝังรวมอยู่กับศพ

แวดินเผา
Spindles

๓. หินดู

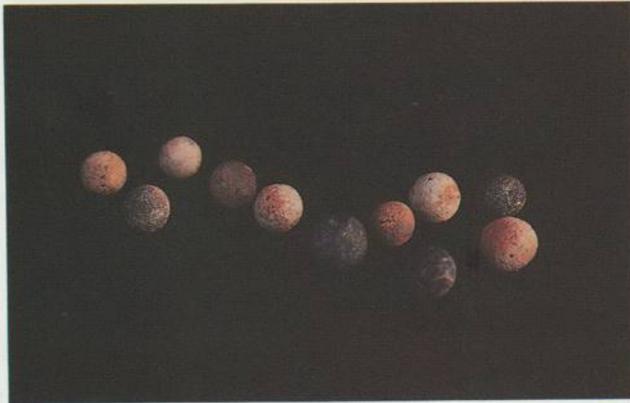
หินดู เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการทำภาชนะดินเผา คือเมื่อปั้นดินขึ้นรูปเป็นภาชนะแล้ว ในการตกแต่งให้ผิวด้านนอกเป็นรูปทรงตามต้องการก็จะใช้หินดูรองรับผิวภาชนะด้านในส่วนด้านนอกจะใช้ไม้แผ่นเรียบมีด้ามจับที่เรียกกันว่าไม้ลาย (Paddle หรือ Beater) ตีตกแต่ง

หินดู มีลักษณะรูปทรงคล้ายดอกเห็ดบาน หรือบางอันเป็นทรงกระบอกปลายโค้งมน ส่วนที่โค้งมนหรือบานออกจะเป็นตัวรองรับผิวภาชนะ ส่วนที่คล้ายลำต้นของดอกเห็ดจะเป็นส่วนด้ามจับหรือมือถือ

ภาชนะดินเผาและหินดู Pottery and anvil

กระสุนดินเผา
Clay pellets

๔. กระสุนดินเผา

กระสุนดินเผาที่พบมีทั้งแบบผิวเรียบและผิวขรุขระ สีดำ สีแดง (จากการเผา) และเคลือบน้ำดินสีแดง มีบ้างเล็กน้อยที่เป็นกระสุนดินดิบ ลักษณะเป็นรูปทรงกลมขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางตั้งแต่ ๑.๓ - ๒.๓ ซม. คงจะใช้ร่วมกับคันกระสุนสำหรับยิงสัตว์ขนาดเล็ก เช่น นก หนู กระรอก ฯลฯ

แม่พิมพ์ขวานสำริด
Mould for bronze axe

๕. แม่พิมพ์ดินเผา

พบชิ้นส่วนของแม่พิมพ์หล่อโลหะทำด้วยดินเผา จำนวน ๓ ชิ้น น้ำหนักเบา ผิวสีแดง และน้ำตาลแดง ชิ้นหนึ่งเป็นแม่พิมพ์ขวาน

๖. เบ้าหลอมโลหะ

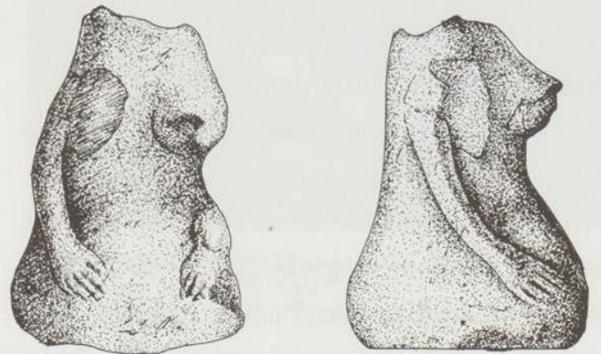
ได้พบเบ้าหลอมโลหะทำจากดินเผาเนื้อหยาบ จำนวน ๑ ชิ้น สภาพไม่สมบูรณ์ ลักษณะคล้ายถ้วยก้นกลม มีร่องปากสำหรับเทโลหะที่หลอมละลายแล้วลงในแม่พิมพ์ พบในชั้นดินที่อยู่อาศัยระดับล่างซึ่งมีหลักฐานโบราณวัตถุที่ทำจากสำริดร่วมด้วย จึงน่าจะเป็นเบ้าหลอมโลหะประเภทสำริด

เบ้าหลอมสำริด
Crucibles

๗. ตุ๊กตาดินเผา

จากการขุดค้นที่แหล่งโบราณคดีบ้านปราสาท มีโบราณวัตถุชิ้นหนึ่งซึ่งไม่ค่อยได้พบบ่อยนักในแหล่งโบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์ทั่ว ๆ ไป นั่นก็คือตุ๊กตาดินเผาทำเป็นรูปผู้หญิงครึ่งตัว สภาพชำรุด ส่วนหัวและอกข้างขวาหักหายไป แขนทั้งสองข้างแนบลำตัว มือกุมส่วนท้องที่มีลักษณะคล้ายตั้งครรภ์ ตุ๊กตาดังกล่าวมีขนาดกว้าง ๓.๑ ซม. สูง ๔.๔ ซม. และจากคำบอกเล่าของราษฎรบ้านปราสาทว่าได้เคยขุดพบตุ๊กตาดินเผาในลักษณะนี้เช่นกัน สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นของที่ทำขึ้นเพื่อใช้ในพิธีกรรมหรือความเชื่อบางอย่างของคนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ที่บ้านปราสาท เช่นเกี่ยวกับการตั้งครรภ์หรือการคลอดทารก

รูปผู้หญิงครึ่งตัว ลักษณะคล้ายตั้งครรภ์
Woman figurine

ลูกปัดดินเผาและเครื่องประดับหิน Clay beads and stone ornaments

เครื่องประดับทำด้วยโลหะสำริด Bronze ornaments.

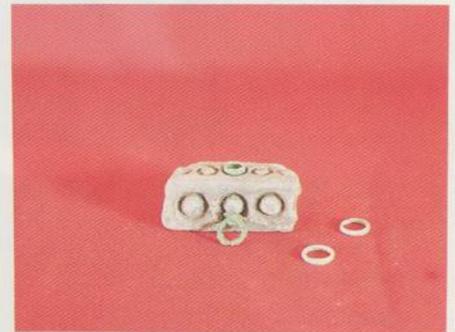
๘. ลูกปัดดินเผา

ลูกปัดดินเผา เป็นโบราณวัตถุอีกประเภทหนึ่งที่พบเป็นจำนวนมากในชั้นดินหลายระดับ มีทั้งแบบสีส้ม สีแดงเป็นมันเงา และสีน้ำตาลแดง โดยมีรูปแบบต่างกัน ๓ แบบ คือแบบเม็ดกลม แบบทรงกระบอกยาวและสั้น และแบบเป็นแฉกกลมบาง ลูกปัดทุกเม็ดเจาะรูตรงกลาง และมีขนาดค่อนข้างเล็ก นอกจากโบราณวัตถุที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ยังพบเครื่องมือเครื่องใช้ที่ทำจากดินเผาอีกจำนวนหนึ่งในสภาพที่สมบูรณ์และชำรุด ซึ่งบางอย่างสามารถบอกได้ว่าเป็นอะไร เช่น ชิ้นส่วนพวยกา, ตะคันดินเผา (เป็นภาชนะแบบถ้วยขนาดเล็กสำหรับใส่น้ำมันมีไส้จุดไฟ) แต่บางอย่างก็ยังไม่สามารถกำหนดได้แน่ชัดว่าเป็นเครื่องมือประเภทใด หรือใช้ประโยชน์อะไรในสมัยก่อน เช่น เครื่องปั้นดินเผาลักษณะเป็นแท่งยาวทรงกระบอก เจาะรูตรงกลางตามความยาว (คล้ายตะกรุด) มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางตั้งแต่ ๑.๖ - ๔ ซม. เครื่องปั้นดินเผาชำรุด ลักษณะยาวรี ตกแต่งผิวด้วยลายขีดเป็นเส้นโค้ง เส้นตาราง และลายจุดประทับ หรือเครื่องปั้นดินเผาชำรุด เป็นแผ่นขนาดเล็ก เจาะรูหลายรูเหล่านี้เป็นต้น

โบราณวัตถุประเภทสำริด

สำริดเป็นโลหะที่มีส่วนผสมของทองแดงกับดีบุก คนในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ในประเทศไทยโดยเฉพาะแถบพื้นที่อีสานตอนบน เช่นที่บ้านเชียง อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี รู้จักนำสำริดมาทำเป็นเครื่องมือเครื่องใช้เป็นเวลานานแล้ว ตามแหล่งโบราณคดีของอีสานตอนล่างก็พบว่ามีการใช้สำริดกันอยู่

ทั่วไป โบราณวัตถุที่ทำจากสำริดที่พบในแหล่งโบราณคดีบ้านปราสาทส่วนใหญ่จะเป็นเครื่องประดับ ทั้งที่พบในชั้นดินที่อยู่อาศัยทุกระดับมากน้อยต่างกัน และพบฝังรวมอยู่กับศพ ซึ่งสามารถแบ่งแยกออกตามรูปแบบ ได้แก่

แหวนสำริด
Bronze rings.

แหวนและพิมพ์แหวนสำริด
Bronze rings and their mould.

แหวนสำริด

แหวนสำริดที่พบจากการขุดค้นมีทั้งเป็นแหวนนิ้วมือ และแหวนนิ้วเท้า โดยแหวนทั้งสองแบบจะมีลักษณะเป็นวงกลมเชื่อมต่อกัน หน้าตัดของตัวแหวนมีทั้งแบบเป็นเส้นกลม เส้นสี่เหลี่ยมหนา หรือแผ่นแบนบาง พบว่าบางวงมีหัวแหวนลักษณะคล้ายหัวสัตว์ประกอบอยู่ด้วย ขนาดของแหวนนิ้วมือ จะมีเส้นผ่าศูนย์กลางอยู่ระหว่าง ๐.๘ - ๒.๓ ซม. ส่วนแหวนนิ้วเท้า มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางตั้งแต่ ๒.๕ - ๓.๗ ซม. และมักพบอยู่ ๒ วงซ้อนติดกัน แหวนทั้งสองแบบดังกล่าวพบทั้งในชั้นดินที่อยู่อาศัยและที่ฝังประดับรวมอยู่กับโครงกระดูก

กำไลสำริด

กำไลสำริดที่พบจะมีลักษณะเป็นวงกลมเชื่อมติดกัน หน้าตัดของกำไลมีทั้งแบบแผ่นแบนบาง เป็นเส้นกลม และเป็นเส้นสี่เหลี่ยม แต่มีลักษณะพิเศษอยู่วงหนึ่งเป็นกำไลกลวงมีเม็ดสำริดกลมขนาดเล็กจำนวนมากฝังอยู่ภายใน ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางของกำไลที่วัดได้มีตั้งแต่ ๔ - ๖ ซม. กำไลและเศษกำไลสำริดพบทั้งในชั้นดินที่อยู่อาศัย และที่ฝังรวมอยู่กับศพ

ตุ้มหูสำริด

พบจำนวนเล็กน้อย แบ่งตามลักษณะได้ดังนี้

แบบที่ ๑ เป็นแผ่นกลมแบนขนาดเล็ก ๒ แผ่น ส่วนขอบติดกัน ตรงกลางระหว่างขอบที่ติดกันมีก้านแหลม

กำไลสำริดกลวงมีเม็ดสำริดอยู่ภายใน

Hollow bronze bangle with bronze pilllets inside.

กำไลสำริดแบบต่าง ๆ Many designs of bronze bangles.

แบบที่ ๒ เป็นเส้นบางขดเป็นวงโค้งคล้ายเลขหนึ่งไทย ติดกัน ๒ วง ตรงกลางมีก้านแหลม

แบบที่ ๓ เป็นเม็ดกลม มีก้านแหลม

แบบที่ ๔ เป็นแผ่นแบนรูปคล้ายตัวยูในภาษาอังกฤษ ปลายทำเป็นหยัก ๓ หยัก หรือลักษณะแบบภาพตัดของดอกไม้

แบบที่ ๕ เป็นวงกลมแบบวงแหวน มีหัวยื่นออกมาเล็กน้อย

กระพรวนสำริด

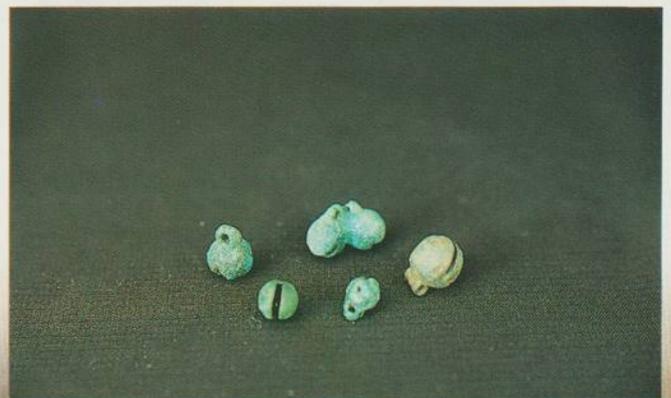
ลักษณะเป็นลูกกลมข้างในกลวง มีรอยผ่าด้านล่าง ด้านบนทำเป็นห่วง ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางอยู่ระหว่าง ๑.๑ - ๑.๖ ซม.

กำไลสำริดพบในลักษณะซ้อนกันหลายวง
Rings of bronze bangles

ตุ้มหูสำริด Bronze earrings

กระพรวนสำริด Bronze bells

เกลียวสำริด

เกลียวสำริดเป็นโบราณวัตถุที่พบในปริมาณพอสมควร ในระดับชั้นดินที่อยู่อาศัยตอนบน มีสองแบบ แบบที่พบมากเป็น ลักษณะเส้นกลมขดเป็นเกลียวซ้อนกันเป็นชั้น ๆ ตั้งแต่ ๓-๑๑ ชั้น คล้ายขดลวดสปริง ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางของวงเกลียว ตั้งแต่ ๐.๖-๑.๕ ซม. ส่วนอีกแบบหนึ่งจะเป็นแผ่นแบนเป็นริ้ว คล้ายริบบิ้นบิดเป็นเกลียวขนาดความยาว ๒.๙ ซม. เส้นผ่าศูนย์กลางของวงเกลียว ๐.๖ ซม. และเนื่องจากขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางของวงเกลียวทั้งสองแบบเล็กเกินกว่าจะเป็นแหวน อีกทั้งไม่ได้พบฝังรวมอยู่กับศพจึงยังไม่สามารถบอกได้ว่าเกลียวสำริดที่พบจากแหล่งโบราณคดีบ้านปราสาทใช้ในลักษณะไหน เพื่อประโยชน์อะไร

เกลียวสำริด Bronze coils

ส่วนกะโหลกศีรษะมีเครื่องประดับหน้าทำด้วยสำริด
Bronze ornament on the skull.

เครื่องประดับหน้า

เครื่องประดับหน้าหรือเครื่องประดับศีรษะทำด้วยสำริดนี้พบฝังอยู่ร่วมกับโครงกระดูกจำนวน ๒ โครงด้วยกัน โดยโครงกระดูกหมายเลข ๒ ของหลุมขุดค้น SE 106 พบเครื่องประดับหน้าลักษณะเป็นเส้นสำริดคาดหน้าผากปลายสองข้าง โค้งลงไปข้างแก้มแล้วขดเป็นวงกลมแบบก้นหอย ส่วนอีกโครงหนึ่งคือโครงกระดูกหมายเลข ๕ ของหลุม SE 105 มีเครื่องประดับสำริดทำเป็นแผ่นบางโค้งรูปพระจันทร์เสี้ยววางอยู่ข้างโหนกหน้าผากซึ่งน่าจะใช้คาดหน้าผากเช่นกันแต่เลื่อนหลุดลงมาและที่เข้าตามีสำริดทำเป็นเส้นโค้งเล็ก ๆ วางเรียงกัน

ขวานสำริด

ในการขุดค้นได้พบขวานสำริดจำนวน ๒ ชิ้นด้วยกัน ชิ้นแรกเป็นขวานมีบ้อง (socket axe) คมขวานแบนโค้งมน กว้าง ๓.๒ ซม. ความยาวจากคมขวานถึงส่วนด้ามที่เป็นบ้องกลวง ยาว ๖.๖ ซม. พบในชั้นดินที่อยู่อาศัย ส่วนอีกชิ้นหนึ่งเป็นขวานมีบ้องลักษณะเช่นเดียวกับชิ้นแรก ขนาดกว้าง ๗ ซม. ยาว ๘.๘ ซม. พบร่วมกับโครงกระดูกหมายเลข ๓ ของหลุมทางเดินดิน (BAULK SE 105) ในชั้นดินล่างสุด วางอยู่บนทรวงอกของศพ ในชั้นแรกที่ขุดพบเข้าใจว่าเป็นสิ่งของที่ฝังอุทิศให้กับผู้ตาย แต่เมื่อพิจารณาโดยละเอียดพบว่า ลักษณะของคมขวานฝังปลายเฉียงจมลงในทรวงอกของโครงกระดูกไม่ใช่ลักษณะการวางตามปกติ อีกทั้งกระดูกทรวงอก (sternum) กับกระดูกซี่โครง (rib) ตรงช่วงนั้นจะหัก และกระดูกสันหลัง (vertebrae) บริเวณใต้ทรวงอกตรงจุดที่คมขวานจมลงนั้น อยู่ในสภาพบิดเบี้ยวผิดไปจากตำแหน่งหรือสภาพปกติของคนปกติ จึงทำให้สามารถสันนิษฐานได้ว่าศพดังกล่าวเสียชีวิตจากการถูกขวานฟันอย่างแรงจนคมขวานจมคาอยู่กับศพและถูกนำมาฝังไว้โดยมิได้อาขวานสำริดดังกล่าวออกจากศพ

ห่วงสำริดหุ้มด้วยเหล็ก

พบในระดับชั้นดินเดียวกับเกลียวสำริด มีลักษณะเป็นห่วงเส้นกลมหนาเนื้อโลหะด้านในเป็นสำริดส่วนด้านนอกหุ้มหรือฉาบด้วยเหล็ก ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ ๓.๕ - ๔ ซม. ไม่สามารถสันนิษฐานได้แน่ชัดว่าเป็นอะไร

นอกจากเครื่องใช้เครื่องประดับที่ทำด้วยสำริดดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังพบเศษชิ้นส่วนสำริด และก้อนสำริดขนาดเล็กกระจัดกระจายอยู่ในชั้นดินทั่วไป

โบราณวัตถุประเภทเหล็ก

โบราณวัตถุที่ทำจากเหล็กส่วนใหญ่จะเป็นเครื่องมือ เครื่องใช้และอยู่ในสภาพชำรุดเป็นสนิมผุกร่อน หรือเป็นชิ้นส่วนของเครื่องใช้ที่ไม่สามารถบอกได้ว่าเป็นอะไร ได้พบในชั้นดินที่อยู่อาศัยทุกชั้น พอจะจำแนกตามรูปแบบได้ดังนี้

มีด ลักษณะเป็นแผ่นเหล็กเรียบแบน ด้านคมจะบางและด้านสันหนากว่าเล็กน้อย ปลายมีดจะป้านหรือมน ส่วนด้ามเรียว บางเล่มปลายโค้งงอ

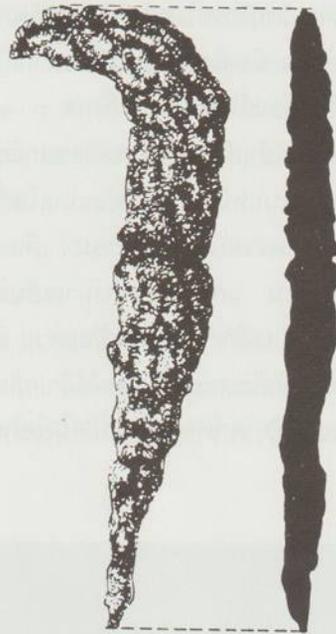
ขวาน ลักษณะเป็นแผ่นด้านสันหนาประมาณ ๓ ซม. แล้วค่อยๆ บางลงคล้ายลิ้ม พบจำนวน ๑ เล่ม ขนาดกว้าง ๑๐ ซม. ยาว ๑๑ ซม.

หลาว ลักษณะเป็นแท่งเหล็กกลมยาวเรียวปลายแหลม ขนาดความยาวต่างๆ กัน นอกจากนี้ยังมีเครื่องมือเหล็กกลมกลวงปลายเรียวแหลมอีกเช่นกัน

ห่วง ลักษณะเป็นห่วงกลมเนื้อหนา พบเพียง ๑ วง เส้นผ่าศูนย์กลางรอบนอก ๔.๕ ซม. เส้นผ่าศูนย์กลางวงใน ๐.๗ ซม. แต่มีห่วงที่พบว่าลักษณะพิเศษอีก ๔ วง คือเป็นห่วงเหล็กแต่มีร่องรอยของการหุ้มหรือฉาบผิวด้านนอกด้วยสำริด มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางรอบนอก ๔.๕ ซม จำนวน ๓ วง และขนาด ๔ ซม. จำนวน ๑ วง

นอกจากเครื่องมือเหล็กเหล่านี้แล้ว ส่วนที่พบอีกจำนวนหนึ่งเป็นชิ้นส่วนเครื่องมือเหล็กซึ่งไม่สามารถบอกได้ว่าเป็นอะไรหรือใช้ประโยชน์อย่างไร และยังได้พบตะกรันเหล็ก หรือชิ้นแร่เหล็กในชั้นดินต่างๆ อีกด้วย

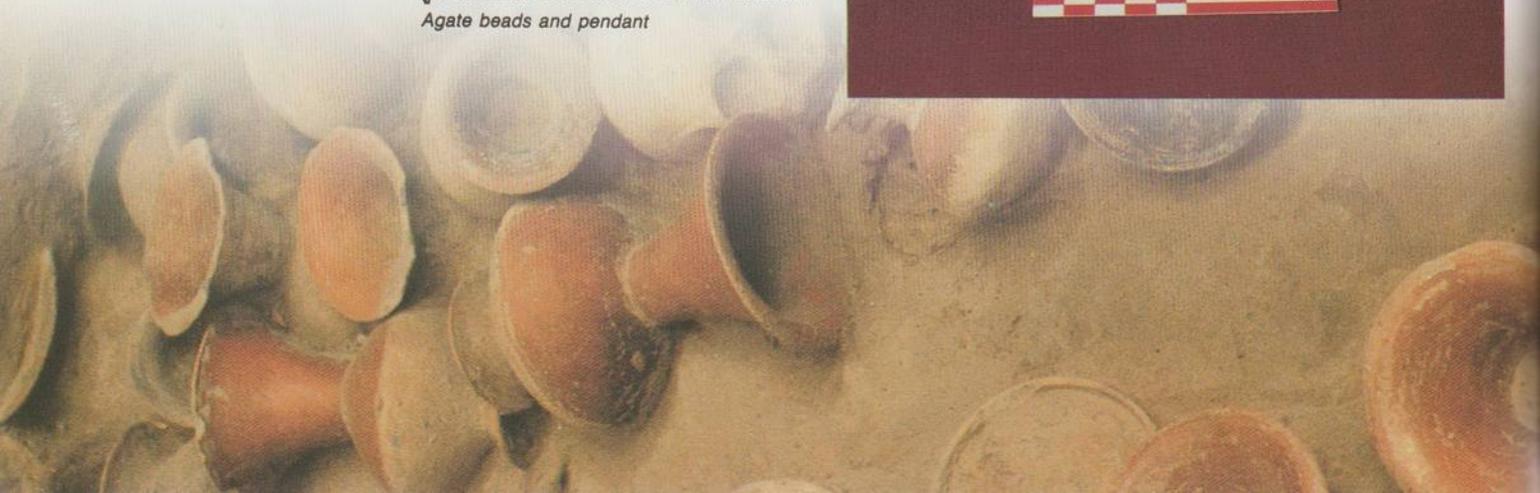
ลูกบิดและเครื่องประดับห้อยคอทำจากหินอะเกต
Agate beads and pendant

เครื่องมือเหล็กคล้ายเคียว
Iron tool (sickle)

ห่วงเหล็ก Iron rings

โบราณวัตถุประเภทหิน

โบราณวัตถุที่ทำด้วยหินมีทั้งที่เป็นเครื่องประดับและเครื่องมือเครื่องใช้ แบ่งตามลักษณะรูปแบบได้ดังนี้

ลูกปัดหินโมรา (Carnelian beads) พบ ๒ แบบ คือ แบบเป็นลูกปัดเม็ดกลมสี่เหลี่ยม ๑ เม็ด เส้นผ่าศูนย์กลาง ๑.๑ ซม. และลูกปัดทรงยาวรี ๗ เหลี่ยม และ ๘ เหลี่ยม รวม ๓ เม็ด

ลูกปัดหินอะเกต (Agate beads) ลักษณะที่พบส่วนใหญ่เป็นแบบรูปทรงกระบอกสี่เหลี่ยมคี่เหลี่ยม มีบ้างเล็กน้อยที่เป็นทรงตั้งเบียร์สี่เหลี่ยมคี่เหลี่ยม

เครื่องประดับหินอะเกต (Agate ornaments) สีนํ้าตาลสลับขาวหรือดำสลับขาว ลักษณะเป็นจี้ห้อยคอโดยทำเป็นแผ่นสี่เหลี่ยมแบนเจาะรูตามยาว มีบางชิ้นทำเป็นหยักด้านหนึ่งคล้ายมงกุฎกลับหัวเจาะรูทั้งด้านยาวและด้านขวาง และมีชิ้นหนึ่งทำเป็นรูปเต่าตัวเล็กเจาะรูขวางลำตัวบริเวณขาหน้า

ขวานหินขัด ทำจากหินหลายชนิด หลายขนาด แต่จะมีขนาดไม่ใหญ่มากนัก รูปแบบส่วนใหญ่จะคล้ายกันคือ เป็นขวานหินโค้งแบน ส่วนด้ามจะโค้งเรียวและหนากว่าส่วนคมที่ลักษณะแบนกว้าง บางชิ้นมีรอยบิ่นหรือรอยกะเทาะที่บริเวณ

คมขวาน ส่วนใหญ่จะไม่มีรอยการใช้งาน ทั้งนี้ขวานหินขัดเหล่านี้ น่าจะเป็นของที่ทำขึ้นเพื่อใช้ในพิธีกรรมต่าง ๆ มากกว่าจะใช้ในชีวิตประจำวัน

กำไล ทำจากหินอ่อนสีขาวขนาดค่อนข้างใหญ่ ลักษณะเป็นแผ่นวงโค้งแบนบาง แต่ส่วนด้านในทำเป็นขอบหนา พบสวมอยู่กับข้อมือ 2 ข้างของโครงกระดูกหมายเลข ๑๔ หลุม SE 105 มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง ๑๒.๕ ซม. ทั้งสองวง และพบที่โครงกระดูกหมายเลข ๗ ของหลุม SE 105/1 ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง ๑๒ ซม. อีก ๑ วง

นอกจากนี้แล้วยังพบชิ้นส่วนโบราณวัตถุที่ทำจากหินอีกบางอย่างซึ่งไม่สามารถสันนิษฐานว่าเป็นอะไร เช่น ชิ้นส่วนเครื่องมือหินลักษณะเป็นแผ่นวงกลมแบนเจาะรูตรงกลาง หรือ ชิ้นส่วนแผ่นหินที่มีรอยขัดฝน เป็นต้น

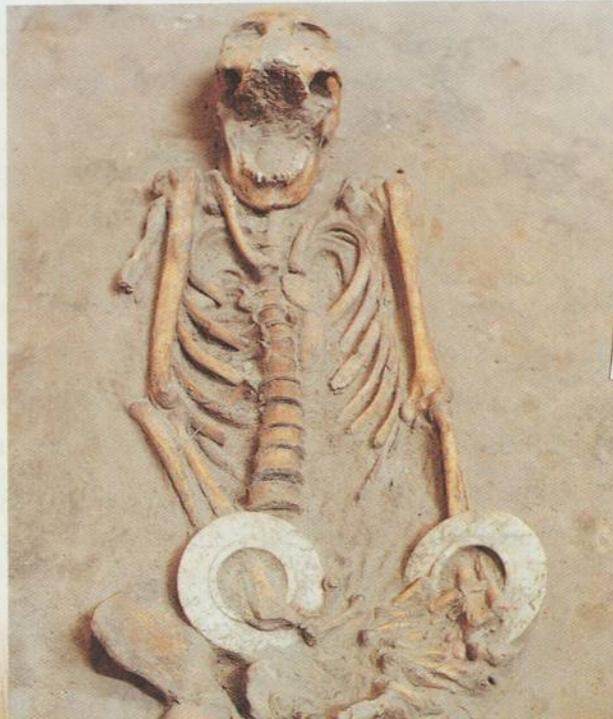
โบราณวัตถุประเภทแก้ว

โบราณวัตถุที่ทำจากแก้วมีเพียง ๒ ประเภท คือ ลูกปัดและกำไล

ลูกปัดแก้วสีเหลือง พบน้อยมาเพียง ๒ เม็ดเท่านั้น ลักษณะเป็นรูปทรงกระบอกสี่เหลี่ยมคี่เหลี่ยมขนาดเล็ก ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง ๐.๒ ซม.

ขวานหินขัด
Polished stone adze.

โครงกระดูกสวมกำไลหินอ่อน
Skeleton wears marble bangles.

ลูกปัดเปลือกหอย
Shell beads

ลูกปัดแก้ว
Glass beads

ลูกปัดแก้วสีทองหรือสีอำพัน พบ ๔ เม็ด ลักษณะเป็นรูปทรงเกือบกลม เนื้อแก้วใส และมีสีทองจากผิวอยู่ ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง ๐.๗ ซม.

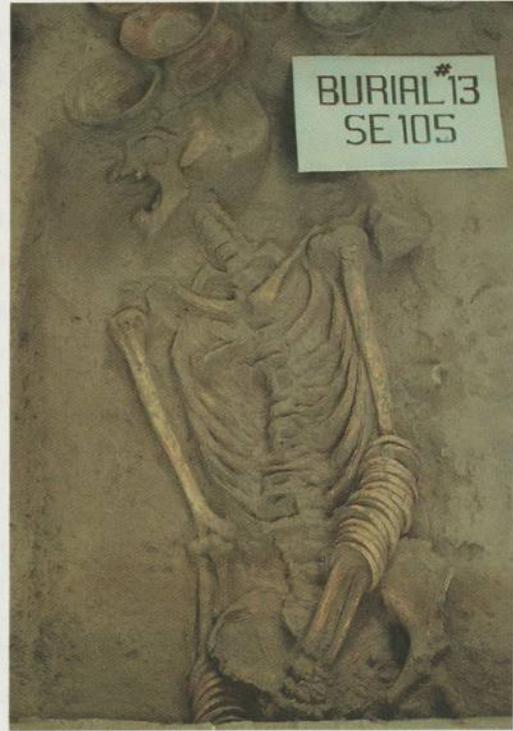
ลูกปัดแก้วสีฟ้า ลักษณะเป็นเม็ดทรงกระบอกสั้น สีฟ้าใส พบเพียง ๒ เม็ด

ลูกปัดแก้วสีฟ้าหน้าทะเลหรือสีฟ้าอมเขียว พบในปริมาณที่ค่อนข้างมากในหลุมขุดค้นที่ ๓ จำนวน ๒๖๐ เม็ด และจากหลุมขุดค้นที่ ๒ จำนวน ๒ เม็ด ลักษณะจะเป็นรูปแบบทรงกระบอกสั้นและรูปทรงกระบอกเกือบจะเป็นทรงกลม ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางเฉลี่ย ๐.๔ ซม. แต่ค่อนข้างจะเปราะแตกง่าย

ลูกปัดแก้วสีหน้าเงินเข้ม พบเป็นจำนวนมากที่สุดในกลุ่มลูกปัดแก้วด้วยกัน คือ พบจากหลุมขุดค้นที่ ๑ จำนวน ๗๔๔ เม็ด และจากหลุมขุดค้นที่ ๓ จำนวน ๑ เม็ด ลักษณะจะมีสองแบบคือทรงกระบอกสั้นและทรงเกือบกลม

ลูกปัดแก้วสีเขียว พบเพียง ๒ เม็ด

กำไลแก้ว พบเป็นเพียงชิ้นส่วนกำไลแก้วสีฟ้า และสีน้ำเงิน เพียงเล็กน้อย

โครงกระดูกสามกำไลเปลือกหอย
Skeleton wears shell bangles.

โบราณวัตถุประเภทเปลือกหอย

ลูกปัด ทำจากเปลือกหอย มีขนาดเล็ก ส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นแผ่นกลมบาง มีรูตรงกลาง แต่มีบ้างเล็กน้อยที่เป็นแท่งทรงกระบอก พบในปริมาณมากพอสมควร

กำไล พบกำไลทำจากเปลือกหอยขนาดใหญ่ฝังร่วมกับโครงกระดูกจำนวนหนึ่ง ลักษณะกำไลส่วนใหญ่จะเป็นวงโค้งติดกัน หน้าตัดเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า หรือครึ่งวงกลมขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางเฉลี่ยประมาณ ๔ ซม. มีอยู่วงหนึ่งที่มีขนาดใหญ่เส้นผ่าศูนย์กลางเฉลี่ย ๑๖ ซม. ลักษณะคล้ายจักร คือเป็นแผ่นกลมบริเวณตรงกลางจะหนาแล้วลาดบางตรงส่วนขอบด้านนอก นอกจากตัวกำไลแล้วยังพบแกนในกำไลเปลือกหอยอีกด้วย จำนวน ๒ อัน คือ เป็นส่วนแกนในของวงกำไลที่ถูกตัดออกขณะทำกำไล

โบราณวัตถุประเภทกระดูกสัตว์

พบจำนวนเล็กน้อย ชิ้นหนึ่งเป็นเครื่องมือทำจากกระดูกสัตว์เป็นด้ามยาว ๑๕ ซม. ปลายข้างหนึ่งแหลม ส่วนอีกด้านหนึ่งแบน และอีกชิ้นมีลักษณะเป็นเครื่องมือปลายแหลมเช่นกัน แต่ชำรุดยาวเพียง ๔.๖ ซม.

The Artifacts

Artifacts are considered the most important evidence for archaeologists to investigate the past. All artifacts from Ban Prasat site, either from scientific excavations or from looting activities, are worth study because they were found in both habitation context and in the burial context. Followings are classifications of these artifacts.

Earthenware

In hot and humid country of Southeast Asia and the like, burnt clay is almost the only material survives thousands of year while other materials deteriorate. Furthermore, burnt clay artifacts were found in abundant even in the prehistoric time. Like basketwork clay can be moulded to any desired shapes, but the hardness, the durability and the ability of tolerating the thermal shock while reheating or cooking over fire are the superior qualities. Artifacts made of burnt clay are varies. Followings are burnt clay artifacts found at Ban Prasat Site.

1) **Pottery** The pottery techniques, styles, surface treatments and decoration, sizes and shapes are good reflections of social development, especially when they are found associate with other archaeological contexts. At Ban Prasat site three series of potteries can be recognized.

Red Slipped Pottery This type of pottery is found in the lowest level of the site stratigraphy. Potteries were handbuilt with the help of peddle and anvil which sometimes leave cordmark design, especially, around the bottom, where the clay need to be strengthened. Red slipped potteries are found mostly as ritual items in burial context. Potteries of similar shapes without red slip were found both in the ritual and secular contexts, therefore, they were found successively through the stratigraphy of the site. It can be dated approximately from 2500 - 3000 BP.

1.1) **Globular pot with trampet rim** This is the highlight of artifacts found at Ban Prasat Site. They were found in the earliest burials. The pot consists of three part built separately, the bottom the upper body and the flared neck which when joined from sharp crest and valley. Rounded bottom was strengthened by padding with peddle and anvil which leaves cordmark on the exterior surface. The interior and the upper part of the exterior surface which are slipped with red clay.

1.2) **Globular pot with trampet rim and foot** This type is similar to the globular pot with trampet rims only with small foot attaches to its bottom.

1.3) **Round bottom plate with pedestal** This pottery type is use as serving container. It composes of a round bottom plate sitting on pedestal of various height. The

interior surface was polished. The exterior surface is bare and the colour is black or red decorated with incised line decoration around the rim.

1.4) **Conical bowl with flat base** The contour of the body is straight rather than concave. The upper body is indented before the rounded rim or the flat rim. The surface of the this type of bowl is bare without any treatment.

1.5) **Globular pot** This pottery is practical in daily life as well as in the burial ritual. The mouth of the pot is widely open with slightly flare short neck to prevent spilling. The bottom of the pot was strengthened by padding with paddle and anvil which leaves cordmark pattern on the exterior surface and some pots have polished surface.

1.6) **Potted jar** The shape of this jar is similar to globular pot but the flat base indicates its storage function rather than cooking. At its shoulder there is a line of applique decoration which divided the pot into upper and lower parts. The upper part is decorated with red paint with curvilinear design and the lower part is decorated with vertical red paint over cordmark design.

1.7) **Small pot** This small pot is decorated with cordmark. The bottom of the pot is quite flat and the contour of the body is quite straight. The neck is long and slightly flare.

1.8) **Tubular jar** The body of the jar is slightly concave. The bottom is flat and the rim is straight. The jar looks like a slender barrel. The body is thick. The hardness of the body indicates a well controlled high firing. Both interior and exterior walls are polished.

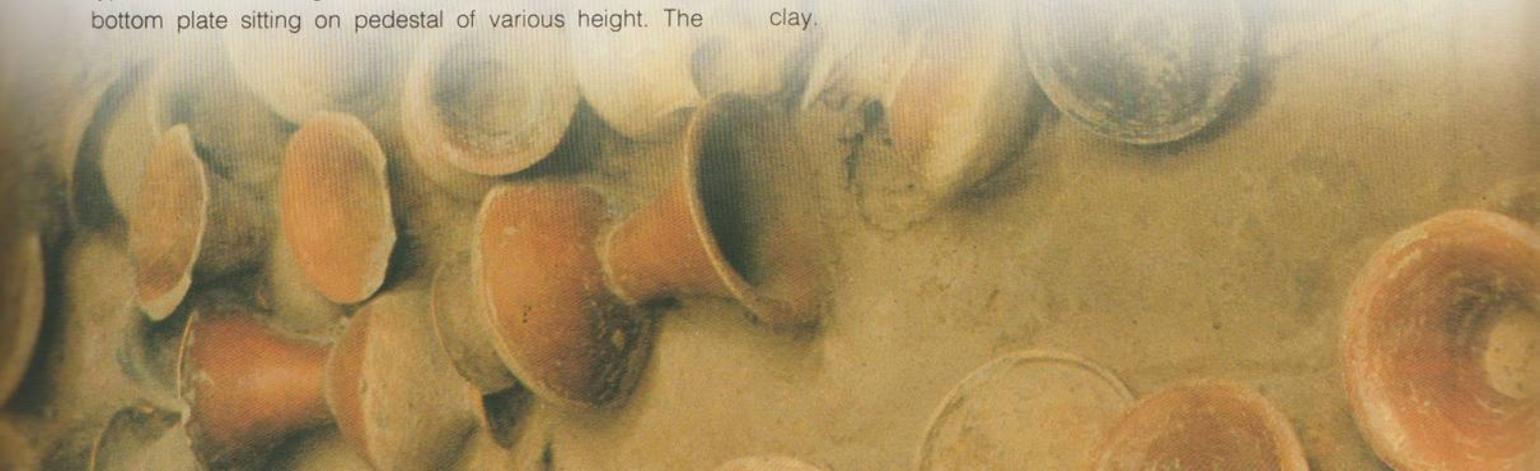
Carinated family pots are found in the site dated from the prehistoric period until approximately the 13th century AD. They are very popular among the Dvaravati societies which existed during the 6th and the 12 centuries AD. The surface of these pot were decorated with polish technique, applique, and cordmark. Followings are three types of Carinate pots found at this site.

1.9) **Round bottom carinated pot**

1.10) **Flat bottom carinated pot**

1.11) **Round bottom carinate pot with foot.**

Phimai Black Pottery family Followings are five pottery types from this family. Phimai Black is commonly found in the area of Nakon Ratchasima and nearby provinces. It can be dated approximately from 1500 - 2500 BP. Black body with polished surface is the main charactor of this family, however, ones found at this site are sometimes greyishd yellow or partly slipped with red clay.

1.12) **Round bottom bowl** The shape of this type of bowl is hemisphere with rounded rim, flat rim, or indented rim. These bowls are polished with tool which leaves polished mark on both exterior and interior surface of red or black pottery. Some of these bowls has red slip over the interior surface, however, the slipped surface was also polished in the same fashion, This surface treatment is a typical character of Phimai Black Pottery. Sometimes two bowls of the same size were placed rim to rim forming a casket for secondary burial.

1.13) **Globular bowl with foot** This type is similar to the round bottom bowl but with base. These bowls are included in the Black Phimai family. The exterior surface is yellowish grey with some fire clouds and the interior surface is black. This character indicates that the bowl were fired upside down in the open firing.

1.14) **Round bottom plate** This is another type of the Black Phimai family. The shape is similar to the round bottom bowl but much shallower.

1.15) **Round bottom small bowl** This is another type of the Black Phimai family. The feature is similar to the round bottom bowl where it was contained.

1.16) **Small conical bowl** This is another type of the Black Phimai family. The contour of the body is straight rather than concave. The upper body is indented before the round rim and the flat rim.

2) **Earthen Spindle** This is another type of artifacts which is commonly found in archaeological sites since prehistoric period. Until recent earthen spindles were used in the cottage weaving in the rural area. Moreover, there are cases that the villagers used these earthen spindles as fishing net weights.

There are many earthen spindles discovered from Ban Prasat site. Mostly, they were made crudely in a wide base truncated cone or truncated rhombus. Many of them have some finishes such as red slipping, polishing, and incising. The maximum diameters range from 2.1 - 4.8 cm. They were found in both habitation and burial contexts.

3) **Anvil** This is an important tool in making pottery especially, before the wheel-turn was invented. The clay was shaped by coiling method over the mould. A mushroom shape earthen anvil was placed inside the pottery to shape. The peddle which is made of wood or wood coiling with cords was used in association with anvil. The result not only the shape was formed but also were the cordmark impression and the clay strengthened.

4) **Clay pillet** These pillets were used for hunting small animals such as small birds, mices, and squirrels.

Some of these pillets are sun baked and others are simply fired probably in the bonfire. The sizes of these pillets range from 1.3 - 2.3 cm. in diameter.

5) **Mould** Because of its ability to tolerate thermal shock, earthen mould is practical for shaping smelted metals. Three pieces of mould were found at Ban Prasat site, one of them is an axe mould.

6) **Crucible** This is another equipment in the process of metal smelting. Earthen material is used because of its ability to tolerate thermal shock. Metal, which at this site is bronze, is smelted in this container and poured into the mould.

7) **Woman figurine** A torso of pregnant women figurine are found at this site. It measures 3.1 cm. wide and 4.4 cm. tall. This kind of figurine is commonly found in the ritual context of proto-historic societies, however, is an exceptional in prehistoric period.

8) **Bead** A number of beads were found in all cultural stratigraphies. Clay beads are slipped with many colours such as orange, red reddish brown. These beads were grouped into three main shapes, round, tubular and disk.

Bronze

Most of bronze artifacts discovered at Ban Prasat archaeological site are ornaments. Some tools are also discovered. They are found in both habitation and burial contexts. However, the quantity of bronze artifacts in each stratigraphy varies.

1) **Rings** Rings were ornaments for both fingers and toe fingers, therefore, the diameters are varies from 0.8 - 2.3 cm. for the fingers and from 2.5 - 3.7 for toe fingers. Some rings were ornated into shape of animal head, and more common, are two rings attached to one another forms into one ring.

2) **Bangles** The diameter of these bangles ranges from 4 - 6 cm., and the sections are in round, square and thin sheet. One of the bangles is hollow inside which fill with bronze pillets.

3) **Earrings**

4) **Bells** This is a hollow ball which a small pillet is placed inside from its bottom to create sound when ring. On top of the bell there is a ring which it would hook to other things. Some of these bells are single and others are double bells. The sizes measure from 1.1 - 1.6 in diameter.

5) **Bronze coil** This type of artifact was found in the late occupation period of this site. They were formed by coiling bronze wire of 0.6 - 1.5 cm. bronze wire three to eleven times to form a ring of 0.6 cm. ring. These bronze

2.2

coils were found only in the association of habitation context.

6) **Face ornaments** Forehead ornaments were found in the context of two burials. One is a forehead band with coil endings which lock the ornament at both cheeks. Another is a crescent shape sheet of bronze decorated with short curve wires.

7) **Bronze axe** Two bronze axes were found at this site. First is a socket axe with a curve edge found in the habitation context. The edge is 3.2 cm. wide and the length from the edge to the socket is 6.6 cm. long. Second is also a socket axe found in the burial context of the earliest period. The axe was found in the chest area of the skeleton where the sternum, ribs and vertebrae were crashed, therefore, it is an undoubted reason of the death of this man.

8) **Bronze ring with iron cover** These rings are found in association with bronze coils. The diameter of these rings ranges from 3.5 - 4 cm.

Iron

Iron artifacts were found in the habitation context. All of them are rusted and only few of them still maintain their original shapes. Among them there are knives, axes, spearheads, and iron disk with hole.

Stone

Stones were implied into many forms of equipment, tools, and ornaments which are secular and ritually essential in the life style of prehistoric people.

1) **Polished stone adze** Both local and import stones are suitable for making stone adzes. Although some of these adze have some retouchings or damages, most of them show no sign of use. Therefore, these adzes were probably used mainly in the ritual ceremonies and not in everyday life.

2) **Beads** Carnelian and agate are two materials

which are popularly used for luxury ornaments of prehistoric societies in Thailand. At Ban Prasat site, orange carnelian beads are found in ball shape and elongate with septagonal or octagonal section. Tubular shape and barrel shape agate beads in either black and white or brown and white were found.

3) **Pendant** All pendants found at this site are made of agate. Generally they are rectangular, however turtle shape and pointed shape were also found.

4) **Bangle** Two skeletons at Ban Prasat site were found wearing marble bangles. In burial No. 14 SE 105 the skeleton is wearing one marble bangle on each arm and the third one was found in Burial No. 7 SE 105/1.

Glass

Glass is found only in forms of bangle and bead. Only fragments of bangles made of blue and deep blue glass were found. Glass beads were found in many colours, deep blue and navy blue glass beads were found respectively in the largest quantities. Beads in yellow, amber, light blue and green colours were found in small amount.

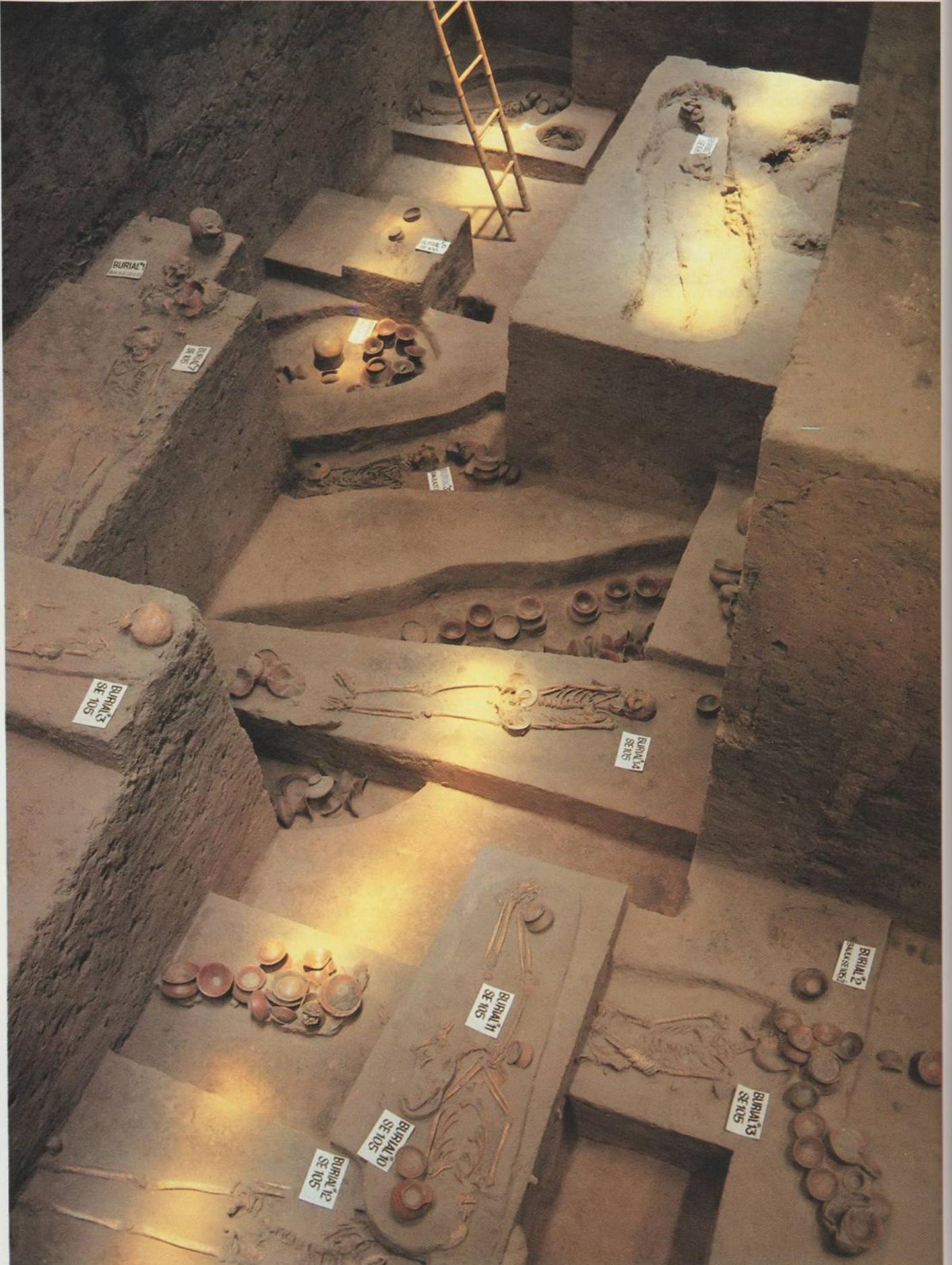
Shell

Shell ornaments at this site are found also in forms of bangle and bead. Most of the shell beads are small and thin look like small disk, few of them are tubular. Shell bangle are thick and big. An average diameter 8 cm., however, one bangle measures 16 cm. in diameter. Furthermore, at this site core of these bangles were left at the production site at this village.

Bone

Only few pieces of bone artifacts are found at this site. However, deterioration is expected in this climate. Two pieces of pointed tools or clubs were discovered.

โครงกระดูกและการฝังศพ

โครงกระดูกหมายเลข ๑ SE 105
Burial No. 1 SE 105

โครงกระดูกในหลุมขุดค้นที่ ๑
Skeletons in the first excavation square

ผลจากการขุดค้นทางวิชาการที่แหล่งโบราณคดีบ้านปราสาทในปี พ.ศ. ๒๕๓๔ ทั้งหมดจำนวน ๓ หลุม ได้พบโครงกระดูกของคนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ จำนวนทั้งสิ้น ๖๐ โครง ฝังอยู่ในชั้นดินระดับต่างๆ กัน สภาพของโครงกระดูกมีทั้งที่สมบูรณ์หรือเกือบสมบูรณ์ นั่นคือกระดูกส่วนต่างๆ ของร่างกายยังคงอยู่ครบหรือเกือบครบจำนวน และฝังวางในลักษณะปกติ อีกทั้งมีความคงทนแข็งแรง แต่ขณะเดียวกันก็มีโครงกระดูกจำนวนไม่น้อยที่อยู่ในสภาพไม่สมบูรณ์ คือกระดูกผุกร่อนมาก หรือจำนวนของชิ้นส่วนกระดูกเหลืออยู่น้อยมาก หรือลักษณะของกระดูกที่พบฝังวางอย่างไม่เป็นไปตามตำแหน่งปกติ เช่นวางรวมกันเป็นกองก็มี ซึ่งจะได้นำรายละเอียดของโครงกระดูกบางโครงที่มีหลักฐานน่าสนใจมากกล่าวดังต่อไปนี้

หลุมขุดค้นที่ ๑

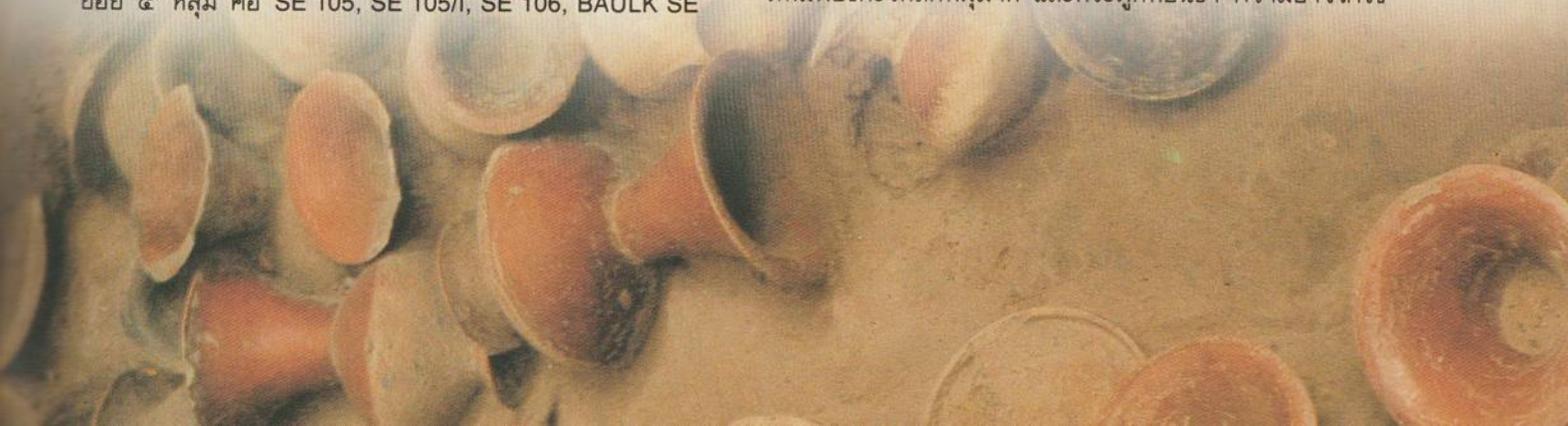
พบจำนวนทั้งหมด ๓๘ โครง เป็นผลรวมจากหลุมขุดค้นย่อย ๕ หลุม คือ SE 105, SE 105/I, SE 106, BAULK SE

105 และ BAULK SE 105/I โดยแยกออกเป็นแต่ละหลุมได้ดังนี้

หลุม SE 105 จำนวน ๑๔ โครง ได้แก่

โครงกระดูกหมายเลข ๑ (Burial #1, SE 105) อยู่ลึกจากผิวดิน ๒๕๖ ซม. ลักษณะเป็นศพเด็ก สภาพค่อนข้างสมบูรณ์ ความยาวโครงกระดูกประมาณ ๕๖ ซม. ฝังหันศีรษะไปทางทิศเหนือ นอนหงายใบหน้าตะแคงไปทางซ้าย แขนขวา วางแนบลำตัว แขนซ้ายงอเล็กน้อย ขาขวาเหยียดตรง ขาซ้ายงอเล็กน้อย ศพสวมกำไลสำริดที่ต้นแขนขวา ๔ วง ที่ข้อเท้าขวา ๑๐ วง และพบลูกปัดแก้วสีน้ำเงินบริเวณทรงอก ปลายแขนขวา และแขนซ้าย อีกทั้งมีภาชนะดินเผาทรงกลมสีแดงลายเชือกทาบวางบริเวณปลายคางและปลายเท้า

โครงกระดูกหมายเลข ๒ (Burial #2, SE 105) อยู่ลึกจากผิวดิน ๒๖๐ ซม. ลักษณะเป็นศพเด็กสภาพไม่สมบูรณ์ เห็นเพียงกะโหลกที่ผุมาก และกระดูกที่่อนขา ความยาวโครง

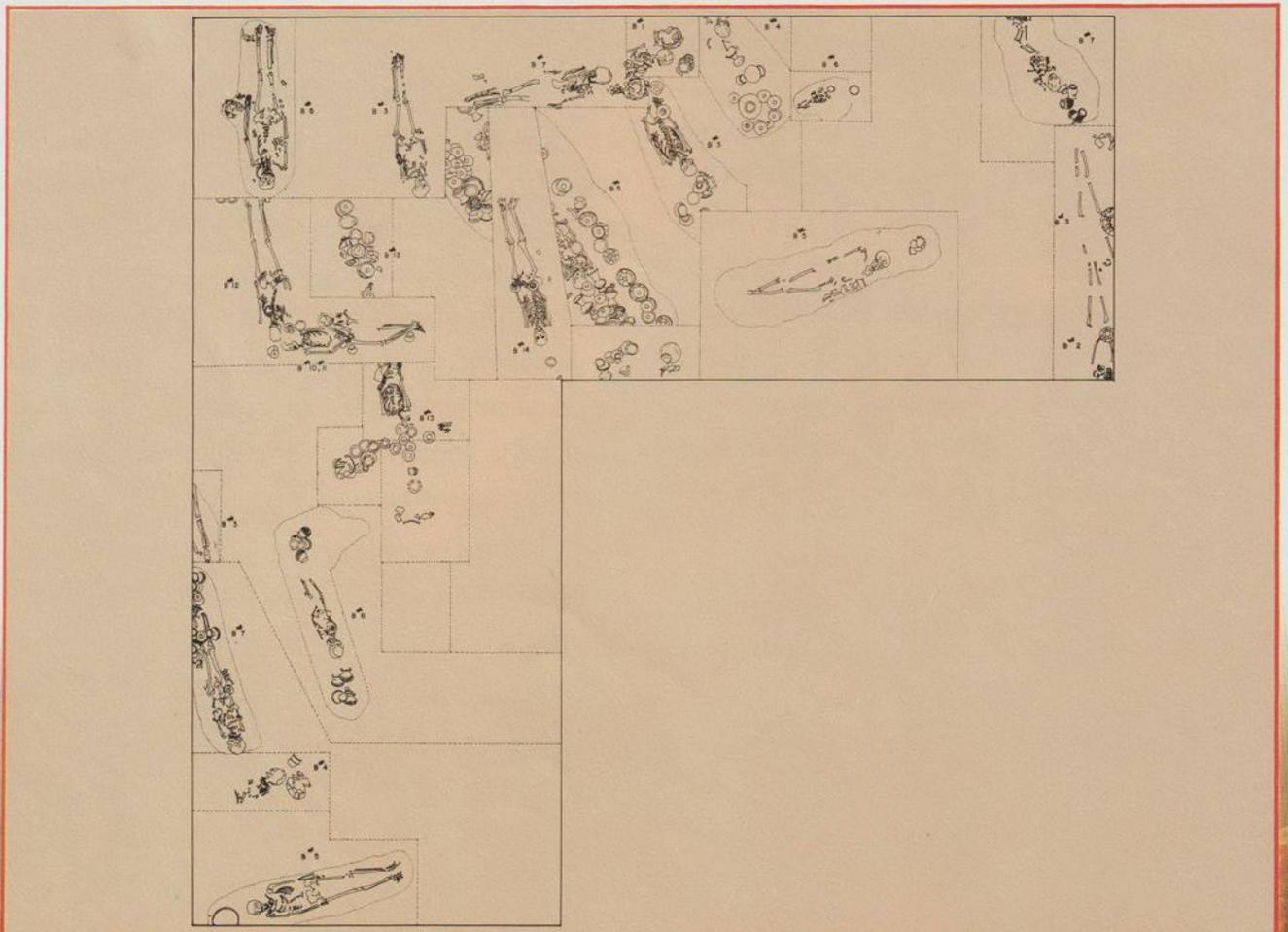
กระดูกประมาณ ๗๐ ซม. ผังหันศีรษะไปทางทิศใต้ นอนหงายเหยียดยาว ขาตรงชิดกัน ศพสวมกำไลสำริดที่ข่าขวาและข่าซ้ายก่อนล่างรวม ๑๔ วง พบลูกปัดแก้วสีน้ำเงินเม็ดเล็ก ๆ จำนวนมากบริเวณใบหน้า และมีภาชนะดินเผาสีดำลายเชือกทาบใบเล็กวางอยู่บริเวณด้านซ้ายของลำตัว นอกจากนี้ยังพบเศษภาชนะดินเผา ดินเผา และถ่าน โครงกระดูกหมายเลข ๒ นี้ ผังอยู่ทางทิศเหนือใกล้กับโครงกระดูกหมายเลข ๑ ในระดับชั้นดินเดียวกัน ซึ่งเมื่อสังเกตจากการใส่เครื่องประดับและสิ่งของที่ฝังร่วมกับศพทั้งสองมีลักษณะเหมือนกัน รวมทั้งโครงกระดูกมีขนาดใกล้เคียงกัน จึงอาจสันนิษฐานได้ว่าโครงกระดูกหมายเลข ๑ และหมายเลข ๒ เป็นพี่น้องหรืออาจจะเป็นฝาแฝดซึ่งเสียชีวิตและถูกฝังไว้พร้อมกัน

โครงกระดูกหมายเลข ๓ (Burial #3, SE 105)
อยู่ลึกจากผิวดิน ๒๘๐ ซม. ลักษณะเป็นศพหญิง สภาพค่อนข้างสมบูรณ์ ความยาวโครงกระดูกประมาณ ๑๖๕ ซม. ผังหันศีรษะไปทางทิศใต้ นอนหงายเหยียดยาวใบหน้าตะแคงไปทางขวา แขนสองข้างยาวแนบลำตัว แต่ข้อมือซ้ายอยู่ใต้กระดูกเชิงกราน ขาสองข้างเหยียดตรง มีร่องรอยการถูกมัดที่บริเวณเข่าและปลายเท้า ศพสวมกำไลสำริดที่แขนซ้ายก่อนบน

จำนวน ๙ วง และพบเศษภาชนะดินเผาสีดำ สีแดง ทั้งแบบผิวเรียบและมีลายเชือกทาบฝังรวมอยู่ด้วย สำหรับศพนี้มีที่นำสังเกตุคือบริเวณกลางหัวกะโหลกเหนือหน้าผากเล็กน้อย มีรอยเจาะเป็นรูกลวงขอบคมทะลุแผ่นกะโหลกในแนวเฉียงลงด้านล่าง และที่ด้านหลังของกะโหลกบริเวณท้ายทอยมีรูเป็นลักษณะรอยแตกของกระดูกใหญ่กว่ารูด้านบนเล็กน้อย จากลักษณะดังกล่าวพบว่าไม่ใช่ร่องรอยที่เกิดจากการผูกเสื้อมตามธรรมชาติ หรือเกิดจากการรบกวนเจาะทำลายของสัตว์หรือแมลง แต่น่าจะเกิดจากการถูกของแหลมแทงอย่างแรง นั่นก็คือเจ้าของร่างนี้อาจถูกแทงหรือยิงด้วยอาวุธปลายแหลมเช่นลูกดอกจากทางด้านหน้าทะลุออกท้ายทอยด้านหลัง จนเป็นเหตุให้เสียชีวิตก็เป็นได้ โครงกระดูกหมายเลข ๓ นี้ ไม่ได้นำขึ้นจากหลุมขุดค้น ยังคงจัดแสดงไว้ในสภาพเดิมตามที่ขุดพบ

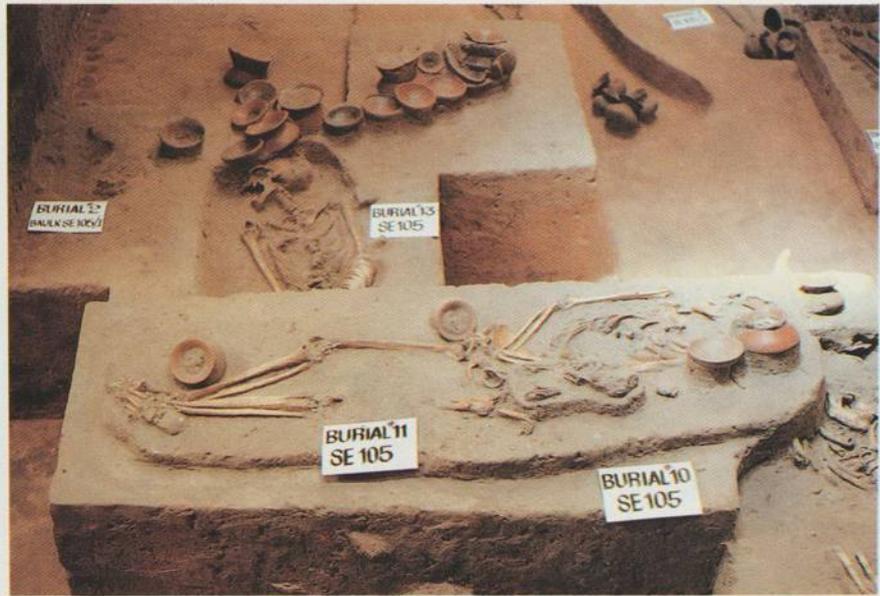
โครงกระดูกหมายเลข ๕ (Burial #5, SE 105)
ลึกจากผิวดิน ๒๘๐ ซม. เป็นศพเพศชาย สภาพค่อนข้างสมบูรณ์ ความยาวของโครงกระดูกประมาณ ๑๘๐ ซม. ผังหันศีรษะไปทางทิศใต้ นอนหงายเหยียดยาว แขนสองข้างแนบลำตัว ขาเหยียดตรง ปลายเท้าชิดกัน ศพมีเครื่องประดับหน้าทำด้วยสำริดเป็นเส้นเล็ก ๆ วางอยู่ที่เบ้าตา ๒ ข้าง และทำเป็น

ผังหลุมขุดค้นที่ ๑ Plan of excavation square No. 1

โครงกระดูกหมายเลข ๓, SE 105
Burial # 3, SE 105

โครงกระดูกหมายเลข ๑๐ และ ๑๑, SE 105
Burial # 10, # 11, SE 105

โครงกระดูกหมายเลข ๕,
SE 105
Burial # 5 SE 105

แผ่นบางวงโค้งแบบพระจันทร์เสี้ยวอยู่ข้างโหน้ำด้านซ้าย สวมแหวนสำริดที่นิ้วชี้ นิ้วนาง ของมือซ้าย และนิ้วชี้มือขวา นิ้วละ ๕ วงเรียงติดกัน มีชิ้นส่วนของกำไลแก้วสีน้ำเงินวงเล็กวางอยู่บริเวณปลายนิ้วมือซ้าย และพบเศษสำริดแผ่นบางๆ วางอยู่ทางด้านขวาของศพ นอกจากนั้นยังมีเศษภาชนะดินเผา ๒ กลุ่ม เป็นภาชนะดินเผาสีดำทั้งแบบผิวเรียบและมีลายเชือกทาบ และภาชนะดินเผาผิวเรียบสีแดง วางอยู่บริเวณข้างมือซ้าย และปลายเท้าซ้ายอีกด้วย

โครงกระดูกหมายเลข ๖ (Burial #6, SE 105) อยู่ลึกจากผิวดิน ๓๓๐ ซม. สภาพไม่สมบูรณ์ ความยาวโครงกระดูกประมาณ ๑๖๐ ซม. ฟันหั่นศีรษะไปทางทิศใต้ นอนหงาย มีขามกั้นตัดปากกว้างสีแดงวางครอบบนโหน้ำ แขนสองข้างแนบลำตัว ขาเหยียดตรง พบลูกปัดหินอะเกตวางเรียงเป็นแถวอยู่ข้างกะโหลก ลูกปัดแก้วสีน้ำเงินบริเวณมือซ้าย เศษสำริดบริเวณปลายมือขวา และมีภาชนะดินเผาหลายเชือก ทาบ สีแดง สีดำ สภาพชำรุด ประมาณ ๓-๔ ใบ วางเรียงเป็นแนวยาวจากต้นขาขวาไปถึงปลายเท้า นอกจากนี้ยังพบ เมล็ดข้าวเปลือก เศษถ่าน เป็นจำนวนมากหนาแน่นบริเวณศีรษะ รอบๆ ขามทรงกลม

โครงกระดูกหมายเลข ๑๐ (Burial #10, SE 105) อยู่ลึกจากผิวดินประมาณ ๓๙๕ ซม. ลักษณะเป็นศพเด็กเล็ก สภาพไม่สมบูรณ์ เหลือเพียงส่วนบน คือ กะโหลก กระดูกไหปลาร้า ซี่โครง และกระดูกต้นแขนขวา ความยาวโครงกระดูกที่เหลือประมาณ ๒๗ ซม. ฟันหั่นศีรษะไปทางทิศตะวันตก นอนหงาย โหน้ำหงาย แขนแนบลำตัว วางฝังอยู่ติดกับแขนซ้ายของโครงกระดูกหมายเลข ๑๑

โครงกระดูกหมายเลข ๑๑ (Burial #11, SE 105) อยู่ลึกจากผิวดิน ๔๐๕ ซม. เป็นศพเพศหญิง สภาพค่อนข้างสมบูรณ์ ความยาวโครงกระดูกประมาณ ๑๕๒ ซม. ฝังหันศีรษะไปทางทิศตะวันตก นอนหงายใบหน้าตะแคงไปทางขวา แขนสองข้างวางแนบลำตัว ข้อมือทั้งสองถูกมัดวางอยู่บนกระดูกเชิงกราน ขาสองข้างตะแคงไปทางขวาโดยที่ข่าซ้ายเหยียดตรงแต่ขาขวางอเล็กน้อย มีร่องรอยถูกมัดที่ข้อเท้าทำให้เท้าซ้ายวางซ้อนอยู่บนเท้าขวา มีภาชนะดินเผาแบบมูมมกันตัดเคลือบน้ำตาลสีแดง ๑ ใบ และภาชนะดินเผาแบบขามกันตัดหรือฝาปิดภาชนะอีก ๑ ใบ วางอยู่ข้างกะโหลกด้านซ้ายติดกับหัวไหล่ และที่ด้านข้างติดกับต้นขาขวาและข้อเท้าขวามีภาชนะดินเผาแบบมูมมกันตัดเช่นกัน ฝังรวมอยู่แห่งละ ๑ ใบ รวมทั้งหมดจำนวน ๔ ใบ จากลักษณะการฝังของโครงหมายเลข ๑๑ ซึ่งเป็นผู้ใหญ่เพศหญิง และมีโครงกระดูกเด็กทารกหมายเลข ๑๐ ฝังอยู่แนบชิดบนลำตัวด้านซ้ายของโครงกระดูกหมายเลข ๑๑ ทำให้สันนิษฐานว่าเป็นศพแม่และลูกที่เสียชีวิตพร้อมกัน อันอาจจะเนื่องมาจากเสียชีวิตภายหลังการคลอด หรืออาจจะเป็นโรคที่ติดต่อถึงกันระหว่างแม่ลูกคู่นี้ก็เป็นได้

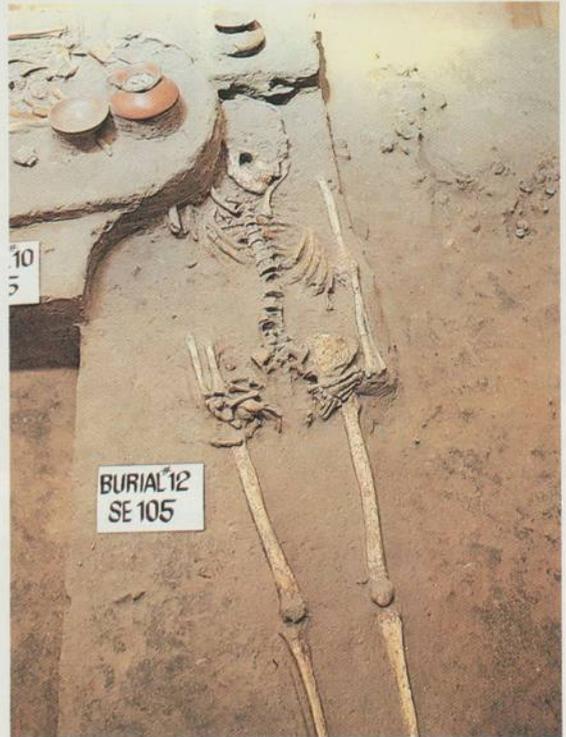
โครงกระดูกหมายเลข ๑๒ (Burial #12, SE 105) อยู่ลึกจากผิวดิน ๔๔๖ ซม. เป็นศพเพศหญิง สภาพค่อนข้างสมบูรณ์ ความยาวโครงกระดูกประมาณ ๑๖๐ ซม. (บางส่วนของปลายเท้าอยู่ในผนังหลุม) ฝังหันศีรษะไปทางทิศ

โครงกระดูกหมายเลข ๑๐ (ขวา) และ หมายเลข ๑๑ (ซ้าย) ซึ่งสันนิษฐานว่าเป็นศพแม่และลูก

Burial # 10, # 11, SE 105

โครงกระดูกหมายเลข ๑๒, SE 105

Burial # 12, SE 105

ใต้ นอนหงายเหยียดยาว ใบหน้าตะแคงซ้ายเล็กน้อย แขนสองข้างวางแนบลำตัว ข้อมือถูกหัก ฝ่ามืออยู่บนกระดูกเชิงกราน ขาสองข้างเหยียดตรง บริเวณเหนือศีรษะมีภาชนะดินเผาแบบหม้อมูมม ๑ ใบ และภาชนะดินเผาแบบโอ่งหรือโถทรงสูงกันตัด เคลือบน้ำตาลสีแดง ตกแต่งผิวด้วยลายปั้นแปะ ลายเชือกทาบ และลายเขียนสีอีก ๑ ใบ ส่วนปลายเท้าซ้ายมีภาชนะดินเผาแบบพานสีดำ และสีแดง ๒ ใบ ปลายเท้าขวามีภาชนะแบบหม้อก้นกลมใบเล็กฝังรวมอยู่ ๑ ใบ

โครงกระดูกหมายเลข ๑๓ (Burial #13, SE 105) ลึกจากผิวดิน ๔๖๘ ซม. ฝังอยู่ใต้โครงกระดูกหมายเลข ๑๑ เป็นศพเพศหญิง สภาพสมบูรณ์ ความยาวโครงกระดูกประมาณ ๑๖๕ ซม. ฝังหันศีรษะไปทางทิศใต้เฉียงไปทางตะวันออกเฉียงเล็กน้อย นอนหงายใบหน้าตะแคงขวา แขนก่อนบนทั้งสองข้างวางแนบลำตัว แขนก่อนล่างขวาแนบไปใต้กระดูกเชิงกราน ส่วนแขนซ้ายก่อนล่างวางบนกระดูกเชิงกราน ข้อเท้า

โครงกระดูกหมายเลข ๑๓, SE 105
Burial # 13, SE 105

โครงกระดูกหมายเลข ๑๔, SE 105
Burial # 14, SE 105

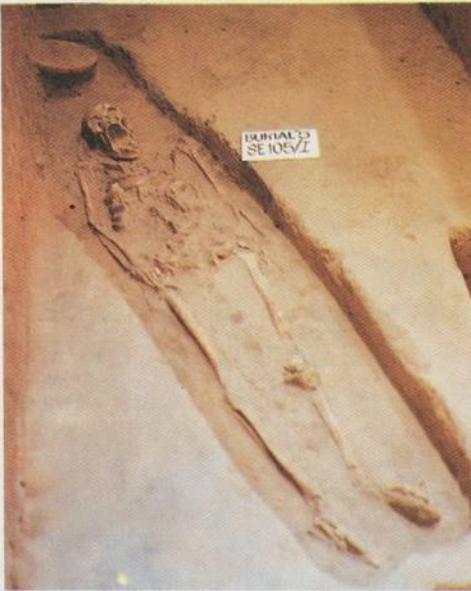
ถูกมัดรวบวางทับซ้อนกัน ศพสวมกำไลเปลือกหอยที่แขนข้างซ้ายจำนวน ๑๕ วง แขนข้างขวาเห็นเพียง ๘ วง เนื่องจากบางส่วนอยู่ใต้โครงกระดูกหมายเลข ๑๑ มีลูกปัดเปลือกหอยวางอยู่บริเวณคอและลำตัว เหนือศีรษะมีภาชนะแบบหม้อก้นกลมลายเชือกทาบใบเล็ก และหม้อมุมมน ส่วนปลายเท้าเป็นกลุ่มภาชนะดินเผาแบบหม้อมุมมน แบบหม้อก้นกลม และแบบพานฝังรวมอยู่ด้วยโดยส่วนใหญ่จะเคลือบน้ำดินสีแดง และขัดมัน

โครงกระดูกหมายเลข ๑๔ (Burial #14, SE 105) อยู่ลึกจากผิวดิน ๔๔๙ ซม. เป็นศพเพศหญิง สภาพสมบูรณ์ ความยาวโครงกระดูกประมาณ ๑๖๑ ซม. ฝังหันศีรษะไปทางทิศใต้เฉียงไปทางตะวันออกเล็กน้อย นอนหงายเหยียดยาว ใบหน้าหงายอ้าปากกว้าง แขนซ้ายวางแนบลำตัว แขนขวาท่อนบนแนบลำตัว ส่วนท่อนล่างงอวางอยู่บนกระดูกเชิงกราน ข้อมือถูกหัก นิ้วมือสองข้างขัดประสานกัน ขาสองข้างเหยียดตรง ข้อเท้าถูกมัดชิดกัน ช่วงลำตัวมีรอยถูกมัดหรือถูกห่อ (ตราสัง) ศพสวมกำไลหินอ่อนขนาดใหญ่ที่ข้อมือข้างละ ๑ วง พบลูกปัดเปลือกหอยจำนวนมากบริเวณคอและลำตัว และมีกำไลรวบรวมอยู่ด้วย นอกจากนี้ที่บริเวณเหนือศีรษะมีภาชนะดินเผาทรงกลมปากบาน ลายขีดขีด และพานมีเชิงวางอยู่อย่างละ ๑ ใบ ส่วนที่ปลายเท้าจะเป็นกลุ่มภาชนะดินเผาคอแคบปากบานเคลือบน้ำดินสีแดง ประมาณ ๓ ใบ มีฝาปิด ๑ ใบ ฝังรวมกันอยู่

หลุม SE 105/I พบจำนวน ๘ โครง แต่โครงกระดูกในหลุมนี้หลายโครงมีสภาพไม่สมบูรณ์ พบเฉพาะบางส่วนคือฝังวางอย่างไม่เรียงเป็นรูปร่าง ซึ่งจะได้กล่าวถึงรายละเอียดบางโครงดังนี้

โครงกระดูกหมายเลข ๔ (Burial #4, SE 105/I) อยู่ลึกจากผิวดิน ๓๓๐ ซม. ลักษณะเป็นศพเด็ก สภาพไม่สมบูรณ์ เหลือเพียงกระดูกร่างกายด้านซ้าย ความยาวโครงกระดูกที่เหลืออยู่ประมาณ ๖๒ ซม. ฝังหันศีรษะไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ นอนหงายใบหน้าหงาย แขนซ้ายวางแนบลำตัว ขาซ้ายพับงอเข้าแบะออกไปทางซ้าย ไม่เห็นกระดูกเท้า มีภาชนะดินเผาทรงกลมปากบานเคลือบน้ำดินสีแดงตกแต่งด้วยลายเชือกทาบ สภาพชำรุด จำนวน ๑ ใบ และชิ้นส่วนปากภาชนะสีแดงวางอยู่บริเวณเหนือหัวกะโหลก

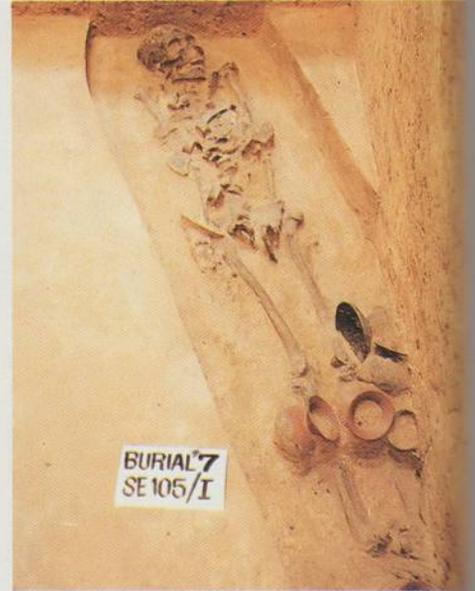

โครงกระดูกหมายเลข ๕, SE 105/I
Burial # 5, SE 105/I

โครงกระดูกหมายเลข ๖, SE 105/I
Burial # 6, SE 105/I

โครงกระดูกหมายเลข ๗, SE 105/I
Burial # 7, SE 105/I

โครงกระดูกหมายเลข ๕ (Burial #5, SE 105/I) ลึกลงจากผิวดิน ๓๙๐ ซม. เป็นศพเพศหญิง สภาพโครงกระดูกค่อนข้างสมบูรณ์ มีความยาวประมาณ ๑๖๗ ซม. ฟันขึ้นศีรษะไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้เล็กน้อย นอนหงายโบหน้าหงายอ้าปากกว้าง แขนสองข้างวางแนบลำตัว แต่มือขวาวางอยู่บนต้นขาขวา ของที่ฝังร่วมกับศพมีเพียงภาชนะดินเผาแบบจานก้นตื้นเคลือบน้ำตาลสีแดง ๑ ใบ วางอยู่เหนือศีรษะ ไม่สวมเครื่องประดับใดๆ ทั้งสิ้น

โครงกระดูกหมายเลข ๖ (Burial #6, SE 105/I) อยู่ลึกลงจากผิวดิน ๔๘๐ ซม. ลักษณะเป็นศพเด็ก สภาพไม่สมบูรณ์ กระดูกบางส่วนเช่นกระดูกซี่โครงและกระดูกเท้าหายไป ส่วนกระดูกที่เหลืออยู่บางชิ้นวางอยู่ในสภาพที่ผิดปกติ ความยาวของโครงกระดูกประมาณ ๙๐ ซม. ฟันขึ้นศีรษะไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ นอนหงาย กะโหลกส่วนโบหน้าแตกหลุดเลื่อนจากกระดูกท้ายทอยไปทางขวา ส่วนขากระดูกและกระดูกท้ายทอยบิดไปทางซ้าย กระดูกซี่โครงค่อนข้างรวมไม่เป็นระเบียบ แขนสองข้างวางแนบลำตัวในลักษณะบิดงอเล็กน้อย ขาขวาเหยียดตรง ส่วนกระดูกต้นขาซ้ายเคลื่อนไปจากตำแหน่งเดิม เอียงสูงขึ้นไปชิดกระดูกเชิงกราน มีแผ่นหินรูปสี่เหลี่ยมสีดำ

ชิ้นเล็กวางอยู่บนเข่าซ้าย ไม่มีเครื่องประดับร่างกาย แต่มีกลุ่มภาชนะดินเผาแบบหม้อก้นกลมปากผายเคลือบน้ำตาลสีแดงตกแต่งผิวภาชนะด้วยลายขีดจำนวน ๔ ใบ กับภาชนะดินเผาแบบพาน สีดำ ๑ ใบ วางอยู่เหนือศีรษะ ส่วนที่ปลายเท้ามีกลุ่มภาชนะดินเผาก้นกลมเคลือบน้ำตาลสีแดงตกแต่งผิวด้วยลายขีด ๓ ใบ และลายเชือกทาบ ๑ ใบ ฝังวางอยู่ร่วมกัน

โครงกระดูกหมายเลข ๗ (Burial #7, SE 105/I) อยู่ลึกลงจากผิวดิน ๕๒๐ ซม. เป็นศพเพศชาย สภาพค่อนข้างสมบูรณ์ ความยาวโครงกระดูกประมาณ ๑๗๐ ซม. ฟันขึ้นศีรษะไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ นอนหงายโบหน้าเอียงซ้ายเล็กน้อย แขนสองข้างแนบลำตัว มือซ้ายวางอยู่ใต้กระดูกเชิงกราน ขาทั้งสองข้างเหยียดตรง บริเวณไหล่ สะโพก เข่า และข้อเท้าถูกมัด โดยเฉพาะส่วนสะโพกถูกมัดรวบแน่นมากทำให้กระดูกเชิงกรานบีบรวมกัน กระดูกซี่โครงและกระดูกสันหลังถูกรบกวนวางไม่เป็นระเบียบ ศพสวมกำไลหินอ่อนที่ข้อมือขวามีแผ่นหินแบนรูปสี่เหลี่ยมสีดำวางอยู่ที่ข้อพับแขนขวา บริเวณเข่ามีกลุ่มภาชนะดินเผาแบบหม้อก้นกลมเคลือบน้ำตาลสีแดง ๓ ใบ ภาชนะดินเผาแบบหม้อก้นกลมสีดำ ๑ ใบและภาชนะดินเผาแบบพานสีดำ ๑ ใบ วางทับอยู่ และที่ปลายเท้ามีกลุ่ม

ภาชนะดินเผาแบบหม้อก้นกลมสีดำและเคลือบน้ำตาลดินสีแดง รวม ๕ ใบ ผังรวมอยู่เช่นกัน

หลุม SE 106 พบจำนวน ๘ โครง รายละเอียดของบางโครงได้แก่

โครงกระดูกหมายเลข ๒ (Burial #2, SE 106) อยู่ลึกจากผิวดิน ๑๘๙ ซม. สภาพโครงกระดูกไม่สมบูรณ์ มองเห็นชัดเจนเฉพาะกะโหลกบางส่วน กระดูกแขนและกระดูกขาเท่านั้น ความยาวของโครงกระดูกวัดได้ประมาณ ๑๓๘ ซม. ไม่สามารถกำหนดอายุหรือบอกเพศได้ ผังหันศีรษะไปทางทิศใต้ นอนหงายเหยียดยาว ใบหน้าตะแคงไปทางซ้าย แขนสองข้างแนบลำตัว มีอวางอยู่บนกระดูกเชิงกรานโดยมีภาชนะดินเผาแบบหม้อทรงกลมสีดำวางทับอีกที ขาเหยียดตรงมีพื้นสั้ววางอยู่บริเวณข้อเท้า เครื่องประดับร่างกายที่พบมีเพียงอย่างเดียวเป็นเครื่องประดับหน้าทำด้วยสำริดเป็นเส้นกลมโค้งตามแนวหน้าผาก ที่ปลายสองข้างโค้งลงมาข้างแก้มขดเป็นวงกลมแบบกันหอย

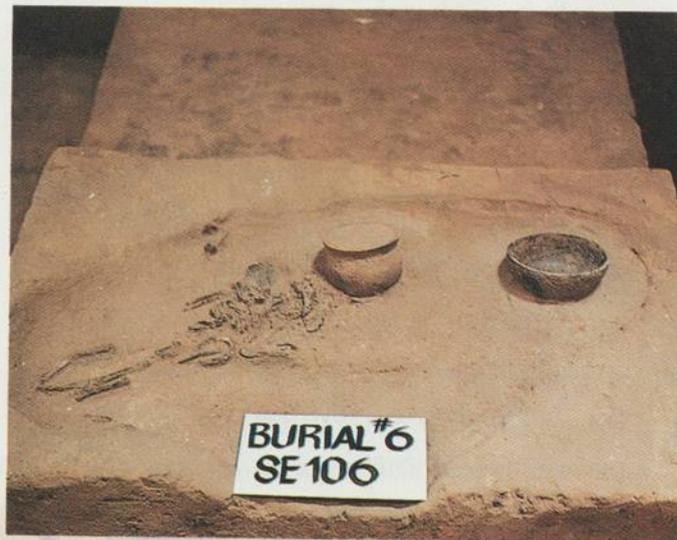
โครงกระดูกหมายเลข ๕ (Burial #5, SE 106) อยู่ลึกจากผิวดินประมาณ ๓๗๘ ซม. สภาพไม่สมบูรณ์ กระดูกซี่โครง กระดูกสันหลัง กระดูกเชิงกราน และกระดูกฝ่าเท้าไม่ปรากฏ ความยาวของโครงกระดูกวัดได้ประมาณ ๑๕๘ ซม. ไม่สามารถบอกเพศได้ ผังหันศีรษะไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ นอนหงายใบหน้าตะแคงไปทางซ้าย แขนสองข้างวางแนบลำตัว ขาเหยียดตรง ข้อเท้าถูกมัดรวบเข้าหากันโดยขาซ้ายซ้อนทับบนขาขวา บริเวณเหนือศีรษะมีภาชนะดินเผาแบบหม้อมุมมนก้นตื้นผิวขัดมันสีแดง และภาชนะดินเผาแบบหม้อทรงกลมลายเชือกทาบ อย่างละ ๑ ใบ ผังวางอยู่ นอกจากนี้ที่ด้านซ้ายข้างลำตัวมีกลุ่มเศษภาชนะดินเผาผังรวมอยู่ด้วยเช่นกัน

โครงกระดูกหมายเลข ๖ (Burial #6, SE 106) อยู่ลึกจากผิวดิน ๔๕๑ ซม. ลักษณะเป็นศพเด็ก สภาพไม่สมบูรณ์ ส่วนที่ปรากฏให้เห็นคือกะโหลกที่แตกหัก กระดูกซี่โครงบางซี่ กระดูกแขนและกระดูกบางส่วน ความยาวโครงกระดูกจากกะโหลกถึงข้อเท้าประมาณ ๓๖ ซม. ผังหันศีรษะไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ นอนหงาย แขนวางแนบลำตัว ขาสองข้างแบะออกเล็กน้อยบริเวณเข้า ข้อเท้ารวบเข้าหากัน

โครงกระดูกหมายเลข ๕, SE 106
Burial # 5, SE 106

โครงกระดูกหมายเลข ๖, SE 106
Burial # 6, SE 106

คล้ายถูกมัด ศพสวมกำไลเปลือกหอยที่แขนท่อนล่าง มีภาชนะดินเผาแบบหม้อก้นกลมลายเชือกทาบใบเล็กวางอยู่ติดกะโหลก ๑ ใบ และเหนือศีรษะไปเล็กน้อยเป็นภาชนะดินเผาแบบพานสี่ตัววางอยู่อีก ๑ ใบ

โครงกระดูกหมายเลข ๗ (Burial #7, SE 106) อยู่ลึกจากผิวดิน ๔๗๖ ซม. ลักษณะเป็นศพเด็ก สภาพไม่สมบูรณ์ กระดูกซี่โครงและกระดูกแขนถูกรบกวนไม่เป็นระเบียบ ความยาวโครงกระดูกประมาณ ๗๔ ซม. ผังหันศีรษะไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ นอนหงายใบหน้าเฉียงขวาเล็กน้อย ขาทั้งสองข้างผิงวางงอตะแคงไปทางซ้าย สิ่งของที่ฝังร่วมกับศพบริเวณเหนือศีรษะเป็นกลุ่มภาชนะดินเผาแบบหม้อทรงกลมลาย

โครงกระดูกหมายเลข ๗, SE 106
Burial # 7, SE 106

เชือกทาบ ๓ ใบ หม้อมุมมนก้นตัดผิวเรียบสีแดง ๑ ใบ ภาชนะดินเผามีเชิง ๑ ใบ และพาน ๑ ใบ กับมีกระดูกหมูวางอยู่ข้างกะโหลกด้วย ส่วนที่ปลายเท้าเป็นกลุ่มภาชนะดินเผาแบบหม้อมุมมนมีเชิงมีลายเขียนสี ๑ ใบ ภาชนะทรงกลมสี่ตัวผิวเรียบและมีลายเชือกทาบอย่างละ ๑ ใบ ผิงอยู่รวมกัน

หลุมขุดค้น BAULK SE 105 พบจำนวน ๕ โครง จะกล่าวถึงรายละเอียดจำนวน ๒ โครง คือ

โครงกระดูกหมายเลข ๓ (Burial #3, BAULK SE 105) อยู่ลึกจากผิวดินประมาณ ๔๖๗ ซม. สภาพโครงกระดูกสมบูรณ์ แต่มองเห็นเฉพาะจากส่วนกะโหลกถึงกระดูกเชิงกรานเท่านั้น ส่วนที่เหลืออยู่ในผนังหลุม ความยาวโครง

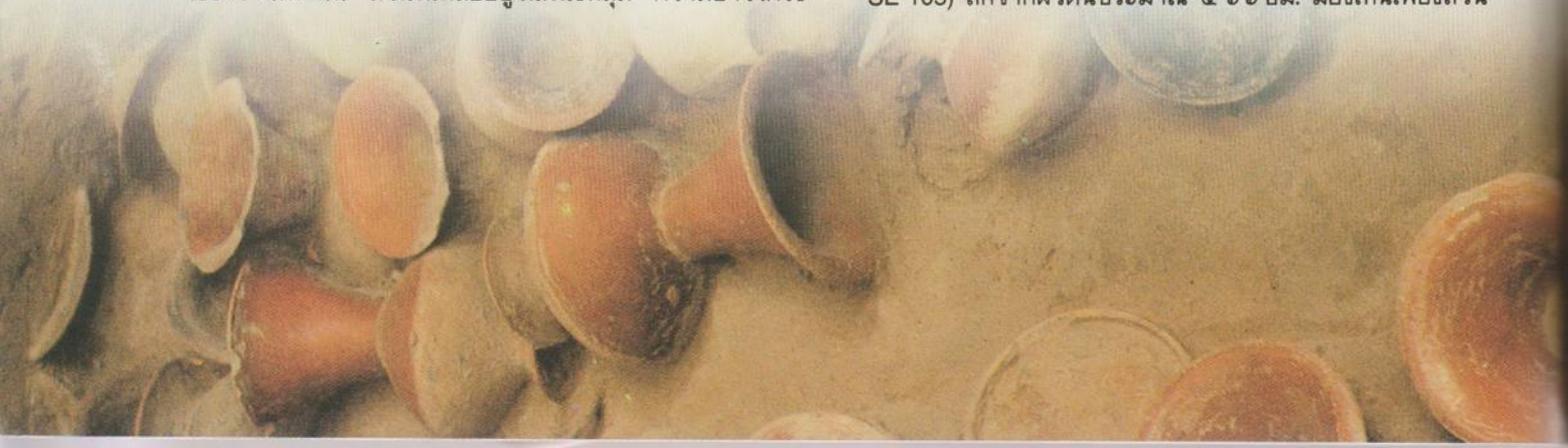
กระดูกส่วนที่มองเห็นประมาณ ๑๐๐ ซม. เป็นศพผู้ใหญ่เพศชาย ผังหันศีรษะไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ นอนหงายเหยียดยาวใบหน้าหงายปากอ้า แขนสองข้างแนบลำตัว มือขวาวางบนกระดูกเชิงกรานโดยมีกำไลเปลือกหอยขนาดใหญ่วางทับอยู่ด้านบน ๑ วง พบลูกปัดเปลือกหอยกระจายอยู่บริเวณกระดูกซี่โครง ส่วนที่เหนือศีรษะเป็นกลุ่มภาชนะดินเผาแบบหม้อทรงกลมมีทั้งคอกว้างและคอแคบปากบานเคลือบน้ำตาลสีแดง ตกแต่งด้วยลายเชือกทาบ และภาชนะดินเผาแบบชามผิวสีแดงขัดมันวางอยู่รวมกัน ที่ใกล้มือขวาก็มีภาชนะดินเผาแบบหม้อก้นกลมเคลือบน้ำตาลสีแดงวางอยู่อีก ๑ ใบ บริเวณทรงอกมีขวานสำริดแบบมีบ้องวางอยู่ ๑ เล่ม ในชั้นแรกที่ขุดพบเข้าใจว่าเป็นสิ่งของ

โครงกระดูกหมายเลข ๓, BAULK SE 105
Burial # 3, BAULK SE 105

ที่ฝังอุทิศให้กับผู้ตาย แต่เมื่อพิจารณาโดยละเอียดแล้วพบว่าลักษณะของคมขวานเฉียงจมลงด้านล่างภายในทรงอก กระดูกหน้าอก (Sternum) กับกระดูกซี่โครง (ribs) หลายซี่บริเวณนั้นแตกหัก และกระดูกสันหลัง (Vertebrae) จำนวน ๔ ท่อนตรงจุดที่คมขวานจมลงไปอยู่ในลักษณะบิดเบี้ยวผิดจากตำแหน่งลักษณะทางกายวิภาคของคนปกติ จึงทำให้สันนิษฐานได้ว่าโครงกระดูกหมายเลข ๓ น่าจะเสียชีวิตจากการถูกฟันหรือแทงด้วยขวานสำริดอย่างแรงจนคมขวานฝังคงอยู่ที่ทรงอก และศพของผู้ตายถูกฝังโดยไม่ได้ถอนคมขวานออก

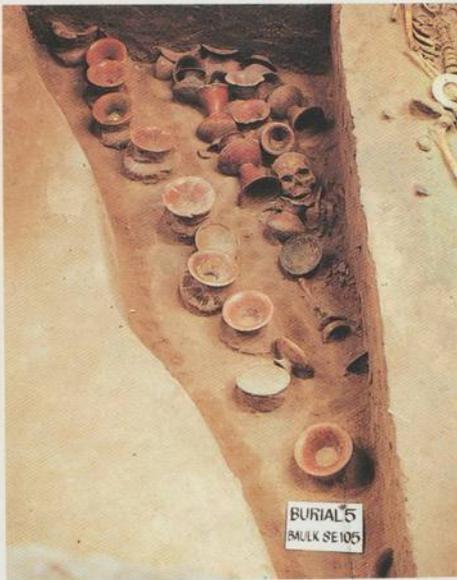
โครงกระดูกหมายเลข ๔ (Burial #4, BAULK SE 105) ลึกจากผิวดินประมาณ ๔๖๖ ซม. มองเห็นเพียงส่วน

กะโหลกเท่านั้น ร่างกายส่วนอื่นอยู่ในผนังหลุมด้านทิศเหนือ กะโหลกมีสภาพสมบูรณ์ เป็นเพศชาย ผังหันศีรษะไปทางทิศ ตะวันออกเฉียงใต้ ใบหน้าหงายเหนือศีรษะมีภาชนะดินเผา แบบทรงกลมคอกว้างและแบบคนโทคอแคบปากบานเคลือบ น้ำดินสีแดง ผังเรียงกันและเป็นกลุ่มจำนวน ๑๒ ใบ

โครงกระดูกหมายเลข ๕ (Burial #5, BAULK SE 105) อยู่ลึกจากผิวดิน ๔๙๐ ซม. มองเห็นเป็นเพียงบาง ส่วนของร่างกายด้านขวาบนและบริเวณปลายเท้าอีกเล็กน้อย เนื่องจากมีโครงหมายเลข ๑๔ หลุม SE 105 ทับซ้อนอยู่ด้านบน สภาพกระดูกค่อนข้างสมบูรณ์ เป็นผู้ใหญ่เพศชาย ผังหันศีรษะไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ นอนหงายใบหน้าหงาย แขนขวาวางแนบลำตัวข้อมืออยู่ใต้กระดูกเชิงกราน สวมกำไล เปลือกหอย ๓ วงที่ข้อมือขวา และอีก ๑ วงวางอยู่ใกล้ข้อพับ แขนขวา พบลูกบิดเปลือกหอยบริเวณกระดูกซี่โครง ศพนี้มี ภาชนะดินเผาฝังรวมอยู่เป็นจำนวนมากเฉพาะเท่าที่มองเห็น เพียงประมาณครึ่งหนึ่งของหลุมฝังศพมีจำนวนถึง ๔๔ ใบ โดย ส่วนใหญ่เป็นภาชนะดินเผาแบบคนโทคอแคบปากบาน (หรือ ทรงปากแตร) เคลือบน้ำดินสีแดงทั้งแบบมีเชิงและไม่เชิง นอก นั้นเป็นแบบขามมีเชิงหรือพาน มีภาชนะดินเผาแบบสี่ด้าบ้าง เล็กน้อย ลักษณะการวางของภาชนะดินเผาแบ่งเป็นสองส่วนคือ

โครงกระดูกหมายเลข ๕, BAULK SE 105
Burial # 5, BAULK SE 105

วางเป็นกลุ่มบริเวณเหนือศีรษะ บนลำตัว และปลายเท้ากลุ่มหนึ่ง กับอีกกลุ่มหนึ่งวางตั้งเรียงเป็นแถวอย่างตีรอบโครงกระดูก ด้วย เหตุนี้ทำให้หลุมศพหลุมนี้มีขนาดใหญ่กว่าหลุมศพอื่นที่ขุดพบ

หลุมขุดค้น BAULK SE 105/I พบจำนวน ๓ โครง มีลักษณะสมบูรณ์เพียง ๑ โครง คือ

โครงกระดูกหมายเลข ๑ (Burial #1, BAULK SE 105/I) อยู่ลึกจากผิวดินประมาณ ๒๙๖ ซม. สภาพค่อนข้าง สมบูรณ์ ความยาวโครงกระดูกประมาณ ๑๗๑ ซม. ไม่สามารถ บอกเพศได้แน่นอน ผังหันศีรษะไปทางทิศเหนือ นอนหงาย แห้วยืดยาว ใบหน้าตะแคงซ้าย แขนสองข้างวางแนบลำตัว เข้าชิดกันลักษณะพลิกไปทางซ้ายเล็กน้อย ข้อเท้ารวบเข้าหากัน คล้ายถูกมัด สวมกำไลสำริดที่ข้อมือซ้ายขวาข้างละ ๓ วง แหวนสำริดที่นิ้วมือซ้าย ๒ วง มีเวดินเผา ๒ อันวางอยู่บน เข้าซ้าย และพบเมล็ดข้าวโรยอยู่บนโครงกระดูกด้วย โดยเฉพาะ บริเวณซี่โครง

สำหรับหลุมขุดค้นที่ ๑ นี้ นอกจากจะพบว่ามีการฝังศพ ผู้ตายลงในหลุมฝังศพแล้ว ยังพบว่ามีการบรรจุศพในภาชนะ ดินเผาแล้วนำไปฝังด้วยเช่นกัน (Jar Burial) โดยได้พบทั้งสิ้น จำนวน ๘ ศพ ทุกศพเป็นกระดูกของเด็กทารกบรรจุอยู่ใน ภาชนะดินเผาแบบต่าง ๆ เช่น ภาชนะดินเผาแบบขามอ่างใบ ใหญ่ใบเดียว หรือ ๒ ใบประกบกัน, ภาชนะดินเผาแบบหม้อ ก้นกลมตกแต่งด้วยลายเชือกทาบและลายขีด และภาชนะดินเผา แบบคอกแคบปากบานมีเชิงเคลือบน้ำดินสีแดง ทั้งนี้ในภาชนะ เหล่านี้นอกจากจะบรรจุกระดูกของเด็กทารกแล้ว บางใบยังมี เศษถ่าน และเมล็ดข้าวบรรจุรวมอยู่ด้วย

หลุมขุดค้นที่ ๒

เป็นหลุมขุดค้นที่อยู่ติดกับโบราณสถานถู่ฮาร์ปราสาท พบโครงกระดูกทั้งหมดจำนวน ๗ โครง ส่วนใหญ่มีสภาพ ไม่สมบูรณ์ จะขอล่าวถึงรายละเอียดเพียง ๒ โครง คือ

โครงกระดูกหมายเลข ๓ (Burial #3, NW 617) อยู่ลึกจากผิวดินประมาณ ๑๖๐ ซม. สภาพโครงกระดูกไม่ สมบูรณ์ กระดูกผุมาก กระดูกสันหลัง กระดูกซี่โครง กระดูก เชิงกรานบางส่วน กระดูกฝ่ามือ กระดูกน่อง และกระดูกฝ่าเท้า หายไป ศพถูกฝังหันศีรษะไปทางทิศใต้เฉียงไปทางตะวันออก

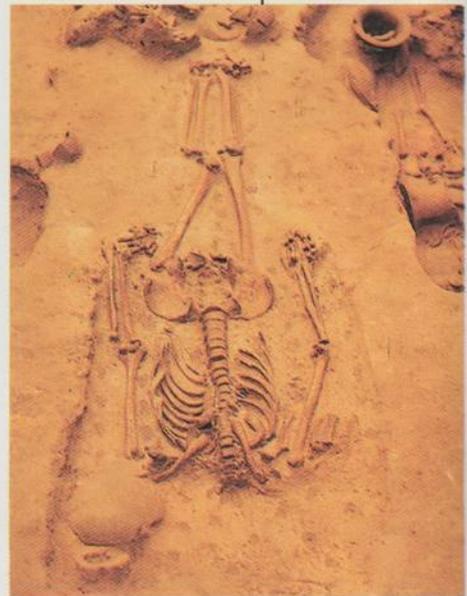
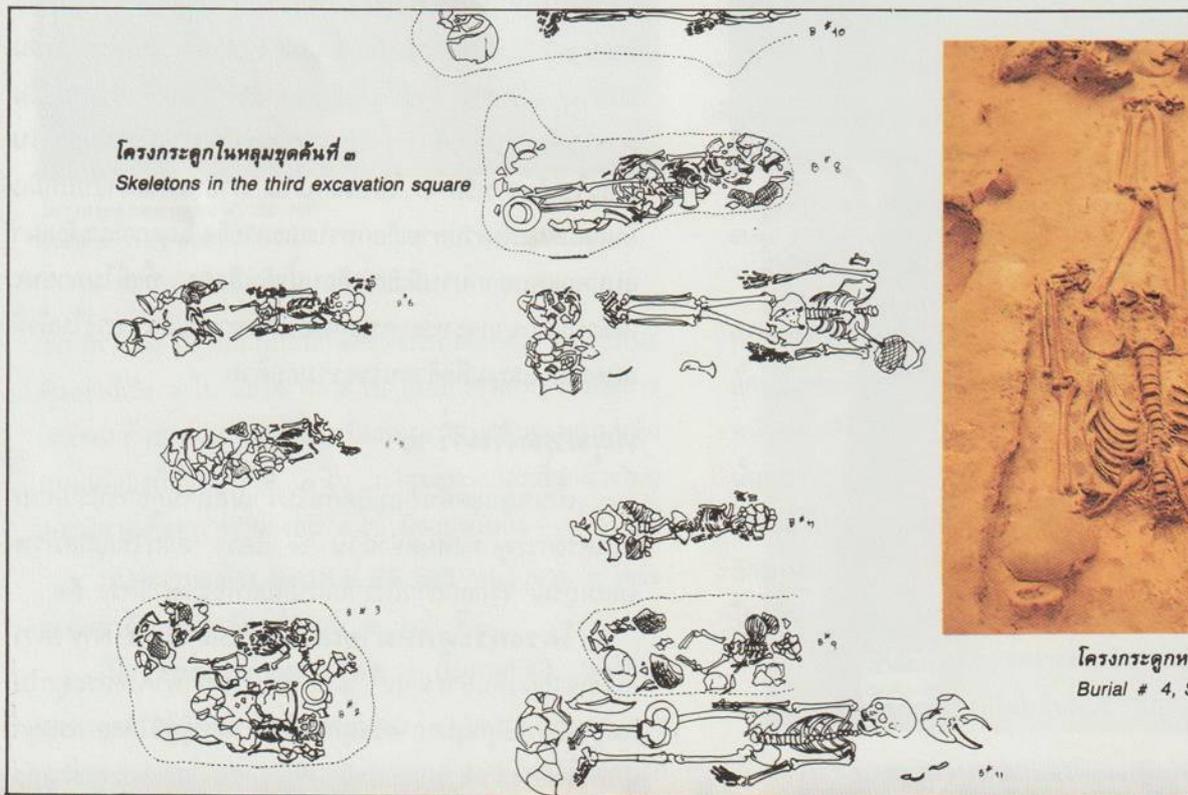
เล็กน้อย นอนหงายใบหน้าตะแคงไปด้านขวา แขนสองข้างวางแนบลำตัว ขาเหยียดตรง ศพสวมกำไลสำริดที่แขนซ้าย ท่อนล่าง ๗ วง แขนขวาประมาณ ๕-๗ วง พบแหวนสำริดหลายวงวางอยู่ที่บริเวณเหนือศีรษะและใกล้กับกระดูกต้นขาซ้าย มีห่วงสำริดหุ้มด้วยเหล็กจำนวน ๑ วง วางอยู่กลางลำตัวต่ำจากกระดูกเชิงกรานลงมาเล็กน้อย นอกจากนั้นยังมีเศษภาชนะดินเผาสีดำวางทับบริเวณข้อพับแขนซ้าย ปลายแขนขวา และปลายเท้าขวาอีกด้วย

โครงกระดูกหมายเลข ๖ (Burial #6, NW 617)
อยู่ลึกจากผิวดินประมาณ ๒๔๐ ซม. สภาพไม่สมบูรณ์ พบเพียงกระดูกขาท่อนล่างและนิ้วเท้าบางส่วน ความยาวของโครงกระดูกส่วนที่พบประมาณ ๗๓ ซม. โบราณวัตถุที่พบรวมกับศพ ได้แก่ แหวนสำริดเป็นวงซ้อนกัน กระจายกันอยู่ทางด้านเหนือของโครงกระดูก ๑๔ วง ติดกับท่อนขาขวาพบจำนวน ๑ วง และที่ขงนิ้วเท้าพบกลุ่มแหวนสำริดซ้อนกัน ๔ วง จำนวน ๒ กลุ่ม

หลุมขุดค้นที่ ๓

เป็นหลุมขุดค้นที่อยู่บริเวณตะวันตกเฉียงใต้ของหมู่บ้าน หลุมมีขนาดกว้าง ๔ เมตร ยาว ๖ เมตร ขุดพบโครงกระดูกจำนวนทั้งสิ้น ๑๕ โครง มีรายละเอียดบางโครงดังนี้

โครงกระดูกหมายเลข ๓ (Burial #, SW 1322)
อยู่ลึกจากผิวดิน ๑๔๘ ซม. สภาพไม่สมบูรณ์ ผังหันศีรษะไปทางทิศตะวันตก แต่ไม่สามารถบอกลักษณะการฝังได้ เนื่องจากสภาพกระดูกผุร่อนมากและกองรวมกันเป็นกลุ่ม เห็นเพียงกะโหลกและแขนบางส่วน มีห่วงสำริดวางอยู่บนกะโหลก ส่วนด้านซ้ายของกะโหลกมีห่วงเหล็กหุ้มสำริดวางอยู่ ต้นแขนทั้งสองสวมกำไลสำริดข้างละ ๑ วง ภายหลังการขุดตรวจและนำโครงกระดูกขึ้น พบท่อนกระดูกส่วนขาถูกหักพังอยู่ในชั้นดินใต้ระดับของกลุ่มกระดูกที่นำขึ้น มีกำไลสำริดสวมอยู่ที่กระดูกขาซ้อนกัน ๘ วง และพบชิ้นส่วนของเครื่องประดับประเภทกำไลสำริด ห่วงสำริด แหวนสำริด เกลียวสำริด กระจายอยู่หนาแน่น

โครงกระดูกหมายเลข ๔, SW 1322
Burial # 4, SW 1322

โครงกระดูกหมายเลข ๔ (Burial #4, SW 1322) อยู่ลึกจากผิวดินประมาณ ๓๘๖ ซม. โครงกระดูกส่วนใหญ่อยู่ในสภาพสมบูรณ์แต่ไม่มีกะโหลกศีรษะ ความยาวของโครงจากคอถึงปลายเท้าประมาณ ๑๔๕ ซม. ลักษณะเป็นศพเพศหญิง ผังหันศีรษะไปทางทิศตะวันออก นอนหงาย แขนสองข้างวางแนบลำตัว ขาทั้งสองเหยียดตรง เข่าและข้อเท้าชิดกันในลักษณะถูกมัด สิ่งของที่ฝังร่วมกับศพได้แก่ กระจูดนิ้วหมู ๔ ชิ้นวางอยู่บริเวณไหล่ขวา ส่วนเหนือไหล่ซ้ายเป็นภาชนะดินเผาทำกลมกลายเชือกทาบ โถงซ้ายซ้ายมีภาชนะดินเผาแบบคนโทคอแคบปากบานเคลือบน้ำดินสีแดงมีลายเชือกทาบวางตะแคง ๑ ใบ และที่ปลายเท้าเป็นกลุ่มภาชนะดินเผาแบบงานเคลือบน้ำดินสีแดง แบบคนโทคอยาวปากบาน แบบภาชนะทรงกลมมีลายขีดขีดผสมกับลายเชือกทาบ ทั้งหมดถูกหุ้บแดดฝังกองรวมกัน

โครงกระดูกหมายเลข ๕ (Burial #5, SW 1322) อยู่ลึกจากผิวดิน ๓๗๔ ซม. ลักษณะเป็นศพเด็กสภาพไม่สมบูรณ์ ส่วนกะโหลกศีรษะด้านบนหายไป มองเห็นเฉพาะขากรรไกร กระดูกต้นแขน กระดูกซี่โครง และกระดูกสันหลังบางท่อน ศพถูกฝังนอนหงายแขนแนบลำตัว หันศีรษะไปทางทิศตะวันออก ร่างกายท่อนล่างตั้งแต่ใต้กระดูกซี่โครงลงไปถึงปลายเท้าถูกวางทับด้วยกลุ่มภาชนะดินเผาแตกกลุ่มใหญ่เป็นแนวยาว ลักษณะของภาชนะมีทั้งแบบงานเคลือบน้ำดิน

สีแดง เขียนสีแดงที่ขอบปาก หรือแบบลายเส้นขัดมันสีแดง ภาชนะแบบโหล้น้ำตาลมีกระดูกหัวปลาวางอยู่ข้างใน ภาชนะทรงกลมลายเชือกทาบคอยาวปากบานเคลือบน้ำดินสีแดง และภาชนะทรงกลมผิวเรียบ ที่เหนือกะโหลกศีรษะด้านซ้ายมีกระจูดนิ้วหมูวางอยู่ ๓ ชิ้น และที่โหนกแก้มด้านขวามีรอยดินเทศ (ดินสีแดง) รอยกองอยู่ด้วย

โครงกระดูกหมายเลข ๖ (Burial #6, SW 1322) ลึกจากผิวดินประมาณ ๓๘๐ ซม. ลักษณะเป็นศพเด็ก สภาพโครงกระดูกค่อนข้างสมบูรณ์มีความยาวประมาณ ๙๐ ซม. ผังหันศีรษะไปทางทิศตะวันออก กะโหลกด้านหลังแตกเป็นสองส่วน นอนหงายไบหน้าหงายคางชิดอก แขนสองข้างวางแนบลำตัว ขาขวาเหยียดตรง ขาซ้ายงอเข่าแบะออก ไม่พบกระดูกข้อเท้าและกระดูกฝ่าเท้า ศพสวมกำไลสำริดที่แขนซ้ายท่อนล่าง ๔ วง แขนขวาสวมกำไลสำริดตรงใกล้ข้อพับ ๒ วง กับมีกำไลสำริด ๑ วง และกำไลเปลือกหอย ๑ วง วางอยู่บริเวณข้อมือ เหนือศีรษะด้านขวามีแวดินเผาเคลือบน้ำดินสีแดง ๑ อัน วางหงายอยู่ร่วมกับกระจูดนิ้วหมู และด้านซ้ายของกะโหลกมีกระจูดนิ้วหมู ๕ ชิ้น ส่วนปลายเท้ามีกลุ่มภาชนะดินเผาทุบแตกแบบต่างๆ ทั้งแบบงานผิวเรียบธรรมดาและเคลือบน้ำดินสีแดงแบบภาชนะทรงกลมคอคอดปากตรง ภาชนะทรงกลมคอยาวมีลายเชือกทาบ ซึ่งเมื่อขุดนำโครงกระดูกและกลุ่มเศษภาชนะดินเผาเหล่านี้ขึ้น พบว่ามีกลุ่มกระดูกสัตว์กับกองดินเทศก้อนเล็ก ๆ รองอยู่ข้างใต้อีกด้วย

โครงกระดูกหมายเลข ๖,
SW 1322
Burial # 6, SW 1322

โครงกระดูกหมายเลข ๗ (Burial #7, SW 1322) ลึกลงจากผิวดินประมาณ ๓๘๐ ซม. ลักษณะเป็นศพเด็ก สภาพโครงกระดูกอยู่เกือบครบ แต่ส่วนกะโหลกแตกยุบมาก ศพถูกฝังหันศีรษะไปทางทิศตะวันออก ไบหน้าตะแคงไปทางซ้าย นอนตะแคงซ้ายเล็กน้อย แขนขวามีเฉพาะกระดูกต้นแขน (humerus) วางแนบลำตัว แขนซ้ายท่อนบนอยู่ใต้กระดูกซี่โครง ท่อนล่างแนบลำตัว ขาท่อนบนทั้งสองข้างตะแคงซ้ายเล็กน้อย ขาท่อนล่างตั้งแต่เข่าลงไปถูกวางทับด้วยกลุ่มภาชนะดินเผาทุบแตก เป็นภาชนะทรงกลมคอกว้างยาวปากกว้าง ผิวสีแดงขัดมันและมีลายเชือกทาบ ด้านข้างของกะโหลกทั้งซ้ายและขวามีกระดูกนิ้วมืองออยู่ และโดยเฉพาะด้านขวาเหนือกระดูกหมี่ก้อนดินเทควางรวมอยู่ด้วย

โครงกระดูกหมายเลข ๘ (Burial #8, SW 1322) ลึกลงจากผิวดินประมาณ ๔๐๙ ซม. ลักษณะเป็นศพเด็ก โครงกระดูกอยู่ในสภาพสมบูรณ์มีความยาวประมาณ ๑๑๐ ซม. ฝังนอนหงายเหยียดยาวหันศีรษะไปทางทิศตะวันออก ไบหน้าตะแคงขวา แขนสองข้างวางแนบลำตัว ขาเหยียดตรง แต่กระดูกขาขวาท่อนล่างน่าจะถูกรวบรวมพลิกกลับจากสภาพปกติ เนื่องจากกระดูกหน้าแข้ง (tibia) วางอยู่ด้านนอก และกระดูกน่อง (fibula) วางอยู่ด้านใน (ลักษณะการฝังของคนปกติกระดูกหน้าแข้งจะอยู่ด้านในและกระดูกน่องอยู่ด้านนอก) มองไม่เห็นกระดูกเท้า เพราะมีภาชนะดินเผาวางทับอยู่ โครงกระดูกหมายเลข ๘ นี้มีภาชนะดินเผาทุบแตกฝังรวมอยู่ด้วย เป็นจำนวนค่อนข้างมากทั่วลำตัว โดยเริ่มจากบริเวณเหนือศีรษะ เป็นกลุ่มภาชนะดินเผาแบบคอกยาวกว้างปากกว้างสีแดง ภาชนะแบบขามเคลือบน้ำดินสีแดง บางชิ้นวางทับหน้าผาก ข้างกะโหลกด้านซ้ายเป็นกลุ่มภาชนะดินเผาลายเชือกทาบ มีเปลือกหอยกาบขนาดใหญ่ ๑ ตัว ก้อนดินเทส และแวดดินเผาเคลือบน้ำดินสีแดง ๑ อัน บริเวณอกมีภาชนะก้นกลมคอกยาวกว้างปากกว้างมีลายเชือกทาบวางตะแคงทับอยู่ ใต้กระดูกเชิงกรานรองรับด้วยภาชนะดินเผาแบบขามเคลือบน้ำดินสีแดงมีลายเส้นขัดมัน ตกแต่งจำนวน ๑ ใบ ข้างซ้ายเป็นภาชนะดินเผาแบบขามหรือขามเคลือบน้ำดินสีแดง และที่ปลายเท้าเป็นกลุ่มภาชนะดินเผาทรงกลมคอกว้างยาวปากกว้างแบบเดียวกับบนอกและภาชนะทรงกลมคอกสั้นฝังรวมกันอยู่

โครงกระดูกหมายเลข ๙ (Burial #9, SW 1322) อยู่ลึกลงจากผิวดิน ๓๘๔ ซม. ลักษณะเป็นศพเด็ก สภาพโครงกระดูกอยู่เกือบครบทุกส่วนยกเว้นกระดูกมือและกระดูกเท้าที่หายไป ความยาวโครงกระดูกที่เหลืออยู่ประมาณ ๖๐ ซม. ศพถูกฝังนอนหงายหันศีรษะไปทางทิศตะวันออก กะโหลกแตกมาก แขนซ้ายวางแนบลำตัว แขนขวามีกลุ่มภาชนะดินเผาวางทับ ขาสองข้างแบะออกบริเวณหัวเข่า สิ่งของที่ฝังร่วมกับศพ ได้แก่กลุ่มภาชนะดินเผาทรงกลมลายเชือกทาบวางทับบนแขนขวา ด้านซ้ายของโครงบริเวณไหล่เป็นภาชนะดินเผาทรงกลมผิวเรียบ ที่เหนือเข่าซ้ายมีแวดดินเผาสีดำ ๑ อัน วางอยู่ใกล้กับภาชนะดินเผาแบบขามอ่างก้นตัดเคลือบน้ำดินสีแดงที่ปาก และที่ปลายเท้าเป็นกลุ่มภาชนะก้นกลมทั้งแบบผิวเรียบและมีลายเชือกทาบ

โครงกระดูกหมายเลข ๑๑ (Burial #11, SW 1322) อยู่ลึกลงจากผิวดิน ๓๙๘ ซม. สภาพโครงกระดูกสมบูรณ์

โครงกระดูกหมายเลข ๗,
SW 1322
Burial # 7, SW 1322

โครงกระดูกหมายเลข ๘,
SW 1322
Burial # 8, SW 1322

มีความยาวประมาณ ๑๗๐ ซม. เป็นศพผู้ใหญ่เพศหญิง ผัง
หันศีรษะไปทางทิศตะวันออก กะโหลกศีรษะวางสูงกว่าลำตัว
และค่อนข้างเล็กน้อย หน้าหงายอ้าปาก นอนหงาย
เหยียดยาว แขนขวาวางแนบลำตัว แขนซ้ายท่อนบนแนบลำตัว
ปลายแขนวางออกห่างจากสะโพกแต่มีมือหักเข้าหาลำตัว ขาสอง
ข้างเหยียดตรงปลายเท้าพลิกไปทางซ้าย บริเวณเหนือศีรษะ
มีภาชนะดินเผาแบบจานเคลือบน้ำตาลสีแดง ๒ ใบ และภาชนะ
ทรงกลมลายเชือกทาบ ระหว่างแขนขวากับกระดูกซี่โครงมี
เปลือกหอยกาบขนาดใหญ่ ๑ ตัววางรองอยู่ บนหัวเข่าขวาเป็น
กลุ่มภาชนะดินเผาก้นกลมคอกว้างยาว ข้างขวาและปลายเท้า
เป็นกลุ่มภาชนะดินเผาแบบจานวางตะแคงซ้อนกัน ๒ ใบ และ

ภาชนะทรงกลมคอกว้างปากกว้าง ภาชนะดินเผาที่ฝังร่วมกับ
ศพล้วนถูกทุบแตกทั้งสิ้น

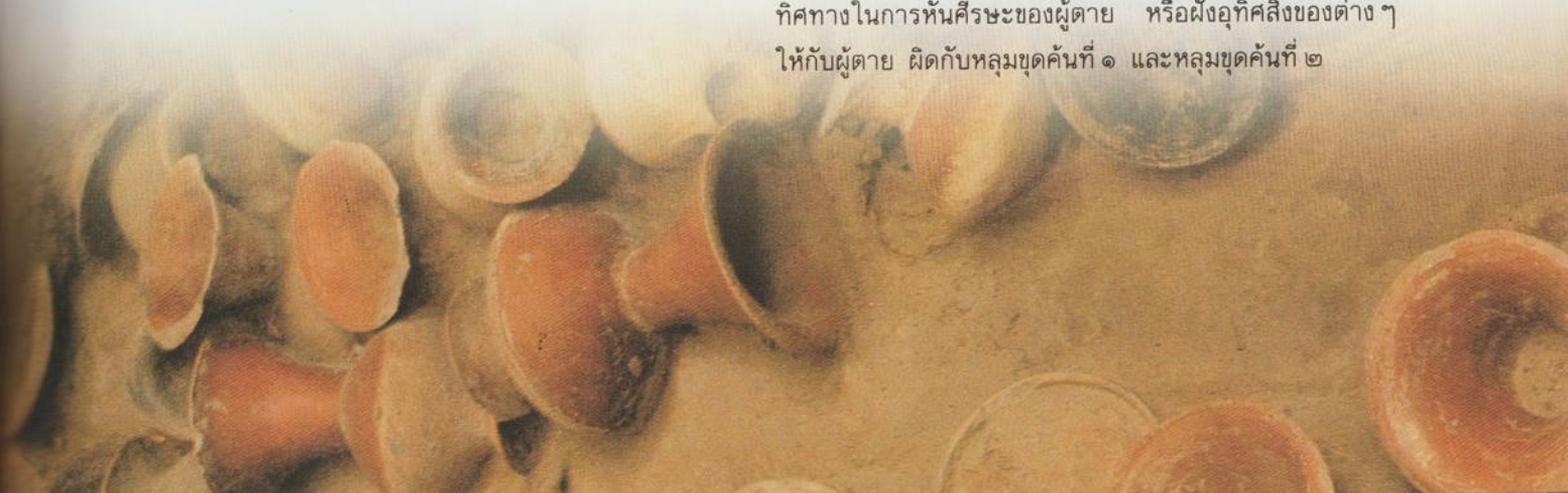
โครงกระดูกหมายเลข ๑๒ (Burial #12, SW
1322) ลึกลงจากผิวดินประมาณ ๓๘๙ ซม. สภาพไม่สมบูรณ์
ลักษณะที่ขุดพบตอนแรกศพถูกวางทับด้วยกลุ่มภาชนะดินเผา
ทุบแตกเต็มหมดทั้งโครง มองเห็นเพียงส่วนกะโหลกศีรษะที่
แตกหักเพียงเล็กน้อย เพื่อให้แน่ใจจึงเปิดเศษภาชนะดินเผา
ออกบางชิ้นจึงพบว่าเป็นศพเด็กฝังวางนอนอยู่ข้างใต้ ที่เหนือ
กะโหลกด้านซ้ายมีกลุ่มกระดูกนิ้วหิววางกองอยู่ กลุ่มภาชนะ
ดินเผาทุบแตกที่วางคลุมทับศพอยู่เป็นแบบภาชนะทรงจาน
ภาชนะทรงกลม ภาชนะแบบคอกยาวปากบาน และมีเวาดินเผา
สีแดง ๑ อัน วางบนเศษภาชนะลายเชือกทาบบริเวณกลาง
ลำตัวด้านขวา

โครงกระดูกหมายเลข ๑๓ (Burial #13, SW
1322) อยู่ลึกลงจากผิวดินประมาณ ๓๘๕ ซม. ศพถูกฝังอยู่ติด
กับด้านขวาของโครงกระดูกหมายเลข ๑๒ เป็นโครงกระดูกเด็ก
สภาพค่อนข้างสมบูรณ์ ความยาวของโครงประมาณ ๗๐ ซม.
ผิงนอนหงายหันศีรษะไปทางทิศตะวันออก ใบหน้าตะแคงขวา
แขนขวาแนบลำตัว แขนซ้ายกางออกเล็กน้อย ไม่พบกระดูกเท้า
ขาทั้งสองข้างแยะออกบริเวณเข่า ข้อเท้าห่างกัน ไม่พบกระดูก
เท้า ด้านซ้ายของกะโหลกมีกลุ่มกระดูกนิ้วหิววางอยู่ บริเวณ
ขาซ้ายมีภาชนะทรงกลมทุบแตก เหนือเข่าขวามีเวาดินเผาขนาด
เล็กเคลือบน้ำตาลสีแดง ๑ อัน และที่ปลายเท้าเป็นกลุ่มภาชนะ
ดินเผาทุบแตกแบบก้นกลมคอกยาวปากบานและแบบจาน จาก
ลักษณะของโครงกระดูกหมายเลข ๑๒ และหมายเลข ๑๓ ที่ฝัง
อยู่ติดกันในระดับชั้นดินเดียวกัน ทั้งสิ่งของที่ฝังรวมอยู่กับศพ
ก็คล้ายกันและบางกลุ่มก็อยู่ติดกันจนแยกไม่ออกว่าเป็นของโครง
ใด จึงสันนิษฐานว่าโครงกระดูกทั้งสองคงจะถูกฝังร่วมกัน

กรณีหลุมขุดค้นที่ ๓ หรือหลุมขุดค้น SW 1322 นี้ เป็น
ที่น่าสังเกตว่าโครงกระดูกตั้งแต่หมายเลข ๔ ถึงหมายเลข ๑๓
จำนวนทั้งหมด ๑๐ โครง ถูกฝังอยู่ในระดับความลึกของชั้นดิน
ที่ใกล้เคียงกันมาก หรืออาจกล่าวได้ว่าชั้นดินเดียวกัน โดยมี
ลักษณะการฝังหรือมีพิธีกรรมที่คล้ายคลึงกัน ไม่ว่าจะเป็น
ทิศทางในการหันศีรษะของผู้ตาย หรือฝังอุทิศสิ่งของต่าง ๆ
ให้กับผู้ตาย ผิดกับหลุมขุดค้นที่ ๑ และหลุมขุดค้นที่ ๒

โครงกระดูกหมายเลข ๑๓, SW 1322
Burial # 13, SW 1322

สรุปพิธีกรรมในการฝังศพ

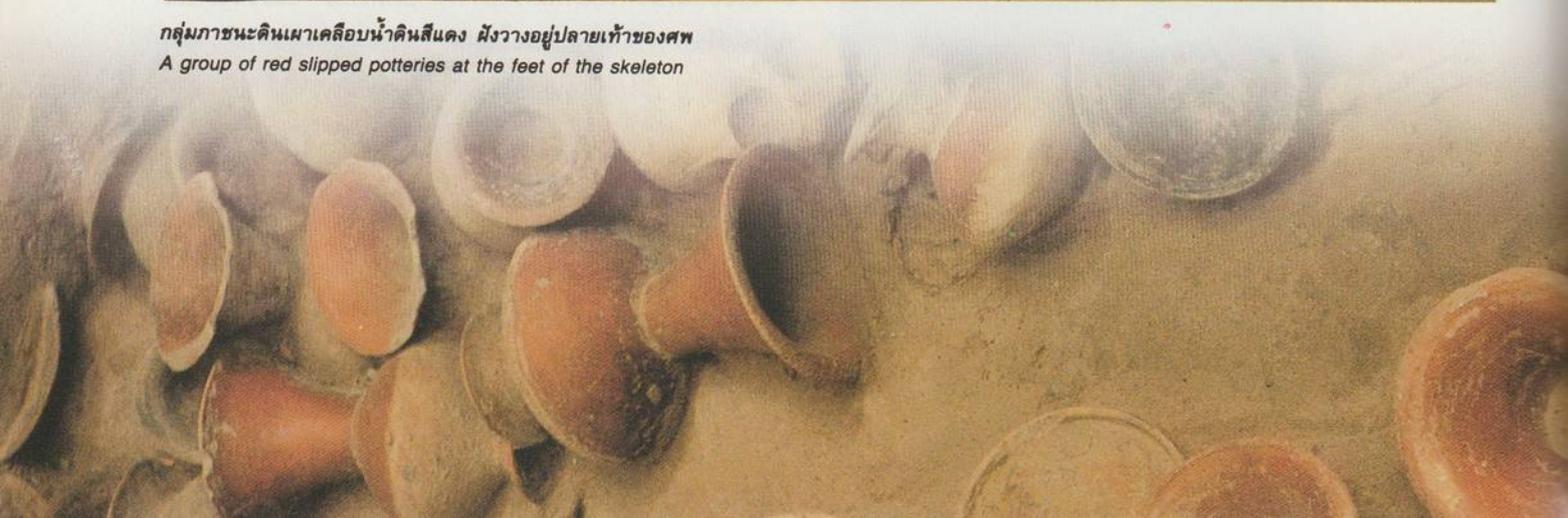
แหล่งโบราณคดีบ้านปราสาทนี้ นอกจากคนสมัยก่อนประวัติศาสตร์จะใช้เป็นที่อยู่อาศัยแล้ว เมื่อมีการเสียชีวิตเกิดขึ้นก็จะฝังศพผู้ตายไว้ภายใต้บริเวณที่อยู่อาศัยนั่นเองโดยไม่ได้แบ่งแยกว่าพื้นที่ใดใช้อยู่อาศัยหรือพื้นที่ใดใช้เป็นสุสานฝังศพ ทั้งนี้เนื่องจากได้พบหลักฐานโบราณวัตถุที่ใช้ในชีวิตประจำวันและร่องรอยของการอยู่อาศัยทั่วทั้งเนินดิน ขณะเดียวกันก็พบว่ามีศพถูกฝังอยู่ในทุกระดับชั้นทั่วบริเวณเนินดินเช่นกัน และนอกจากนั้นยังพบร่องรอยหลุมเสาบ้านคร่อมหลุมศพจำนวนมากหลายแห่ง สำหรับพิธีกรรมในการฝังศพพบว่ามี ความแตกต่างกันในแต่ละช่วงสมัย โดยจะแยกกล่าวเฉพาะหลุมชุดคันที่ ๑ และหลุมชุดคันที่ ๓ เท่านั้น ส่วนหลุมชุดคันที่ ๒ หลักฐานน้อย ไม่อาจนำมากล่าวได้

หลุมชุดคันที่ ๑

บริเวณกลางเนินดิน พบพิธีกรรมในการฝังศพดังนี้
หลุมฝังศพในระยะเริ่มแรก ซึ่งอยู่ในระดับชั้นดินล่างสุด ศพจะถูกฝังนอนหงายภายในหลุมที่ถูกขุดขึ้นไม่ลึกมากนัก หันศีรษะไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ แขนท่อนบนสองข้างแนบลำตัว ปลายแขนหรือข้อมือข้างใดข้างหนึ่งมักวางไว้บนหรือใต้กระดูกเชิงกราน หรือบางศพวางมือทั้งสองบนกระดูกเชิงกราน มีการมัดข้อเท้าหรือข้อข้อมือของที่ฝังอุทิศให้กับผู้ตาย เป็นภาชนะดินเผาเคลือบน้ำดินสีแดงแบบต่างๆ เช่นหม้อมีมุมหรือมีสันกลางตัวภาชนะ, คนโทปากแตร, หม้อทรงกลมมีลายขูดขีด, ลายเชือกทาบ, ลายเขียนสี, ชามทั้งแบบมีเชิงและไม่มีเชิง และพานดินเผาสีดำ โดยจะวางภาชนะเหล่านี้ซึ่งอยู่ในสภาพสมบูรณ์ไว้บริเวณเหนือศีรษะ และปลายเท้าของผู้ตาย มีเพียง

กลุ่มภาชนะดินเผาเคลือบน้ำดินสีแดง ฝังวางอยู่ปลายเท้าของศพ
 A group of red slipped potteries at the feet of the skeleton

โครงกระดูกมีขวานสำริดฝังอยู่ในทรวงอก
This skeleton has a bronze axe pierce his chest.

ศพสวมกำไลหินอ่อน
และข้อมือถูกหักเอาไว้
มาขัดประสานกัน
Skeleton wears marble
bangles one on each
arm which has his hands
joined at abdomen

การมัดข้อเท้าศพ
Some skeletons have
their feet tied up

ศพเดี่ยวที่วางรอบลำตัว ส่วนเครื่องประดับจะเป็นกำไลเปลือกหอย กำไลหินอ่อน หรือลูกปัดเปลือกหอย แต่มีแปลกอยู่หนึ่งโครงที่พบขวานสำริดวางอยู่ในทรวงอกของโครงกระดูกด้วย ซึ่งสันนิษฐานว่าอาจจะเป็นศพของผู้ตายที่ถูกฆ่าโดยชนกลุ่มอื่นที่มีพัฒนาการสูงกว่าหรือเป็นศพในรุ่นหลังที่ถูกฝังลึกลงมารวมระดับกัน คงจะต้องหาสาเหตุที่แท้จริงกันต่อไป

หลุมฝังศพในระยะที่สอง หรือในระดับชั้นดินต่อมา ศพยังคงถูกฝังนอนหงายภายในหลุมศพเช่นเดียวกัน แต่ทิศทางการหันศีรษะของผู้ตายไม่แน่นอน มีทั้งทิศตะวันออก, ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ, ทิศเหนือ, ทิศตะวันตก และทิศตะวันตกเฉียงใต้ ลักษณะแขนและมือวางแนบลำตัว มีเพียงบางศพมัดมือวางบนกระดูกเชิงกราน ขาเหยียดตรง บางศพมัดเข้าและเท้า รูปแบบของภาชนะดินเผาที่อุทิศให้กับผู้ตายยังคล้ายกับหลุมฝังศพในระยะแรก คือ ภาชนะดินเผาเคลือบน้ำตาลสีแดงแบบหม้อมีสัน, แบบจาน, หรือหม้อทรงกลมมีลายเชือกทาบ, แบบพานสีดำ แต่ไม่ปรากฏภาชนะทรงคนโทปากแคบอีกแล้ว อีกทั้งภาชนะส่วนใหญ่จะวางไว้บริเวณเหนือศีรษะ มีเพียงศพเดี่ยวที่วางทั้งเหนือศีรษะและปลายเท้า ศพส่วนใหญ่ไม่มีเครื่องประดับร่างกายนอกจากกำไลเปลือกหอยซึ่งพบในโครงกระดูกเพียงโครงเดียวเท่านั้น และในระดับชั้นนี้ยังพบว่ามีการฝังศพเด็กทารกในภาชนะดินเผาอีกด้วย

หลุมฝังศพในระยะสุดท้าย ศพยังคงถูกฝังนอนหงายภายในหลุมศพเช่นเดิม โดยมีทิศทางการหันศีรษะไปทางทิศเหนือหรือใต้ (ยกเว้นหนึ่งศพที่หันไปทางทิศตะวันออก) แขนสองข้างและมือวางแนบลำตัว มีเพียงศพเดี่ยวที่วางมือบนกระดูกเชิงกราน ส่วนใหญ่ขาเหยียดตรง มีการมัดเข้าหรือมัดเท้าเป็นบางศพ ภาชนะดินเผาที่ฝังรวมกับผู้ตายจะมีลักษณะเปลี่ยนไป คือเป็นภาชนะดินเผาแบบพิมายดำแต่มักจะไม่สมบูรณ์หรือเป็นเศษภาชนะดินเผา ส่วนแบบเคลือบน้ำตาลสีแดงไม่ปรากฏ และจะวางเฉพาะบริเวณกลางลำตัวหรือปลายเท้าจำนวนเพียงเล็กน้อย ไม่วางบริเวณเหนือศีรษะ ยกเว้นศพเดี่ยวที่มีขามวางครอบใบหน้าศพอยู่ นอกจากนี้ยังมีพิธีกรรมที่ซับซ้อนเพิ่มมากขึ้นคือมีการโรยเมล็ดข้าวบริเวณกะโหลก ปลายคาง หรือบนลำตัว บางศพมีแร่ใยหินวางรอบกะโหลกและลำตัว มีเศษถ่าน หรือเวดินเผาฝังรวมอยู่ด้วย ในส่วนของเครื่องประดับร่างกายนิยมใส่กำไล

ศพสวมแหวนสำริดที่นิ้วมือ
Bronze rings on the fingers.

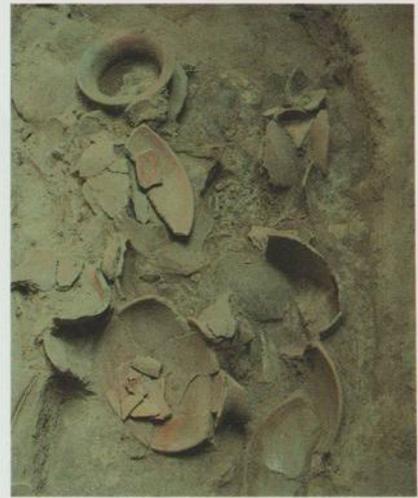
สำริดซ้อนกันหลายวงที่ต้นแขน ข้อมือ ขา และข้อเท้า แหวน
สำริดจำนวนหลายวงที่นิ้วชายและขวา พบเครื่องประดับหน้า
ทำด้วยสำริดใสอยู่กับโครงกระดูกถึง ๒ โครง บางศพมีเศษ
สำริดอยู่ปลายมือ นอกจากนี้แล้วยังมีลูกปัดแก้ว ลูกปัดหิน
ลูกปัดดินเผาที่บริเวณใบหน้า ทรวงอก หรือข้อมือ และได้พบ
กำไลแก้วด้วยเช่นกัน ไม่ปรากฏเครื่องประดับที่ทำจากเปลือก
หอยอีกแล้ว และในสมัยนี้ก็ยังคงมีการฝังศพเด็กทารกภายใน
ภาชนะดินเผาขนาดค่อนข้างใหญ่เช่นเดียวกับในระยะที่สอง

หลุมขุดค้นที่ ๓

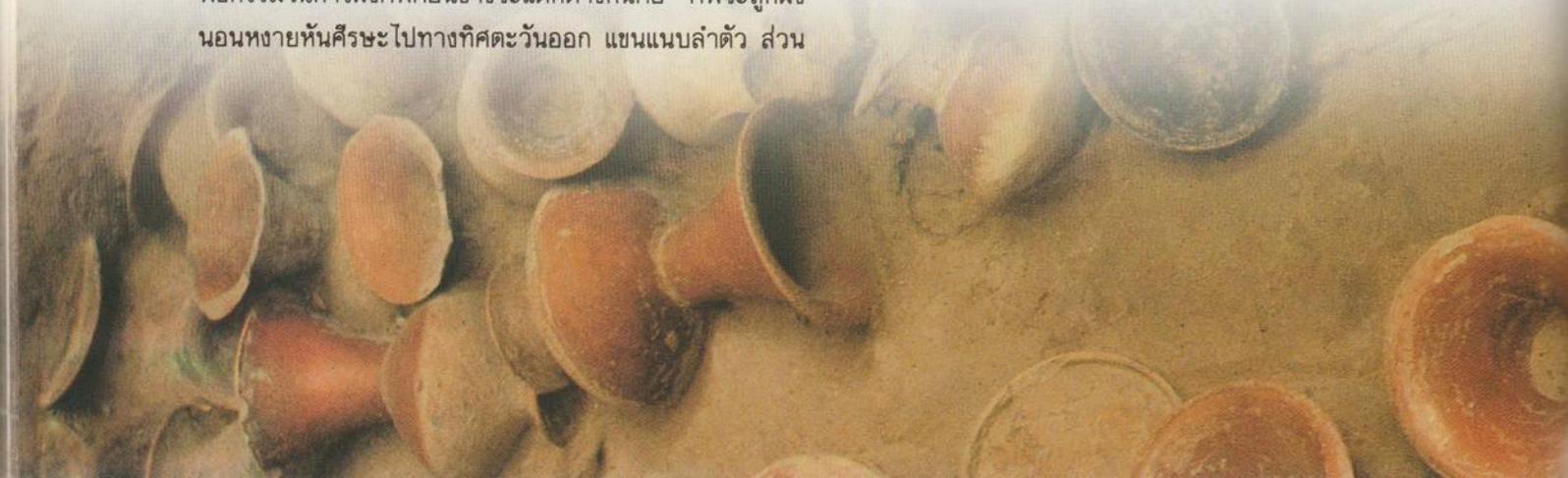
บริเวณตะวันตกของเนินดิน จากการศึกษาพบว่าพิธีกรรม
ในการฝังศพแบ่งออกเป็น ๒ ระยะ แต่เนื่องจากโครงกระดูก
ที่พบในระยะที่ ๒ มีจำนวนน้อย จึงจะขอลำถึงแต่พิธีกรรม
ในการฝังศพระยะแรกของหลุมขุดค้นนี้เท่านั้น

หลุมฝังศพของคนก่อนประวัติศาสตร์บ้านปราสาทซึ่ง
อยู่ทางด้านทิศตะวันตกของเนินดินในระยะแรกนั้นมีอายุร่วม
สมัยกับหลุมฝังศพระยะแรกของหลุมขุดค้นที่ ๑ แต่ปรากฏว่า
พิธีกรรมในการฝังศพค่อนข้างจะแตกต่างกันคือ ศพจะถูกฝัง
นอนหงายหันศีรษะไปทางทิศตะวันออก แขนแนบลำตัว ส่วน

ใหญ่ขาเหยียดตรงยกเว้นศพเด็ก ๓ โครงที่ขาแบะออกเล็กน้อย
และเกือบทุกโครงกะโหลกศีรษะแตกโดยมีอยู่โครงหนึ่งไม่มี
กะโหลกศีรษะ ภาชนะดินเผาที่ฝังรวมอยู่กับโครงกระดูกเป็น
ลักษณะแบบทั้งเคลือบน้ำดินสีแดงขัดมันทรงกลมคอดยาว ปาก
บาน ทรงจาน และทรงกลมมีลายเชือกทาบ แต่ภาชนะดินเผา
ทั้งหมดจะถูกทุบแตกและฝังวางในลักษณะคลุมทับศพโดยเฉพาะ
ส่วนล่างของลำตัวลงไป หรือส่วนท่อนขาและปลายเท้า สำหรับ
บริเวณเหนือศีรษะมีการวางภาชนะดินเผาทุบแตกบ้างเช่นกัน
แต่ไม่มากนัก และบางศพมีภาชนะดินเผาทุบแตกรองใต้กระดูก
เชิงกรานด้วย นอกจากภาชนะดินเผาทุบแตกแล้วยังมีสิ่งของที่
ฝังรวมกับศพอย่างอื่นอีกคือกระดูกนิ้วหมูวางอยู่บริเวณข้าง
กะโหลกศีรษะข้างซ้ายหรือข้างขวาหรือทั้งสองข้าง มีก้อนดินเทศ
บริเวณข้างศีรษะหรือปลายเท้า มีเปลือกหอยกาบวางบริเวณ
เหนือศีรษะหรือลำตัว อีกทั้งมีเวดินเผาเคลือบน้ำดินสีแดงหรือ
เวดินเผาสีดำฝังรวมกับศพ แต่ในส่วนเครื่องประดับร่างกาย
กลับพบว่าไม่มีเพียงศพเดียวที่ใส่เครื่องประดับเป็นกำไลสำริดที่
แขนทั้งสองข้างและกำไลเปลือกหอย นอกนั้นในโครงกระดูก
อื่นๆ ไม่พบเครื่องประดับแต่อย่างใดทั้งสิ้น

ศพในหลุมขุดค้นที่ ๓ ถูกฝังโดยมีภาชนะดินเผาทุบแตกคลุมทับบนร่างกาย
Sherd sheet was practice at the burial in the third excavation square.

The Burials

The excavation in 1991 revealed 66 prehistoric burial features. Most of them are primary burials, which corpses laid flat on their back, and some of the adults ankles had been tied when buried. Only eight secondary burials were discovered in this excavation. Bones of infants were unearthed and reburied in pottery urns. Burial ritual associates with grave goods such as potteries of various types and ornaments. No weapon were found in the ritual context.

At present, it is difficult to define the stratigraphic relations between these 3 squares. However, the possibility of both they are not the same community groups and there are some cultural exchanges between groups cannot be overlooked.

The first excavation square

According to the condition of the skeletons only 22 out of 38 burial features are worthy to be described. The evidence from this square noticeably reveals 2 periods of burial practice with a transitional period in between. The earliest period, which can be seen approximately in the level from 4.6 - 5.2 m. depth. Skeletons from this period buried in the same orientation which their head points to the direction of southeast. The grave goods and their locations in these burials are similar which indicate ritual practice. They consists of many special shapes of red slipped potteries, globular and carinated pots, beads and bangles made of shell and with few numbers made of stones. Potteries are placed near the head and feet of the skeletons. Only one skeleton from this period associates with bronze, however, from the analysis of bones, both bronze and man were foreign to the people of this period at this site.

Skeletons from this periods were exhibited and labeled as follow :

1) **7 SE 105/1** This is an adult male skeleton. The torso was disturbed. He is wearing a marblé bangle on his right wrist and a black agate pendant on the right elbow. There is a group of 3 red slipped globular pots, a black globular pot and a black round bottom plate with pedestal. Near his feet there is a group of black and red slipped globular pots.

2) **5 Baulk SE 105** This is an adult male skeleton. He is wearing shell bangles, three on his right wrist, one on the body and one above the skull. Shell beads are scattered about the ribs. Although only half lengthwise of his body appears in the square, there are 49 potteries recovered around his body. Most of these potteries are

red slipped globular pot with trampet rim and round bottom plate with pedestal.

3) **6 SE 105/1** This is a child skeleton which has been disturbed. There is a black agate pendant on the child's left knee. There is a group of 4 red slipped globular pots and a black round bottom plate with pedstal near the head and a group of red slipped globular pot and a cordmarked globular pot near the feet.

4) **7 SE 106** This is a child skeleton. The torso area was disturbed. Near the child's head there are 3 cordmarked globular pots, a çarinated pots, a red slipped pedestal pot, a round bottom plate with pedestal, and pig bones, Near the feet there are a painted carinated pot and ond each black and cordmarked globular pots.

5) **3 Baulk SE 105** This is an adult male skeleton. The whole length of his legs still bury in the ground. He is wearing a shell blangle on his right wrist which lay over his hip bone. Shell beads are scattered about his torso. Near his head there are red slipped globular pot with trampet rim, red slipped bowl, and globular pots. Near his right hand there is a small red slipped globular pot. There is a bronze axe piercing his chest which smahsed his sternum, ribs, and vertebrae and brought this man to death.

6) **13 SE 105** This is an adult female skeleton. She is wearing shell bangles 15 on her left arm and 8 on her right arms. Shell beads are scattered about her neck and torso. Near her head there are cordmarked globular and carinated pots, and near her feet there are globular pots, carinated ports, and red slipped round bottom plate with pedestal.

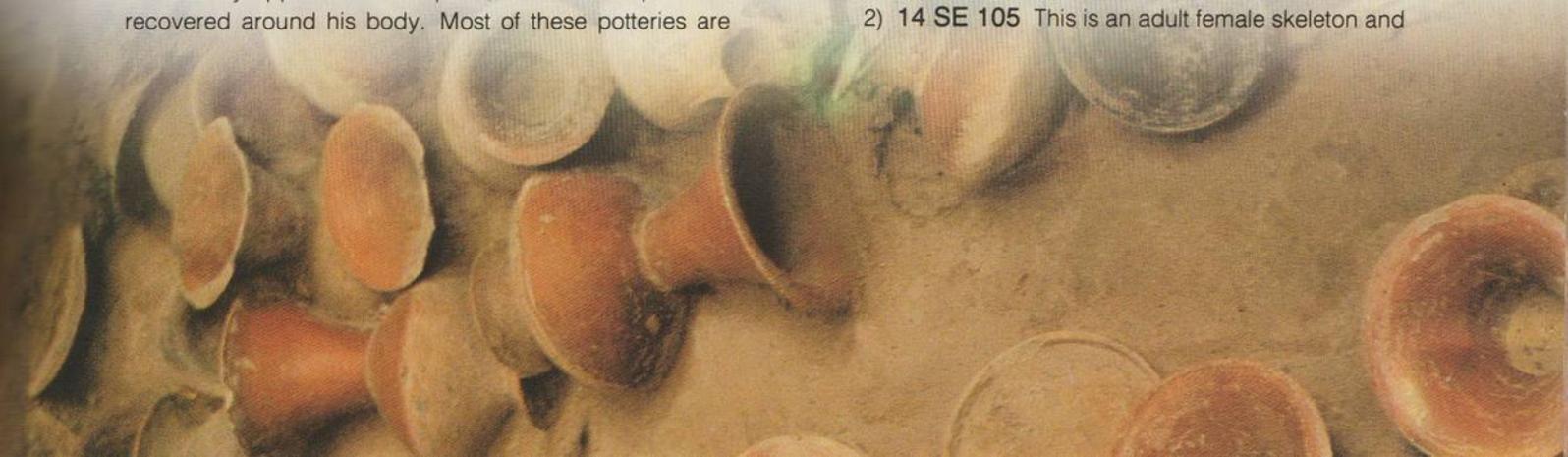
7) **4 Baulk SE 105** This is an adult male skeleton. He is buried with 12 of the red slipped globular pots with trampet rim and the globular pots near his head.

The transitional burial period lies in the depth between 3.3 - 4.6 meters. The burals has no exact orientations. The grave goods are gradually decreased and the location is mainly near the head of the skeletons. They were limited to a few types of red slipped and carinated. The use of shell and stone ornaments disappeared from the stratigraphies.

Following are labeled skeletons from this group.

1) **6 SE 106** This is a child skeleton and the head points to the northeast. The child is wearing shell bangles in its arms. There are a cordmarked globular pot and a black round bottom plate with pedestal near the head.

2) **14 SE 105** This is an adult female skeleton and

her head points to the south with a little of east deviation. The body had been tied and her fingers are knitting together on the abdomen. She is wearing a large marble bangle on each wrist. Shell beads are densely discovered over her neck and torso. Near her head there is a group of potteries consisting of a globular pot with trumpet rim and a round bottom plate with pedestal. Near her feet there are 3 globular pot with trumpet rim and a covered pot.

3) **12 SE 105** This is an adult female skeleton and her head points to the south. Both of her hands are on her hips. There are a carinated pot and red slipped globular jars near her head. There are a red and a black round bottom plates with pedestal and a small globular jar buried near her left foot.

4) **11 SE 105** This is an adult female skeleton and her head points to the west. There are a red slipped carinated pot and a conical bowl with flat base near her left shoulder. There are two carinated pots one buried near her left knee and another near her left foot.

5) **10 SE 105** This is an infant skeleton. The baby was buried next to be the left arm of the 11 SE 105 female burial in the same orientation, its head points to the west. Therefore, it is presumed her child who died at the same time.

6) **5 SE 105/1** This is an adult female skeleton and her head points to the west with a little of south deviation. There is only a red slipped shallow plate buried near her skull.

7) **5 SE 106** Because of the deterioration of the bone, sex of this skeleton could not be identified. The head points to the northeast direction. Near the head there are a burnished red carinated pot and a cordmarked globular pot. On left side of the body there is a group of potteries.

8) **4 SE 105/1** This is a child skeleton and his head points to the northeast. Near the head there is a partly slipped cordmarked globular pot and a rim sherd.

The later period was found in the depth of 1.9 - 3.3 meters from the soil surface. The burial context is different from the earlier periods. The orientation of the skeleton are restricted, however, the head could point to either north or south. Except the globular pot which is found in all periods, the majority of potteries involved in the burial are in the Phimai Black family. Furthermore, no shell ornaments is found and there is only one head made of agate. Ornaments of this period were made of bronze and glass of different colours. There is no weapon or tools in the burial context. The locations of the grave goods

are not regulated. These unlikenesses suggest different burial rituals among these periods.

Following are labeled skeletons from this period.

1) **6 SE 105** The sex of the skeleton could not be identified. The head points to the south. There is a red conical bowl with flat base cover his face and agate beads are lined near the skull where unhusked rice and crumbs of charcoal were found densely around it. Blue glass beads are found near left hand while fragments of bronze are found near the right. There are black and red cordmarked potteries lined along the length of the right leg.

2) **1 Baulk SE 105/1** The sex of this skeleton could not be identified. The head points to the north. There are 3 bronze bangles in each wrist and there are 2 bronze rings on left fingers. On the left knee there are 2 spindles. There are maize corns scattered about the ribs area.

3) **5 SE 105** This is an adult male skeleton and his head points to the south. There is a bronze face ornament on his forehead and a sheet of bronze on the right of his body. There are 5 bronze rings in his left index and ring fingers and his right index fingers. There is a fragment of blue glass bangle near his left hand.

4) **3 SE 105** This is an adolescent female skeleton and her head points to the south. She is wearing 9 bronze bangles at her upper left arm. There are black pottery and some cordmarked pottery buried in the burial. She was shot dead presumably by an arrow which was shot at her forehead through the back of her skull.

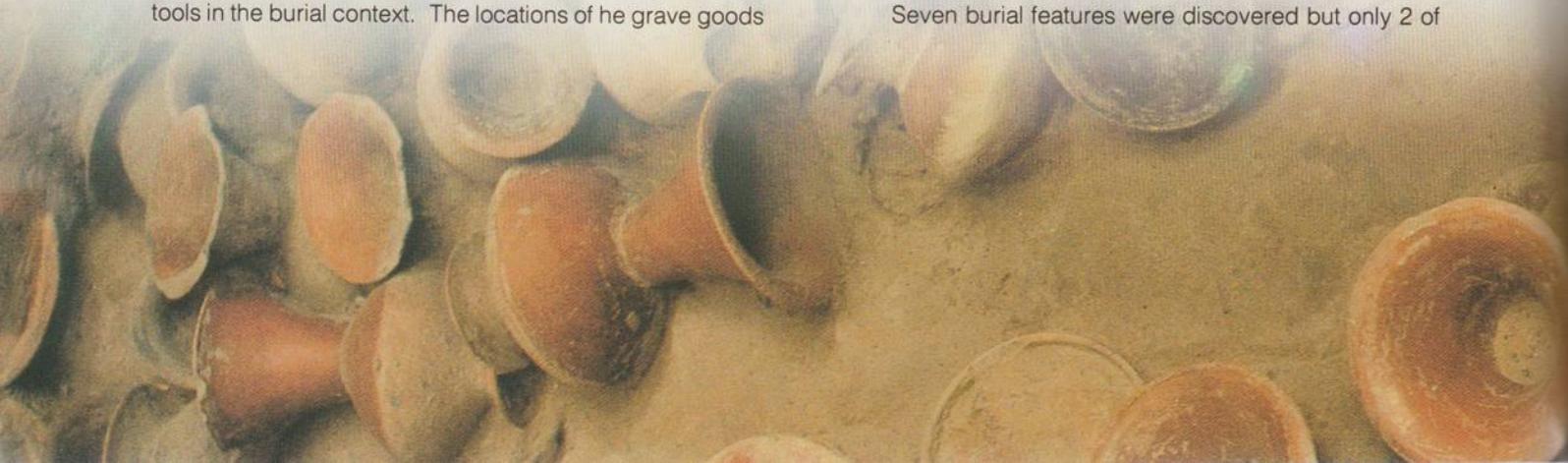
5) **2 SE 105** This is a child skeleton and the head points to the south. This child is wearing 14 bronze bangles all together on his right and left legs. There are many blue glass beads scattered over his face. Black and cordmarked potteries were buried on the left side of his body.

5) **1 SE 105** This is a child skeleton and the head points to north. He is buried next to the 2 SE 105 skeleton. This child is wearing 4 bronze bangles at his right upper arm and 10 bronze bangles at his right ankle. Blue glass beads are scattered over his chest and the ends of his left and right arms. Globular pots are placed at his chin and near his feet.

6) **2 SE 106** This is an adult skeleton, however, the sex of this skeleton could not be identified. The head points to the south. Hands are on the abdomen, and a black globular pot is placed over them. At the ankle there are some animal teeth. The forehead is decorated with bronze ornament.

The second excavation square

Seven burial features were discovered but only 2 of

them could be described. Both skeletons were found associated with Black Phimai Pottery and bronze ornament. The combination of bronze objects covered with iron sheet indicates the new introduction of very late period of occupation at this site.

Burial No. 6 NW 617 is buried 240 cm. in the ground. The skeleton is badly deteriorated. Artifacts associated with this burial consist of 14 bronze rings lining across the skull, one at the right leg and 2 groups of four rings at the toe fingers.

Burial No. 3 NW 617 is buried 160 cm. in the ground, the head points to the south with a little east deviation. The skeleton is badly deteriorated. The body is wearing 7 bronze bangles in each arm. Many bronze rings are scattered near the head. Moreover, there is a small iron covered bronze disk with a hole at its centre discovered near the hip bones. Black pot sherds were placed at the left elbow, right hand, and right foot.

The third excavation square

Fifteen burial features were discovered but only 10 skeletons could be described. There are 2 burial periods revealed in this square but mainly are burials from the first period which were buried in the depth between 3.7 - 4.1 meters. Seven out of nine burials from this period were children and other two are females. All of them have their head points to the east. Common grave goods are red slipped potteries, spindles. Few shell and bronze artifacts are found among these early burials. Pig phalanges and ochre powder were placed near the skulls connecting with sherd sheet which was practice at this site as well as in other prehistoric burials in the Sakon Nakhon Basin. Sherd sheet is burial ritual associates with rank system of the community. Pottery were smashed and laid beneath or over the corpse, especially around the torso, legs and feet.

1) **8 SW 1322** This is a child skeleton. Smashed potteries are found all over the corpse, and many pots are placed at many parts of the body. Red slipped and cordmarked potteries are common types. A group of globular pots with trampet rim were smashed over the head. On the left side of the skull there are a group of cordmarked globular pot, a half of a bivalve shell, ochre, and a spindle.

2) **11 SW 1322** This is an adult female skeleton. Smashed red slipped plates and globular cordmarked pots were found in her burial. A half of a bivalve shell is found between her torso and right arm.

3) **12 SW 1322** This is a child skeleton which has smashed red slipped plate, globular and trampet rim potteries covered the corpse. On the left of his skull there are some pig phalanges and near his torso on the right

there are some cordmarked pot sherds and a red slipped spindle.

4) **13 SW 1322** This is a child skeleton and is buried next to **12 SW 1322**. A group of pig phalanges is placed on the left of his skull. A group of smashed globular pots is at his left leg and a red slipped spindle is on his right knee. At his feet there is a group of red slipped trampet rim pots and plates. The similarity of the grave goods and the location of these two burials suggest that they were buried at the same time.

5) **4 SW 1322** This is an adult female skeleton, her skull is missing. Her knees and feet were tied together when buried. All potteries were smashed and placed at many parts of her body, namely her shoulder, leg and feet. Cordmarked globular pots, trampet rim potteries, and red slipped plates are found in her burial. Four pieces of pig phalanges are placed over her right shoulder.

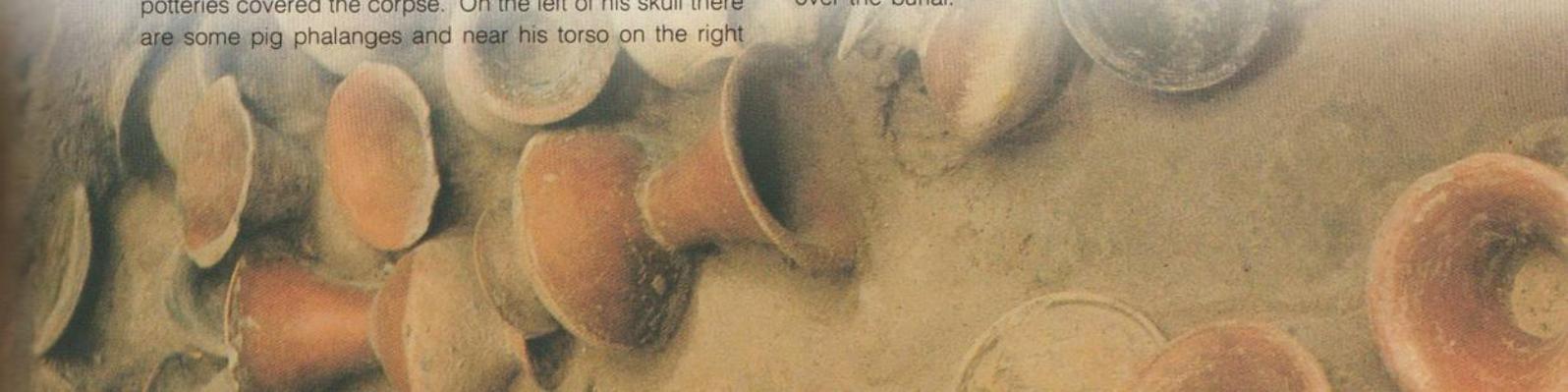
6) **9 SW 1322** This is a child skeleton. There is a group of cordmarked globular pots on his right arm. A globular pot is placed on his left upper torso. Over his left knee there is a black spindle and a conical bowl with flat base. Plain and cordmarked globular pots were found at his feet.

7) **7 SW 1322** This is a child skeleton. A group of smashed red slipped and cordmarked globular pots and trampet rim potteries. Pig phalanges are piled on the left and right sides of the skull, and on the right side there is also a pile of ochre powder.

8) **6 SW 1322** This is a child skeleton. He is wearing bronze bangles 4 in his left arm and on his right arm there are 3 bronze bangle and a shell one. A red slipped spindle is placed among the pig phalanges on the right of his skull and on the left side there are only five pieces of pig phalanges. There is a group of red slipped and cordmarked potteries at his feet and beneath them a pile of ochre powder was found.

9) **5 SW 1322** This is a child skeleton. A group of smashed potteries was covered his corpse from his ribs to his feet. Among them they are red slipped, cordmarked, red slipped painted, and red burnished potteries. On the left of his skull there are 3 pieces of pig phalanges, and on his right cheek there is a pile of ochre powder.

Only one skeleton is belonged to the late period which buried approximately 1.48 meters in the ground. Skeleton No. 3 SW 1322 has its head points to the west. The bones are badly deteriorated. There is a bronze ring on the skull, and on the left there is an iron covered bronze ring. There is a bronze bangle at each arm, and 8 bangles at the legs. Bronze rings and coils are densely found all over the burial.

บ้านปราสาทในอดีต

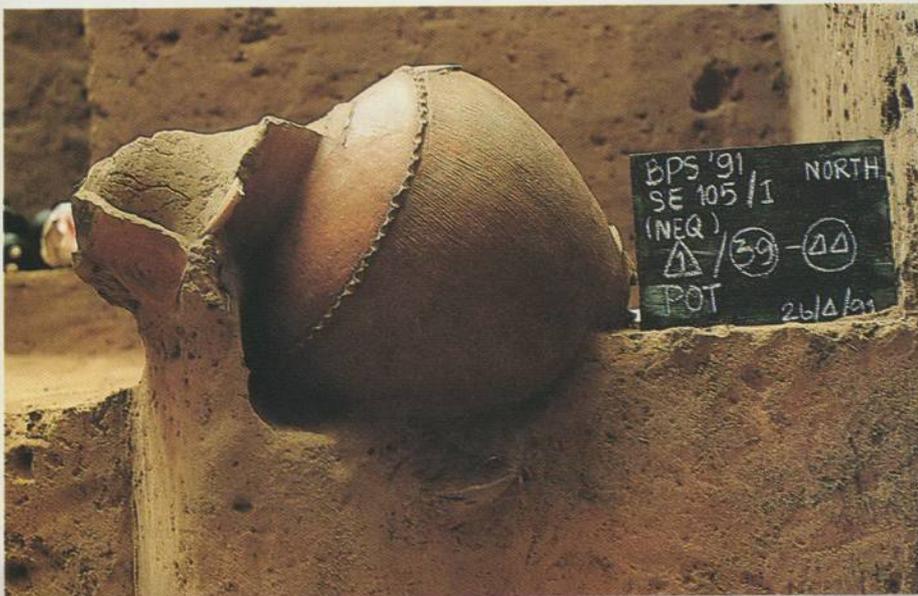
คำว่าคนก่อนประวัติศาสตร์หรือสมัยก่อนประวัติศาสตร์ ที่นักโบราณคดีใช้กันอยู่นั้น หมายความว่า คนหรือเรื่องราวเกี่ยวกับผู้คนในยุคสมัยที่มีชีวิตความเป็นอยู่ก่อนที่จะรู้จักคิดตัวอักษรขึ้นใช้ในสังคมนั้น ๆ ดังนั้นการแบ่งยุคสมัยก่อนประวัติศาสตร์ในแต่ละภูมิภาคของโลกจึงสิ้นสุดกันที่ระยะเวลาแตกต่างกันไป สำหรับในประเทศไทยได้พบหลักฐานจารึกอักษรเก่าที่สุดที่เพนียด อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี อายุประมาณ พ.ศ. ๘๐๐-๑๐๐๐ ด้วยเหตุนี้ เรื่องราวของผู้คนในอดีตที่เกิดขึ้นก่อน พ.ศ. ๘๐๐ ขึ้นไปในประเทศไทยจึงถูกเรียกว่าสมัยก่อนประวัติศาสตร์ ส่วนหลัง พ.ศ. ๑๐๐๐ ลงมาเรียกว่าสมัยประวัติศาสตร์ และจากหลักฐานของชุมชนโบราณที่บ้านปราสาทก็บ่งบอกถึงอายุสมัยที่นับเนื่องว่าเป็นแหล่งโบราณคดีที่มีร่องรอยของการอยู่อาศัยมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ระเรียมมาจนเข้าสู่สมัยประวัติศาสตร์

การตั้งถิ่นฐานและชุมชน

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคอีสาน มีลักษณะภูมิ

ประเทศเป็นที่ราบสูง เรียกกันว่า ที่ราบสูงโคราช ซึ่งลักษณะส่วนใหญ่เป็นที่ราบลอนลาด เริ่มจากบริเวณที่สูงและภูเขาทางด้านใต้และด้านตะวันตกไปจดแม่น้ำโขงทางตอนเหนือและตะวันออก โดยมีเทือกเขาภูพานขวางกั้นแบ่งบริเวณพื้นที่ออกเป็นที่ราบตอนบนซึ่งเรียกว่าแอ่งสกลนคร หรืออีสานเหนือ ส่วนที่ราบตอนล่าง เรียกว่า แอ่งโคราช หรืออีสานใต้

ผลจากการศึกษาทางโบราณคดี พบว่าการตั้งถิ่นฐานของชุมชนก่อนประวัติศาสตร์สังคมกรรมในภาคอีสานระยะแรกที่มีอายุระหว่าง ๕,๖๐๐ - ๓,๐๐๐ ปีมาแล้วจะตั้งอยู่ในแอ่งสกลนคร ส่วนแหล่งโบราณคดีที่มีอายุน้อยกว่าคือ ๓,๐๐๐ ปีลงมาจะตั้งอยู่ในแอ่งโคราช สาเหตุดังกล่าวเนื่องมาจากสภาพดินและปริมาณน้ำฝนที่ต่างกันในพื้นที่ทั้งสอง กล่าวคือ ดินในแอ่งสกลนครเป็นดินที่อุ้มน้ำได้เหมาะสมกับการเพาะปลูกข้าว บวกกับปริมาณน้ำฝนที่ได้รับเกินกว่า ๑,๒๕๐ มิลลิเมตรต่อปี ส่วนดินในแอ่งโคราชนั้นเป็นดินที่ไม่ค่อยจะอุ้มน้ำ ดินมีเกลือ และมีความชื้นชับของน้ำมากไม่เหมาะแก่การเพาะปลูก ดังนั้น

ภาชนะดินเผาตกแต่งด้วยลายเขียนสี คล้ายกับที่บ้านเชียง

Painted pottery is similar to Ban Chiang culture.

นาข้าวบริเวณใกล้แหล่งโบราณคดีบ้านปราสาท
Rice Paddy field around Ban Prasat site.

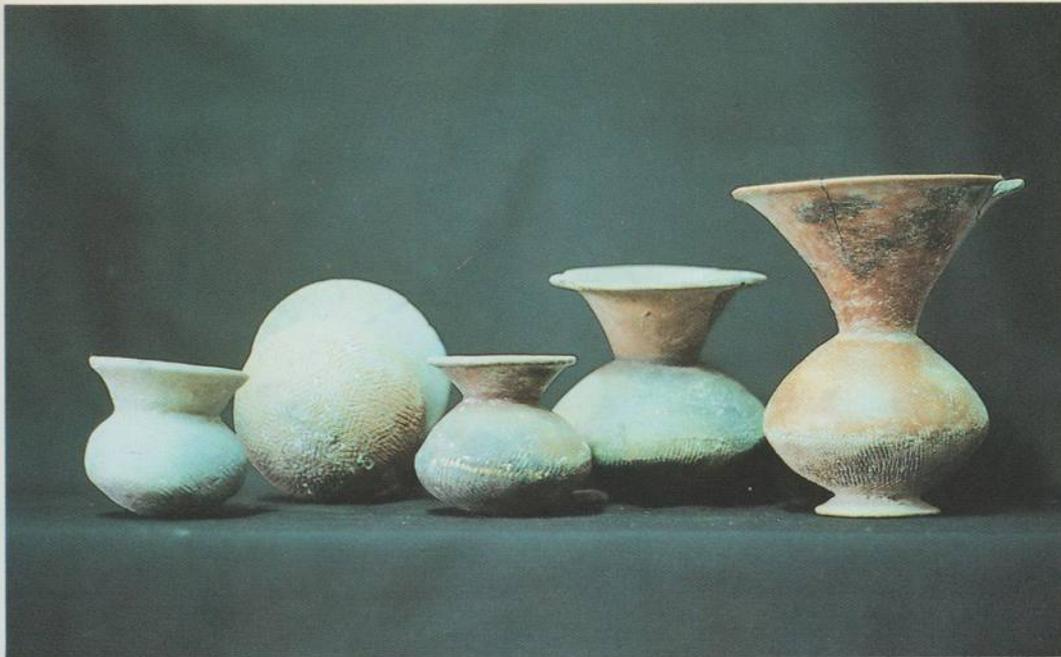
ลำธารปราสาท แหล่งน้ำสำคัญของชุมชนบ้านปราสาท
Than Prasat Stream is a major source for the villages.

การตั้งถิ่นฐานครั้งแรกของชุมชนกลีกรมจึงมักจะพบว่าอยู่ในแอ่งสกลนครเสียเป็นส่วนใหญ่ แต่ต่อมาเมื่อรู้จักพัฒนาการใช้เครื่องมือในการเพาะปลูก รู้จักการเลี้ยงควายเป็นเครื่องทุ่นแรงในการไถนา มีความรู้ในระบบชลประทาน เปลี่ยนการเพาะปลูกข้าวจากแบบเลื่อนลอยมาเป็นแบบนาดำ และจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นต้องขยับขยายที่ทำกิน จึงได้เริ่มมีการอพยพโยกย้ายถิ่นฐานเข้ามาตั้งในแอ่งโคราชเมื่อราว ๓,๐๐๐ ปีมาแล้ว

แหล่งโบราณคดีบ้านปราสาทก็เช่นกัน การเริ่มเข้ามาตั้งถิ่นฐานชุมชนของผู้คนโบราณในบริเวณนี้คงจะเป็นกลุ่มชนที่อพยพเคลื่อนย้ายพร้อมกับกลุ่มอื่น ๆ จากแอ่งสกลนครหรืออีสานเหนือมาเลือกเอาพื้นที่เนินดินบ้านปราสาทซึ่งอยู่ใกล้แหล่งน้ำและมีความอุดมสมบูรณ์เป็นที่อยู่อาศัยและเพาะปลูก แต่เนื่องจากบริเวณที่ตั้งของเนินดินอยู่ในบริเวณที่ราบอันเกิดจากตะกอนของน้ำแต่มีทางออกไปสู่ที่ราบชั้นต่ำซึ่งอยู่ทางตอนเหนือของแหล่ง จากลักษณะดังกล่าวในหน้าน้ำหลากจะทำให้เกิดน้ำท่วมบริเวณที่ราบโดยรอบ ทั้งยังเกิดการขาดแคลนน้ำและสภาวะดินเค็มในบางพื้นที่ยามฤดูแล้ง ชุมชนโบราณที่บ้านปราสาทจึงต้องเลือกตั้งบ้านเรือนอยู่บนที่สูง พร้อมทั้งขุดคูน้ำคันดินเชื่อมกับลำธารปราสาทเพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ในฤดูแล้งและป้องกันน้ำท่วมในฤดูฝน

ชีวิตความเป็นอยู่

จากร่องรอยหลักฐานทางโบราณคดี กล่าวได้ว่าเมื่อราว ๓,๐๐๐ ปีมาแล้ว ได้มีกลุ่มชนโบราณเริ่มเข้ามาปลูกสร้างบ้านเรือนอยู่อาศัยกระจายอยู่ทั่วเนินดินบ้านปราสาทแห่งนี้ คนเหล่านั้นมีความสามารถในการผลิตภาชนะดินเผาที่มีคุณภาพดีรูปแบบสวยงามเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว นั่นคือภาชนะดินเผารูปทรงต่างๆ ซึ่งเคลือบผิวด้วยน้ำดินสีแดงและขัดมัน โดยเฉพาะแบบที่เรียกว่าทรงปากแตรหรือปากบาน มีรูปร่างเหมือนคนโทคอแคบปากบานสูง บางใบมีการตกแต่งผิวด้วยลายเชือกทาบหรือลายเขียนสีคล้ายแบบบ้านเชียง และยังมีหม้อม้าแบบมีมุมหรือสันกลางภาชนะด้วย นอกจากการผลิตเครื่องปั้นดินเผาแล้วยังรู้จักการปั่นด้ายเพื่อนำไปทอเป็นผ้า รู้จักการทำเครื่องมือเครื่องใช้ เครื่องประดับตกแต่งร่างกาย จากวัสดุธรรมชาติต่างๆ จำพวกหิน เปลือกหอย กระดุกสัตว์ เช่น ขวานหิน ก่าไลหิน ก่าไลเปลือกหอย ลูกบิดเปลือกหอย เครื่องใช้ปลาย

ภาชนะดินเผาแบบปากแตร
ของแหล่งโบราณคดี
บ้านปราสาท
A unique trumpet rim
globular pot form
Ban Prasat site.

แกนในกำไลเปลือกหอย แสดงให้เห็นว่าชุมชนโบราณ
บ้านปราสาท สามารถผลิตกำไลเปลือกหอยไว้ใช้เอง
Core of shell bangle indicates the on-site production.

แหลมคล้ายปิ่นปักผมทำด้วยกระดูกสัตว์ และจากหลักฐานที่พบ
กำไลทำจากเปลือกหอยทะเลขนาดต่าง ๆ ทั้งเล็กและใหญ่เป็น
จำนวนมากพอสมควร อีกทั้งได้พบแกนในของกำไลเปลือกหอย
ในแหล่งโบราณคดีแห่งนี้เป็นการยืนยันว่าคนก่อนประวัติศาสตร์
ระยะแรกของบ้านปราสาทนี้มีการติดต่อสัมพันธ์ถ่ายทอดวิธีการ
ทำเครื่องมือเครื่องใช้บางอย่างรวมถึงการแลกเปลี่ยนสินค้าหรือ
วัตถุติดกับชุมชนโบราณในท้องถิ่นอื่น อาจจะเป็นชุมชนที่อยู่
ชายทะเลหรือชุมชนก่อนประวัติศาสตร์บางแห่งในแถบภาค
กลางเช่นลพบุรีซึ่งเชื่อว่าจะเป็นศูนย์กลางแห่งหนึ่งในการ
แลกเปลี่ยนสินค้าหรือวัตถุติดในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ของ
ประเทศไทย

ในส่วนของการยังชีพพบว่าการเลี้ยงสัตว์จำพวกหมู
วัว ควาย เพื่อเป็นอาหารหรือใช้งาน นอกจากนี้แล้วยังมีการจับ

สัตว์น้ำเช่น ปลา เต่า หรือล่าสัตว์บก เช่น ละมั่ง ละมั้ง กวาง
เก้ง เนื้อทราย มาเป็นอาหารด้วยเช่นกัน

หลังจากนั้นต่อมาอีกในราว ๕๐๐ ปี พบว่ามีพัฒนาการ
ในการอยู่อาศัยและการทำเครื่องมือเครื่องใช้ที่เปลี่ยนไป โดย
เฉพาะรูปแบบของภาชนะดินเผาจากลักษณะคนโทคอแคบปาก
บานเคลือบน้ำดินสีแดง ซึ่งเป็นที่นิยมอย่างมากในระยะแรกนั้น
ได้หมดไป คงเหลือแต่เพียงภาชนะแบบมีสันและแบบทรงกลม
ธรรมดาออกกว้างปากไม่สูงบานมาก ตกแต่งผิวด้านนอกด้วย
ลายเชือกทาบ การเคลือบผิวด้วยน้ำดินสีแดงก็ลดน้อยลงมาก
และหายไปในที่สุด ส่วนการตกแต่งด้วยการเขียนสีนั้นหลังจาก
ระยะแรกแล้วแทบจะไม่ปรากฏอีกเลย จากนั้นก็เริ่มมีภาชนะ
ดินเผาอีกแบบหนึ่งซึ่งมีลักษณะเฉพาะตัวเช่นกันเข้ามาแทนที่

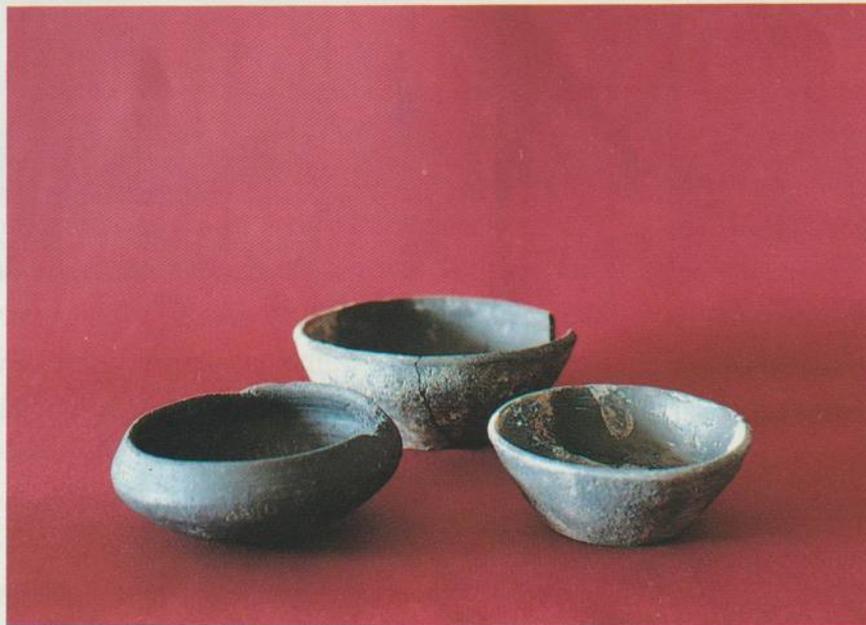

นั่นคือภาชนะดินเผาแบบที่เรียกว่า “พิมายดำ” โดยภาชนะดินเผาประเภทนี้ (กำหนดอายุอยู่ในราว ๒,๕๐๐ - ๑,๐๐๐ ปีมาแล้ว) มีผิวสีน้ำตาลเข้ม เนื้อหยาบบาง มักจะตกแต่งผิวภายในและภายนอกด้วยลายเส้นขีดมันโสเป็นเส้นขนานบ้าง ลายวงกลมบ้าง หรือลายกันหอย ซึ่งภาชนะดินเผาแบบพิมายดำนี้ได้พบในแหล่งโบราณคดีหลายแห่งในพื้นที่ของอีสานตอนล่างบริเวณใกล้เคียงกันนี้

พัฒนาการในด้านอื่นพบว่าคนก่อนประวัติศาสตร์รุ่นนี้รู้จักการนำโลหะสำริดมาทำเป็นเครื่องใช้ขึ้นเองแล้ว โดยเฉพาะหลักฐานเกี่ยวกับการหล่อสำริดเช่นเข้าหลอมสำริด แม่พิมพ์ขวานสำริด และพบเครื่องประดับหรือเครื่องใช้ที่ทำจากสำริดเป็นจำนวนมาก เช่น แหวน กำไล ตุ้มหู ห่วง เกลियว เครื่องประดับหน้า และกระพรวน เป็นต้น ต่อมาก็รู้จักการใช้เครื่องมือเหล็กและกาวหน้าจนสามารถทำเครื่องใช้ที่ผสมกันระหว่างโลหะทั้งสองชนิด เช่นห่วงสำริดหุ้มด้วยเหล็ก สำหรับเครื่องประดับร่างกายได้เปลี่ยนจากลักษณะของกำไลหินและกำไลเปลือกหอยมาเป็นเครื่องประดับทำด้วยสำริดเป็นส่วนใหญ่ และยังได้พบเครื่องประดับบางอย่างที่เพิ่มขึ้นแตกต่างจากคนรุ่นแรกก็คือ ลูกบิดหิน เครื่องประดับคล้ายจี้ห้อยคอทำด้วยหินลูก บัด

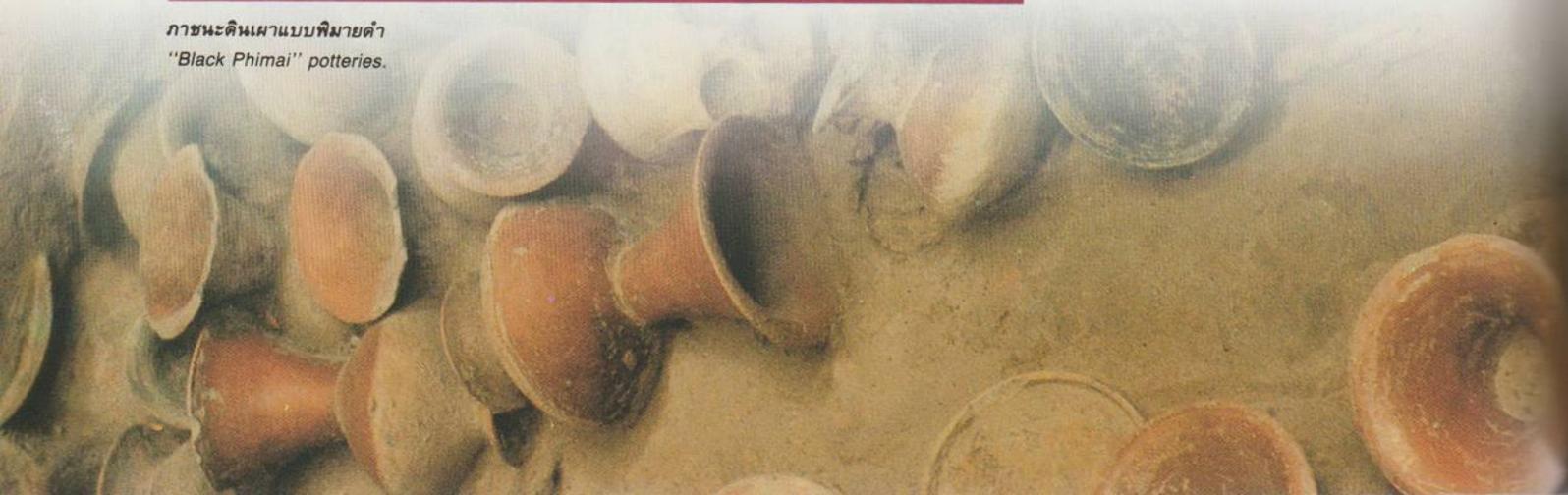
ปูนปั้นพระพุทธรูปและลวดลายประดับ
โบราณสถานคูธารปราสาท
Buddha image and decorative stuccos
found from the monument
"Ku Than Prasat"

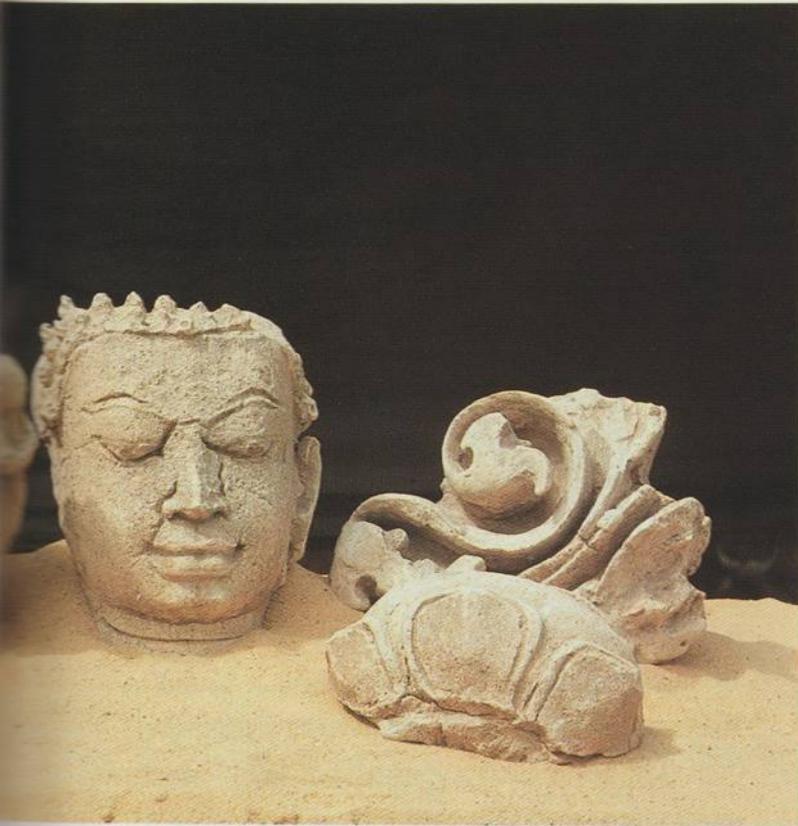

ภาชนะดินเผาแบบพิมายดำ
"Black Phimai" potteries.

แหวนสำริด
Bronze rings.

แก้วสีต่าง ๆ และลูกบิดดินเผา

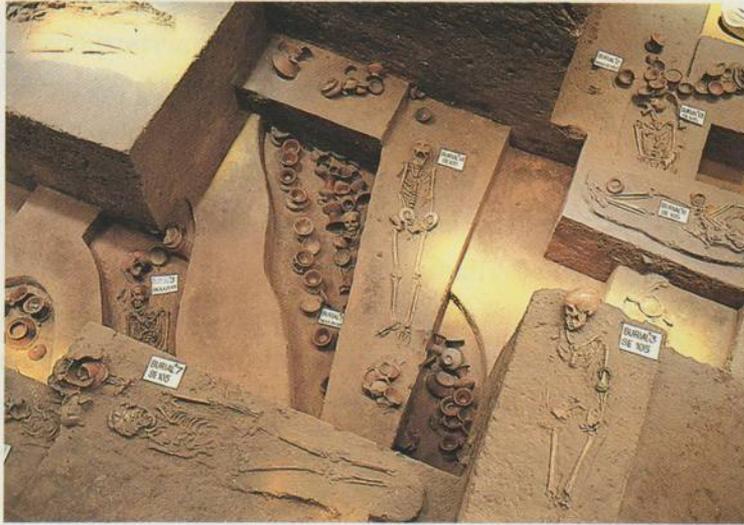
ในด้านอาหารการกิน พบหลักฐานว่าคนรุ่นนี้รู้จักเพาะปลูกข้าวแล้ว (ซึ่งในกลุ่มชนรุ่นแรกไม่พบหลักฐานชัดเจนพอที่จะยืนยันได้ว่าการเพาะปลูกข้าวแล้วหรือยัง) ซึ่งข้าวดังกล่าวนอกจากจะปลูกเพื่อการบริโภคแล้วยังใช้ในพิธีกรรมบางอย่างด้วย หลักฐานต่าง ๆ ที่บอกถึงการเพาะปลูกข้าวนั้นก็คือได้พบเมล็ดข้าวในเศษภาชนะดินเผา พบเมล็ดข้าวเปลือกโรยอยู่กับหลุมฝังศพ พบเครื่องมือเหล็กลักษณะแบบเคียวเกี่ยวข้าว และมีการเลี้ยงสัตว์ประเภท หมู หมา วัว ควาย ซึ่งวัวและควายนี้น่าจะเป็นการเลี้ยงไว้ทั้งเพื่อเป็นอาหารและใช้งาน รวมทั้งร่องรอยหลักฐานในการขุดคูน้ำล้อมรอบที่อยู่อาศัยนั้นนอกจากจะเป็นการป้องกันน้ำท่วมแล้วยังใช้เป็นแหล่งน้ำในการอุปโภคบริโภค และการเพาะปลูกด้วย

ต่อมาในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๖ หรือประมาณ ๑,๐๐๐ ปีมาแล้ว ได้มีหลักฐานของศาสนสถานศิลปะทวารวดีแบบท้องถิ่นปรากฏขึ้นที่แหล่งโบราณคดีแห่งนี้ ซึ่งเรียกกันในปัจจุบันว่า "คูธารปราสาท" ศาสนสถานดังกล่าวนอกจากจะได้พบปูนปั้นพระพุทธรูปและลวดลายประดับในรูปแบบของศิลปะทวารวดีแล้ว ยังได้พบโบราณวัตถุอื่น ๆ เช่น เศษภาชนะดินเผาเคลือบสีน้ำตาลแบบเครื่องถ้วยเขมรจำนวนหนึ่ง แท่นฐานรองรับรูปเคารพทำจากหินทรายและศิลาแลง โกลนหินทรายธณีประตูป็นรูปปึกกา อีกทั้งได้เคยพบเทวรูปหรือรูปบุคคลทำจากหินทรายที่โบราณสถานคูธารปราสาทแห่งนี้ แต่เป็นที่น่าเสียดายว่าได้สูญหายไปแล้วไม่สามารถติดตามกลับมาได้ รวมทั้งตัวโบราณสถานเองก็ถูกลักลอบขุดทำลายมาตั้งแต่ครั้งอดีตจนสูญเสียดังกล่าวไปจนหมดสิ้น ทำให้ไม่สามารถศึกษาถึงรูปแบบสถาปัตยกรรมของโบราณสถานแห่งนี้ได้ แต่เมื่อประมวลข้อมูลหลักฐานทั้งหมดของแหล่งโบราณคดีแห่งนี้ก็สามารถกล่าวได้ว่าในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๖ ได้มีอิทธิพลของศาสนาพุทธเข้ามาเกี่ยวข้องกับชุมชนโบราณในบ้านปราสาท ทำให้ชุมชนก่อนประวัติศาสตร์ที่อยู่ดั้งเดิมค่อย ๆ กลายมาเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนในสมัยประวัติศาสตร์ และต่อมายังมีอิทธิพลของรูปแบบศิลปะเขมรจากละแวกใกล้เคียง เช่นอาจจะเป็นจากพมายเข้ามาปะปนเกี่ยวข้องด้วยชั่วระยะเวลาหนึ่งแต่ไม่นานนัก จากนั้นหลักฐานการอยู่อาศัยก็ขาดหายไป

เครื่องประดับตกแต่งร่างกาย
Body ornaments

ความสูงและอายุของคนโบราณ

มีอยู่คำถามหนึ่งซึ่งนักโบราณคดีมักจะได้รับคำถามอยู่เสมอคือคนโบราณตัวใหญ่กว่าคนปัจจุบันมากหรือ บ้างก็ว่าหัวโตเท่าบาตรพระ คำตอบของคำถามนี้คงจะต้องยกเอาการศึกษาโครงกระดูกของคนก่อนประวัติศาสตร์ตามแหล่งโบราณคดีต่าง ๆ ของเมืองไทยมาแสดงให้เห็นกัน เช่นที่บ้านเก่า จังหวัดกาญจนบุรี เพศชายสูงระหว่าง ๑๖๐-๑๗๖ ซม. เพศหญิงสูง ๑๔๖-๑๖๖ ซม. บ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี เพศชายสูง ๑๕๑-๑๘๔ ซม. (สูง ๑๘๔ ซม. พบเพียงโครงเดียวเท่านั้น) เพศหญิงสูง ๑๔๕-๑๗๔ ซม. บ้านนาดี จังหวัดอุดรธานี เพศชายสูง ๑๖๔-๑๘๓ ซม. เพศหญิงสูง ๑๕๒-๑๗๒ ซม. โคกพนมดี จังหวัดชลบุรี เพศชายสูง ๑๖๓-๑๗๓ ซม. เพศหญิงสูง ๑๕๔-๑๖๓ ซม. และที่บ้านปราสาทแห่งนี้ เพศชายสูง ๑๖๖-๑๗๙ ซม. เพศหญิงสูง ๑๕๔-๑๖๗ ซม. จะเห็นได้ว่าส่วนสูงของคนก่อนประวัติศาสตร์เหล่านี้สูงกว่าคนไทยปัจจุบันเล็กน้อย แต่ทั้งนี้เป็นการคำนวณความสูงโดยใช้สมการอเมริกันผิวขาว หากใช้สมการคนไทยและจีน จะได้ค่าความสูงลดลงเล็กน้อย เช่นที่บ้านปราสาท ผลการคำนวณเป็นดังนี้ เพศชายสูงเฉลี่ย ๑๖๖.๔๑ ซม. เพศหญิงสูงเฉลี่ย ๑๕๕.๓๘ ซม. ซึ่งจะเห็นได้ว่าส่วนสูงของคนก่อนประวัติศาสตร์ไม่ได้แตกต่างกับคนปัจจุบันอย่างไรเลย

ในด้านการศึกษาอายุเมื่อตายของโครงกระดูกที่แหล่งโบราณคดีบ้านปราสาท พบว่ามีเด็กวัยไม่เกิน ๕ ปี เสียชีวิตในอัตราส่วนที่ค่อนข้างสูงมากหากเทียบกับจำนวนของศพผู้ใหญ่ อันอาจจะเนื่องมาจากการระบาดของโรคภัยไข้เจ็บ สำหรับศพผู้ใหญ่ที่อายุเฉลี่ยเมื่อตายของเพศชายประมาณ ๓๖ ปี เพศหญิงประมาณ ๓๔ ปี ซึ่งถ้าเปรียบเทียบกับแหล่งโบราณคดีแห่งอื่น คนก่อนประวัติศาสตร์ที่มีอายุยืนยาวกว่า (ประพิศบุศิริ, ๒๕๓๔) ส่วนสาเหตุการตาย นอกจากความตายที่เกิดจากโรคภัยไข้เจ็บหรือตายตามอายุขัยปกติแล้ว อย่างน้อยโครงกระดูกจำนวน ๔ โครง ซึ่งมีลักษณะร่องรอยบาดเจ็บที่จมลึกถึงกระดูกบริเวณใกล้แก้มหน้า หรือมีรอยขวานสำริดแทงจมอยู่ในทรวงอก หรือโครงกระดูกที่กะโหลกศีรษะถูกตัดขาดไปก็ยืนยันได้ว่าผู้ตายส่วนหนึ่งเสียชีวิตด้วยการถูกฆาตกรรม

Days Gone by at Ban Prasat

The northeastern part of Thailand is geographically known as Korat Plateau. This plateau is framed by Mae-Kong River in the north and the east, Dong Phraya-Yen Ranges in the west and Phanom Dong Rek Ranges in the south, therefore, the land is generally sloping from west to east. The plateau is divided into two basins by Phu Phan Ranges Sakon-Nakhon Basin in the north and Korat Basin in the south.

Archaeological evidence suggest that prehistoric people first settled in Sakon-Nakhon Basin around 5,600 years ago. The fertile land of Sakon-Nakhon Basin is blessed with approximately 1,250 ML. annual rainfall. Early agricultural communities developed and the land was used extensively, and by 3,000 BP. some groups of people migrated to Korat Basin which is considerably less fertile but full of rock salt. The immigrants brought with them knowledge and technology. From the start the settlements in Korat Basin was in the developing stage of agriculture. Irrigation was established, net work of moats and dikes provided water for rice paddy field and for domestic use.

Ban Prasat archaeological site is another example of early immigrants to Korat Basin. This mound was selected near water but saved from flooding. Dikes and moats connecting with Than Prasat Stream not only provided water to the rice field but also served as drainage in the rainy season and as reservoirs in the dry season.

The prehistoric people at Ban Prasat produced their own potteries, unique high quality red slipped - burnished trampet rim globular pots. Their painted and carinated potteries are similar to Ban Chieng and Sakon-Nakhon Basin's types. The discovery of spindles at this site indicates the knowledge of thread making and weaving. Tools and body ornaments are results of technological development in polishing and drilling different materials such as stone, shell, and bones. Furthermore, a quantity of sea shell ornaments indicates the communication between this site and shore communities or with prehistoric trade centre in Central Thailand. The excavation also revealed some domestic animal bones such as pig, cattle, and water buffalo as well as hunted animal bones such as deer families fish and turtles which are presumably included in their diet.

The communities developed for 500 years, and the lifestyle was gradually complicated and finally clearly

distinguished from their origin. Black Phimai pottery, which is found densely around Nakhonratchasima Province, replaced red slipped and painted potteries which became less popular and eventually disappeared. Bronze production was introduced. Crucibles and moulds for socket axes were discovered in the excavation. Towards the end of this period, the technology was further developed, iron was used in association with bronze. By this time metals were widely used for tools and ornaments while shell, bone and stone decreased their roles in the society life but somehow retained some ritual important such as stone beads and pendants.

Rice became staple carbohydrate source. Moat system was more prominent. Domestic animals such as pig, dog, cattle, and buffalo were common as they are today in the rural Thailand. The evidence of rice husk in pottery components an iron sickle, and unhusked rice scattered over the burials indicate that rice was fully cultivate, and its role in the society was important for being a symbol life. About 1,500 years ago Indian culture was introduced to Southeast Asia. Adopted by local states, Buddhism and Hinduism were brought into practice. Evidence of Buddhism coexisting with Hinduism at Ban Prasat was associated with the influence of two main streams of culture Dvaravati and Khmer respectively - A small brick sanctuary, known today as Ku Than Prasat, as well as its Buddha image were constructed about 1,000 years ago in Dvaravati style, however, there are many elements declared the influence of Khmer culture such as sandstone base for Diety figure, sculpture of Diety, architecture ornaments and brownish green glazed potteries. An acquaintance of this site and proto historic communities shortnered the social development process of Ban Prasat community into historic society. Unfortunately the span of historic habitation of this site disappeared shortly after the 10th Century.

People always wonders about the life span and the size of our ancestors. The skeleton analyses gave various results among prehistoric sites in Thailand. Male skeletons at Ban Kao site, Kanohanaburi Province, measured 160 - 170 cm. while female skeletons measured 146 - 160 cm. Measurements from Ban Na Di site, Khon-Khen Province are 164 - 183 cm. for men and 152 - 172 cm. for women. At Kok Phanom Di, Chonburi Province male skeletons measured 163 - 173 cm. and female skeletons measured

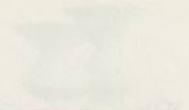

154 - 163 cm. At Ban Prasat the measurements are 166 - 179 cm. for males and 154 - 190 cm. for females, which are slightly taller than present habitants. However, these results were calculated from formular for westerners. If the formular for Asian people is applied, the average height of Ban Prasat people should be slightly shorter. The average height for male is 166.41 cm. and for female is 155.38 cm. which similars to the average height of modern

Thai people.

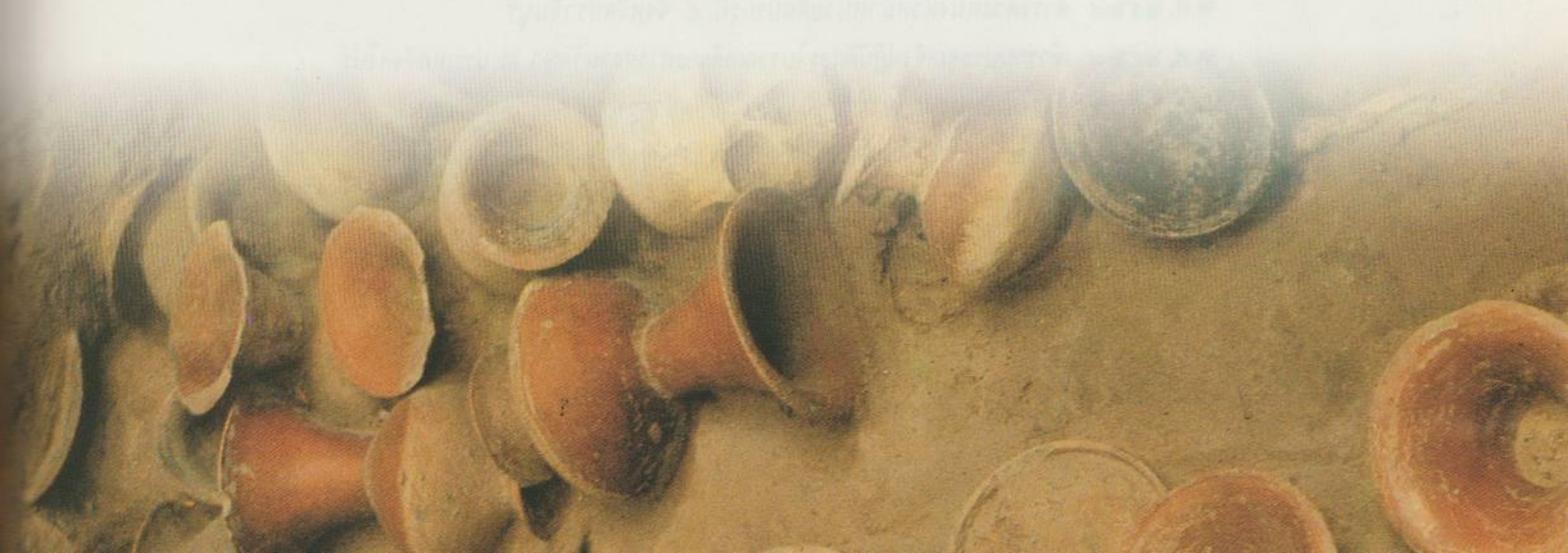
There was a high mortality rate among children before reaching the age of five. The average life span for adults is 36 years for males and 34 years for females. This estimation is considerably little longer than prehistoric people from other sites. Noticeably, not all of them died naturally at least four of them were murdered in the fight or by accident.

บรรณานุกรม

- พิสิฐ เจริญวงศ์. มรดกบ้านเชียง. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, ๒๕๓๐.
- สมชาย ณ นครพนม. แหล่งโบราณคดีบ้านปราสาท. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, ๒๕๒๗.
- ศิลปากร, กรม. อดีตีสาน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๑.
- ศิลปากร, กรม. แหล่งโบราณคดีประเทศไทย เล่ม ๔ (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๓๓.
- เมธา วิจักขณะ. บ้านปราสาท รายงานการวิเคราะห์โบราณวัตถุ. นครราชสีมา: หน่วยศิลปากรที่ ๖, ๒๕๒๗. (เอกสารพิมพ์ดีด)
- เมธา วิจักขณะ. “บุชายัญกรรมก่อนประวัติศาสตร์ที่เนินอุโลก” วารสารเมืองโบราณ ปีที่ ๑๖, ฉบับที่ ๔ (๒๕๓๔) หน้า ๖๙ - ๗๙.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. แอ่งอารยธรรมอีสาน แฉหลักฐานโบราณคดีพลิกโฉมหน้าประวัติศาสตร์ไทย. กรุงเทพฯ: มติชน, ๒๕๓๓.
- นวรรตน์ มงคลคำนวนเขตต์. รายงานความก้าวหน้างานพัฒนาแหล่งโบราณคดีบ้านปราสาท อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา. นครราชสีมา: หน่วยศิลปากรที่ ๖, ๒๕๓๔. (เอกสารพิมพ์ดีด)
- ชิน อยู่ดี. “ยุคโลหะในประเทศไทย” วารสารศิลปากร ปีที่ ๑, ฉบับที่ ๓ (๒๕๐๐) หน้า ๙๐ - ๙๙.
- สุรพล นาถะพินธุ. “การใช้สำริดสมัยก่อนประวัติศาสตร์” วารสารเมืองโบราณ ปีที่ ๑๖, ฉบับที่ ๔ (๒๕๓๔) หน้า ๖๒ - ๖๘.
- ศิลปากร, กรม. บ้านหลุมเข้า: รายงานเบื้องต้นเรื่องชั้นดินและหลักฐานทางโบราณคดีบางประเภท. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๑.
- ศิลปากร, กรม. เนินมะกอก: รายงานเบื้องต้นเรื่องชั้นดินและหลักฐานทางโบราณคดีบางประเภท. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๓๒.
- ศรีศักร วัลลิโภดม, พรชัย สัจจิตต์ และ พุฒ วีระประเสริฐ. รายงานการสำรวจชุมชนโบราณในเขตจังหวัดนครราชสีมา ชัยภูมิ ขอนแก่น มหาสารคาม กาฬสินธุ์ อุดรธานี หนองคาย สกลนคร และนครพนม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๒๖.
- พัชรี สาริกบุตร. เทคโนโลยีสมัยโบราณ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๒๓.
- วิชัย ตันกิตติกร. แหล่งโบราณคดีบ้านวังไฮ ลำพูน. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, ๒๕๓๒.
- ศิลปากร, กรม. โบราณคดีภาคเหนือ : เหมือนแม่เมาะ ออบหลวง บ้านยางทองใต้. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๑.

นายวรรัตน์ มงคลคำนวณเขตต์ ผู้เรียบเรียง

- พ.ศ. ๒๕๒๐ เข้ารับการฝึกอบรมโบราณคดีได้นำกับกรมศิลปากร ในขณะที่เป็นนักศึกษาคณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร
- พ.ศ. ๒๕๒๑ สำเร็จการศึกษาศิลปศาสตรบัณฑิต (โบราณคดี) มหาวิทยาลัยศิลปากร
- พ.ศ. ๒๕๒๑ ได้รับทุนไปฝึกอบรมโบราณคดีได้นำ ณ ประเทศเดนมาร์ก
- พ.ศ. ๒๕๒๒ เริ่มเข้ารับราชการในตำแหน่งนักโบราณคดี ๓ หน่วยศิลปากรที่ ๒ จังหวัดสุพรรณบุรี กองโบราณคดี กรมศิลปากร
- พ.ศ. ๒๕๒๒ เดินทางร่วมการฝึกอบรมโบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์ ณ ประเทศฟิลิปปินส์
- พ.ศ. ๒๕๒๔ ดำรงตำแหน่งนักโบราณคดี ๔
- พ.ศ. ๒๕๒๗ เลื่อนขึ้นเป็นนักโบราณคดี ๕
- พ.ศ. ๒๕๒๘ ดำรงตำแหน่งหัวหน้าหน่วยศิลปากรที่ ๕ จังหวัดปราจีนบุรี
- พ.ศ. ๒๕๒๙ เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการโบราณคดีและการสงวนรักษา ณ ประเทศสิงคโปร์
- พ.ศ. ๒๕๓๒ ดำรงตำแหน่งนักโบราณคดี ๖ หน่วยศิลปากรที่ ๒ จังหวัดสุพรรณบุรี
- พ.ศ. ๒๕๓๒ ดำรงตำแหน่งนักโบราณคดี ๖ หน่วยศิลปากรที่ ๖ จังหวัดนครราชสีมา
- พ.ศ. ๒๕๓๔ เข้าร่วมประชุมสัมมนาโบราณคดีได้นำ ณ ประเทศออสเตรเลีย

